
SIGILLVM · COLLEGII · COLVMBIAE · NOVI · EBORACI
IN LVMINE TVO VIDEBIMVS LVMEN
I·PET·II·I·2·

Moses ben Maimon
Mishneh Torah

I. MENDELSOHN, 193[illegible]

משום עומד מרובה על הפרוץ   קורה שפירש עליה
מחצלת הרי בטלה שהרי אינה נראית לבני אם היתה המחצ' נח
מובדלת מן ה[illegible]ן שלשה טפחים או יתר אינה מחיצה
נעץ שתי יתדות בשני כותלי מבוי מבחוץ והניח עליהן
הקורה לא עשה כלום שצריך להיות הקורה על גבי המבוי לא
מבחוץ לו   קורה היוצאה מכותל זה ואינה נוגעת
בכותל השני וכן שתי קורות אחת יוצאה מכותל זה ואחת יוצאה
מכותל זה ואין נוגעות זו לזו פחות משלשה אינו צריך להביא
קורה אחרת היה ביניהן שלשה צריך להביא קורה אחרת
[illegible]ן שתי קורות המשותפות לא בזו לקבל אריח ולא בזו לקבל
אריח אם יש ביניהן כדי לקבל אריח אינו צריך להביא קורה
אחרת היו אחת למעלה ואחת למטה רואין את העליונה כאילו
היא למטה ואת התחתונה כאילו היא למטה למעלה ובלבד שלא
תהיה עליונה למעלה מעשרים ולא תחתונה למטה מעשרה
ולא יהיה ביניהן שלשה טפחים שרואין אותן שירדה זו ועלתה
זו כאילו עד שיעשו זו בצד זו   היתה הקורה עקומה
רואין אותה כאילו היא פשוטה עגולה רואין אותה כאילו היא
מרובעת אם היה בהקיפה שלשה טפחים יש בה רוחב טפח היתה
הקורה בתוך המבוי ועקומה חוץ למבוי או שהיה עקומה למעלה
מעשרים או למטה מעשרה רואין כל שאילו ינטל העקום ישארו
[illegible] אין בין זה לזה שלשה אינו צריך להביא קורה אחרת
ואם לאו צריך להביא קורה אחרת   בארר שעשה לה שיור
[illegible] וארבע זויות [illegible] בכל זוית הרי לו כמחיצה
[illegible] שהפרוץ מרובה על העומד [illegible] ורוח הזוית וארבע הזויות
[illegible] זה [illegible] ולא שהות [illegible]
[illegible] שני טפחים ובין כל פס
[illegible] אמות נכנסת ואחת
[illegible] עשרה אמות ושליש
[illegible] אחד מן הזויות או בכל זוית מארבעתן
[illegible] עשרים מתוך ארבע אמות או [illegible]

של קוטים דומין כל שאילו יחלק יש בו אמה לכאן ואמה לכאן בגובה
עשרה נידון משום זוית שיש בה שני פסין חמשה קנים ואין
בין זה לזה שלשה ויש בהן ששה טפחים לכאן וששה טפחים
לכאן נידונים משום זוית שיש בה שני פסין
מותר להקריב ארבע הזויות הללו לבאר והוא שתהיה פרה
ראשה ורובה בפנים מן הפסין ושותה אעפ״י שלא יאחוז ראש
הבהמה עם הכלי שבו המים הואיל וראשה ורובה בפנים
מותר ואפי׳ לגמל היו קרובין יותר מזה אסור להשקות מהן מפני
שגדי שהוא כולו נכנס לפנים ומותר להרחיק כל שהוא ובלבד
שירבה בפסין פשוטין שמניחין אותן בכל רוח ורוח כדי שלא יהיה
בין פס לחבירו יותר על שלש עשרה אמה ושליש
לא התירו הפסין הללו אלא בארץ ישראל ולבהמות עולי רגלים
בלבד והוא שיהיה באר מים חיים של רבים אבל אדם יורד לבאר
וישתה או יעשה לו מחיצה מוקפת לבאר וגבוהה עשרה טפחים
ויעמוד בתוכה וידלה וישתה ואם היה הבאר רחב הרבה שאין
אדם יכול לירד בו הרי זה ידלה וישתה בין הפסין
וכן בור הרבים ובאר היחיד ובור היחיד אפי׳ בארץ ישראל אין
ממלאין מהן אלא אם כן עשו להן מחיצה גבוהה עשרה טפחים
הממלא לבהמתו בין הפסין ממלא ונותן בכלי לפניה
ואם היה אבוס ראשו נכנס לבין הפסין והיה גבוה עשרה ורחב
ארבעה לא ימלא ויתן לפניה שמא יתקלקל האבוס ויוציא הדלי
לאבוס ותן האבוס לקרקע רשות הרבים אלא ממלא ושופך והיא
שותה מאליה
הזורק מרשות הרבים לבין הפסים חייב
הואיל ויש בכל זוית וזוית מחיצה גמורה שיש בה גובה עשרה ויתר
מארבעה על ארבעה והרי הזויות ניכר ונראה נעשה כל שבין
רשות היחיד ואפי׳ היו בבקעה ואין שם ביניהן באר שהרי בכל
רוח ורוח פס מיכן ופס מיכן ואפי׳ היו רבים בוקעין [illegible]
הפסין לא בטלו המחיצות והרי הן כחצר שהרבים בוקעין [illegible]
לתוכן חייב ומותר להשקות הבהמה ביניהן אם היה [illegible]
חצר שראשה אחד נכנס לבין הפסין מותר לטלטל

לבין הפסין ומבין הפסין לתוכה היו שתי חצירות אסורין עד שיערבו
יבשו המים בשבת אסור לטלטל בין הפסין שלא נחשבו מחיצה לטלטל
בתוכן אלא משום המים באו לו מים בשבת מותר לטלטל ביניהן שכל
מחיצה שנעשית בשבת שמה מחיצה מבוי שנטל קורתו או לחייו
בשבת אסור לטלטל בו אע״פ שנפרץ לכרמלית אכסדרה
בבקעה מותר לטלטל בכולה ואע״פ שהיא שלש מחיצות ותקרה שאנו
רואין כאילו פי התקרה יורד וסותם רוח רביעית והזורק מרשות הרבים
לתוכה פטור כזורק למבוי מקום שיש לו קורה בית או חצר שנפרץ
קרן זוית שלו בעשר אמות הרי זה אסור לטלטל בכולו אע״פ שפ׳
פרצה שהיא עד עשר אמות כפתח אין עושין פתח בקרן זוית ואם
היתה שם קורה מלמעלה על אורך הפרצה רואין אותה שיורדה
וסותמת ומותר לטלטל בכולו האצבע שמשערין בה בכל
מקום היא רוחב הגודל של יד והטפח ארבע אצבעות וכל אמה
האמורה בכל מקום בין בשבת בין בסוכה ובכלאים היא אמה בת ששה
טפחים ופעמים משערין באמה בית ששה טפחים רחוקות זו לזו ופע׳
ופעמים משערין באמה בת ששה טפחים שוחקות ודוחקות וזה וזה פבא
להחמיר כיצד משך מבוי בארבע אמות שוחקות וגבהו עשרים
אמה עציבות רוחב הפרצה עשר אמות עציבות וכיוצא בזה לענין
סוכה וכלאים

פרק שמונה עשר

המוציא דבר מרשות היחיד לרשות הרבים או מרשות הרבים לרשות
היחיד אינו חייב עד שיוציא ממנו שיעור שהוא כלום ואלו הן
שיעורי הוצאה המוציא אוכלי אדם כגרוגרת ומצטרפין זה עם זה
והוא שיהיה כגרוגרת מן האוכל עצמו חוץ מן הקליפין והגרעינין
והעוקצין והסובין והמורסן [illegible] יין כדי רביעית ואם היה
[illegible] חלב בהמה טהורה כדי גמיאה וחלב טמאה כדי
[illegible] חלב אשה ולובן ביצה כדי ליתן במשיפה שמן כדי
[illegible] קטנה של רגל קטן בן יומו טל כדי לשוף את הקילורית
[illegible] ומים כדי לרחוץ פני מדוכה דבש כדי ליתן
[illegible] דם ושאר כל המשקין וכל השופכין כדי רביעית

תבן תבואה כמלוא פי פרה תבן קטניות כמלוא פי
גמל ואם הוציא תבן קטניות להאכילו לפרה כמלוא פי פרה חייב
שמאכילה על ידי הדחק שפה מכילה עמיר כמלוא פי טלה עשבים
כמלוא פי גדי עלי שום ועלי בצלים אם היו לחים כגרוגרת מפני שהן
אוכל אדם ויבשים כמלוא פי גדי ואין מצטרפין זה עם זה לחומר
שבהן אבל מצטרפין לקל שבהן כיצד הוציא תבן תבואה וקטנית
אם יש בשניהן כמלוא פי פרה פטור כמלוא פי גמל חייב וכן כל
כיוצא בזה לענין השבת   המוציא עצים כדי לבשל כגרו
ביצת התרנגלין טרופה בשמן ונתונה באלפס המוציא קנה כדי
לעשות קולמוס המגיע לראשי אצבעותיו ואם היה עבה או מרוסס
שיעורו כעצים המוציא תבלין כדי לתבל ביצה ומצטרפין זה עם
זה פלפלת כל שהוא עיטרן כל שהוא ריח טוב כל שהוא ריח רע כל
שהוא מיני בשמים כל שהן ארגמן טוב כל שהוא בתולת הוורד אחת
מיני מתכות הקשים כגון נחושת וברזל כל שהן מעפר המזבח ומאבני
המזבח ומתמק ספרים ומתמק מטפחותיהן כל שהן מפני שמצניעין
אותן לגניזה גחלת כל שהוא שלהבת פטור   המוציא זרעוני
גינה שאינן נאכלין לאדם שיעורן פחות מכגרוגרת מזרע קישואין שנים
מזרע דלועין שנים מזרע פול המצרי שנים המוציא סובין כדי ליתן
על פי כור של צורפי זהב המוציא מורסן אם לאפייה שיעורו
כגרוגרת לבהמה שיעורו כמלוא פי גדי לצביעה כדי לצבוע בגד
קטן לולבי זרדין והחרובין עד שלא ימתקו כגרוגרת ומשימתקו כמלוא
פי גדי אבל הלוף והחרדל והתורמוסין ושאר כל הכבשין בין משימתקו
בין עד שלא ימתקו כגרוגרת   המוציא גרעינין אם לאכילה
חמש אם להסקה הרי הן כעצים ואם לחשבון שתים לנטיעה שתים
הוציא אזוב לאכלים כגרוגרת לברכה כמלוא פי הגדי לעצים כשיעור
העצים להזיה כשיעור ההזיה   המוציא קלפי אגוזין
וקליפי רמונים אסטיס ופואה ושאר הצובעים כדי לצבוע בהן
בגד קטן כסבכה שמניחין הבנות על ראשיהן וכן המוציא
רגלים בן ארבעים יום או נתר וקמוליא או בורית
ואשלג ושאר כל המנקין כדי לכבס בהן בגד כסבכה הוציא

שרויין כדי לצבוע בהן דוגמה לאורג   המוציא דיו על א
הקלמוס שיעורו כדי לכתוב ממנו שתי אותיות אבל אם הוציא הדיו
בפני עצמו או בקסת צריך שיהיה בו יותר על זה כדי שיעלה ממנו
על הקלמוס כדי לכתוב שתי אותיות היה בקסת כדי אות אחת
ובקלמוס כדי אות אחת או בדיו לבדו כדי אות אחת ובקלמוס
כדי אות אחת הרי זה ספק הוציא שתי אותיות וכתבן כשהוא
מהלך חייב כתיבתן זו היא הנחתן הוציא אות אחת וכתבה וחזר
והוציא אות שנייה וכתבה פטור שכבר חסרה האות הראשונה
המוציא כחל בין לרפואה בין לתכשיט כדי לכחול
עין אחת ובמקום שאין דרכן להתקשט אלא בכחולת שתי עיניים
והוציא להתקשט עד שיוציא כדי לכחול שתי עיניים זפת וגפר ית
כדי לעשות נקב· שעוה כדי ליתן על פי נקב קטן דבק כדי ליתן
בראש השבשבת רבב כדי לעשות תחת רקיק כסלע
כדי
המוציא אדמה כדי לעשות חותם האגרות· טיט לעשות פי כור א
זבל או חול דק כדי לזבל כרישה חול גס כדי לערב עם מלוא כף
שלסיידין· סיד חרסית כדי לעשות פי כור של צורפי זהב· שער כדי
לגבל טיט לעשות פי כור של צורפי זהב סיד כדי לסוד אצבע קטנה
שבבנות עפר ואפר כדי לכסות דם צפור קטנה צרור אבן כדי לזרוק
בבהמה ותרביש והוא משקל עשרה זוזים חרש כדי לקבל בו רביעית
המוציא חבל כדי לעשות אוזן לקופה גמי כדי לעשות תלוי
לנפה ולכברה הוצין כדי לעשות אוזן לקופה מצרית· עור כדי ליתן
על פי משפך קטן שליין· מוכין כדור כאוגז עצם כדי לעשות תרווד
זכוכית כדי לגרד בה הכדכד עד שיפגע שני גימין כאחת
המוציא שתי נימין מזנב הסוס ומזנב הפרה חייב הוציא
אחת מן הקשה שבחזיר חייב כדי רקל והן חוטי העץ שתים תורי
[illegible] החדשות אחת מצמר גפן ומצמר כלך וצמר גמלים
[illegible] שפים ושאר כל הבגדין כדי לשוות חוט אורך ארבעה
[illegible] מן הבגד או מן השק או מן העור כשיעורן לטומאה
[illegible] הבגד שלשה על שלשה השק ארבעה על ארבעה
[illegible] על חמשה   המוצי' עור שלא נתעבד כלל עם

עדיין הוא רך שיעורו כדי לצור משקולת קטנה שמשקלה שקל היה
מלוח ועדיין לא נעשה בקמח או בעפצא שיעורו כדי לעשות קמיע
היה עשוי בקמח ועדיין לא נתעבד בעפצא שיעורו כדי לכתוב עליו
את הגט נגמר עיבודו שיעורו חמשה על חמשה
המוציא קלף מעובד כדי לכתוב עליו פרשת שמע עד ובשעריך
דוכסוסטוס כדי לכתוב עליו מזוזה נייר כדי לכתוב עליו שתי אותיות
של קשר המוכסין שהן גדולות מאותיות שלנו המוציא קשר מוכסין חייב
אע״פ שכבר הראהו למוכס ונפטר בו שהרי ראוי הוא לו לעולם
המוציא שטר פרוע ונייר מחוק כדי לכרוך על פי צלוחית
קטנה של פלייטון ואם יש בלובן שלו כדי לכתוב שתי אותיות של קשר מ
מוכסין חייב . המוציא בהמה חיה ועוף אע״פ שהן חיים
חייב אבל אדם חי אינו משוי ואם היה כפות או חולה המוציא אותו
חייב והאשה המודדת את בנה בזמן שנוטלת אחת ומניחה אחת
הכיס
המוציא תינוק חי וכיס תלוי בצוארו חייב משום הכיס שאין
טפלה לתינוק אבל אם הוציא את הגדול אע״פ שהוא מלובש בכליו וט
וטבעותיו בידיו פטור שהכל טפלה לו היו כליו מקופלין על כתיפו הנושא
אותן חייב . המוציא חגב חי כל שהוא ומת כגרוגרת
צפור צפורת כרמים בין חיה בין מתה כל שהוא מפני שמצניעין אותה
לרפואה וכן כל כיוצא בזה המת והנבלה והשרץ בשיעור טומאתן כך
שיעור הוצאתן מת ונבלה בכזית ושרץ כעדשה . היה עם
כזית מצומצם והוציא ממנו כחצי זית חייב שהרי הועיל במעשיו ש
שמיעט השיעור מלטמא אבל אם הוציא כחצי זית מכזית ומחצה
פטור וכן כל כיוצא בזה בשאר הטומאות . [illegible] שאינו
חייב אלא על הוצאת כשיעור כשהוציאם סתם אבל אם הוציא לזריעה
לרפואה או להראות ממנו דוגמא וכל כיוצא בזה חייב בכל שהוא
המצניע דבר לזריעה או לרפואה או לדוגמא ושכח למה
הצניעו והוציאו סתם חייב עליו בכל שהוא שעל דעת ראשונה הוא
הוציא ושאר האדם אין חייבין עליו אלא כשיעורו זרק זה שיעור
כבר לתוך האוצר אע״פ שמקומו ניכר כבר בטלה מחשבתו [illegible]
לפיכך אם חזר והכניסו אינו חייב עד שיכניס כשיעור

דבר שאין דרך בני אדם להצניעו ואינו ראוי להצניע כגון דם הנדה
אם הצניעו אחד והוציאו חייב ושאר האדם פטורין עליו שאין
חייבין על הוצאת דבר הכשר להצניע ומצניעין כמוהו
המוציא חצי שיעור פטור וכן כל העושה מלאכה
מן המלאכות חצי שיעור פטור הוציא חצי שיעור והניחו וחזר
והוציא חצי האחר חייב ואם קדם והגביה החצי הראשון קודם
הנחת החצי השני נעשה כמי שנשרף ופטור —— הוציא
חצי שיעור והניחו וחזר והוציא חצי אחר והעבירו על הראשון
בתוך שלשה חייב שהמעביר כמי שהניח על גבי משהוא אבל
אם זרקו אינו חייב עד שינוח שם על גבי משהוא הוציא
חצי שיעור וחזר והוציא חצי שיעור בהעלם אחד לרשות אחת
חייב לשתי רשויות אם יש ביניהן רשות שחייבין עליה פטור
היתה ביניהן כרמלית הרי הן כרשות אחת וחייב חטאת
המוציא פחות מכשיעור וקודם שיניחו נתפח וחזר
כשיעור וכן המוציא כשיעור וקודם שיניחו צמק וחזר פחות
מכשיעור פטור המוציא כגרוגרת לאכילה וצמקה
קודם הנחה וחשב עליה לזריעה או לרפואה שאינו צריך שיעור
הרי זה חייב כמחשבתו שבשעת הנחה הוציא פחות מכגרוגרת
לזריעה וקודם הנחה חזר וחשב לאכילה פטור ואם תפחה קודם
הנחה ונעשת כגרורת קודם שימלך עליה לאכילה חייב שאפי'
לא חשב היה מתחייב על מחשבת ההוצאה הוציא
כגרורת לאכילה וצמקה וחזרה ותפחה קודם הנחה הרי זה ספק
אם נדחה אם לא נדחה זרק כזית אוכלין לבית טמאה והשלים
כזית לאכלין שהיו שם ונעשה הכל כביצה הרי זה ספק אם
נתחייב על כזית מפני שהלך השיעור לענין טומאה או לא
המוציא פחות מכשיעור אע"פ שהוציאו
בכלי פטור שהכלי טפילה לו ואין כוונתו להוצאת הכלי לא הוצא'
כלום הרי אין בו כשיעור לפיכך אם הוציא אדם חי שאינו
[illegible] פטור אף על המטה שהמטה טפילה לו וכן כל כיוצא בזה
המוציא קופת הרוכלים אע"פ שיש בה מינין הרבה וא

ואפילו הוציאן בתוך כפו אינו חייב אלא אחת שם הוצאה אחד הוא

פרק תשעה עשר

כלי המלחמה אין יוצאין בהן בשבת ואם יצא אם היו כלים
שהן דרך מלבוש כגון שריון וכובע ומגפים שעל הרגלים הרי זה
פטור ואם יצא בכלים שאינן דרך מלבוש כגון רומח וסיף וקשת
ואלה ותריס הרי זה חייב   אין יוצאין בסנדל המסומר לצות
שגזרו לחזקו ואפילו ביום טוב גזרו שלא יצא בו ומותר לצאת
באבנט שיש עליו חתיכות קבועות של כסף ושל זהב כמו שהמלכים
עושין מפני שהוא תכשיט וכל שהוא תכשיט מותר והוא שלא יהיה
רפוי שמא יפול ברשות הרבים ויבוא להביאו   טבעת
שיש עליה חותם מתכשיטי האיש ואינה מתכשיטי אשה ושאין
עליה חותם מתכשיטי אשה ואינה מתכשיטי האיש לפיכך אשה
שיצאת בטבעת שיש עליה חותם ואיש שיצא בטבעת שאין עליה
חותם חייבין ומפני מה הן חייבין והרי הוציאו אותם שלא כדרך
המוציאין שאין דרך המוציאין האיש להוציא באצבעו לא טבעת
הראויה לו וכן האשה אין דרכה להוציא באצבעה לא טבעת הראויה
לה מפני שפעמים נותן האיש טבעתו לאשתו להצניעה בבית ומנחת
אותה באצבעה בעת הולכה וכן האשה נותנת טבעתה לבעלה לתקנה
אצל האומן ומניח אותה באצבעו עד חנות האומן ונמצאו שהוציאו
אותן כדרך שדרכן להוציאן ולפיכך חייבין   לא תצא
אשה בטבעת שאין עליה חותם אע"פ שהיא מתכשיטיה גזרה
שמא תוציאה ברשות הרבים להראות לחברותיה כדרך שהנשים
עושות תמיד ואם יצאת בה פטורה אבל האיש מותר לצאת
בטבעת שיש עליה חותם מפני שהיא תכשיטו ואין דרכו להראות
ונהגו כל העם שלא יצאו בטבעת כלל   אשה שיצאת
[illegible] במחט נקובה חייבת והאיש פטור ואיש שיצא במחט [illegible]
נקובה חייב והאשה פטור מפני שהיא מתכשיטיה [illegible]
לא גזרה שמא תראה לחברותיה זה הכלל כל היוצא בדבר [illegible]
מתכשיטיו ואינו דרך מלבוש והוציאו כדרך [illegible]

חייב אבל היוצא בדבר שהוא מתכשיטו והיה רפוי ואפשר שיפול
במהרה ויבוא להביאו ברשות הרבים וכן אשה שיוצאת בתכשיטין
שדרכה לשלוף אותן ולהראותן הרי אלו פטורין וכל דבר שהוא תכשיט
ואינו נופל ואין דרכה להראותו הרי זה מותר לצאת בו לפיכך מצעדה
שמניחין בזרוע או בשוק יוצאין בה בשבת והוא שתהיה דבוקה לבשר
ולא תשמט וכן כל כיוצא בה. לא תצא אשה בחוטי צמר
או בחוטי פשתן או ברצועות הקשורין לה על ראשה שמא תחלוץ
אותן בשעת טבילה ותעבירם ברשות הרבים ולא בציץ שמנחת
בין עיניה ולא בלחיים של זהב שיורדין מן הציץ על לחייה בזמן
שאינן תפורין זה בזה ולא בעטרת של זהב שמנחת בראשה ולא
בכבלים שיוצאין בהן הבנות ברגליהן כדי שלא יפסעו פסיעה גסה
כל אלו אסורין לצאת בהן שמא יפלו ותביאם בידה. לא
תצא אשה בקטלה שבצוארה ולא בנזמי האף ולא בלוחית שלפליטון
הקבועה על זרועה ולא בכיס הקטן העגול שמניחין בו שמן הטוב
והוא הנקרא כובלת ולא בכיפה של שער שמניחת על ראשה כדי ש
שתראה בעלת שער הרבה. ולא בכבול של צמר שמקפת אותו סביב
לפניה ולא בשן שמנחת בפיה במקום שן שנפל ולא בשן של זהב שמנחת
על שן שחור או אדום שיש בשיניה. אבל שן של כסף מותר מפני
שאינו ניכר כל אלו אסורין לצאת בהן בשבת שמא תחלוץ ותראה
לחברותיה. כל שאמרו חכמים לצאת בו לרשות הרבים
אסור לצאת בו אפי' לחצר שאינה מעורבת חוץ מכבול ופיאה של
שער שמותר לצאת בהן לחצר כדי שלא תתגנה על בעלה. ויוצאת
בלוחית שלפליטון שאין בה בושם כלל חוצבת. ויוצאה
אשה בחוטי שער הקשורין לה על ראשה מפני שהמים
באין בהן ואינן חוצצין אינה חולצתן אם אירעה לה טבילה עד שנגזר
[illegible] ברשות הרבים בין שהיו החוטין שלה בין שלחברתה
[illegible] ולא תצא זקנה בשלודה ששבח הן לה ושמא תחלוץ
[illegible] לחברותיה אבל ילדה יוצאה בחוטי זקנה וכל שהוא מריגי
[illegible] יוצאה אשה בחוטין שבצוארה מפני
[illegible] בהן אינן חוצצין ואם היו צבועין אסורין שמא

שמא תראה אותן לחברותיה ויוצא אשה בכליל של זהב בחצר
שאין יוצאה בו אלא אשה חשובה שאין דרכה לחלוץ ולהראות
ויוצא בזין ובלחיים של זהב בזמן שהן תפורין במצנפת שעל ראשה
כדי שלא יפולו וכן כל כיוצא בהן יוצאה אשה במוך שבאזנה
והוא שיהיה קשור באזנה ובמוך שבסנדלה והוא שיהיה קשור בסנדלה
ובמוך שהתקינה לנדתה ואע״פ שאינו קשור ואפילו עשתה לו בית יד
שאם נפל אינה מביאה אותו מפני מאיסותו ויוצאה
בפלפל ובגרגר מלח ובכל דבר שתתן לתוך פיה מפני ריח הפה ולא
תתן לכתחלה בשבת ויוצאות הנשים בקסמין שבאזניהן ובדעלות
או שבפאות ובדרדיר הכרוך וכורכת כתחלה בשבת על האבן על האגוז
ויוצאה ולא תרשים ותכרוך על האגוז כדי להוציאו לבנה הקטן
וכן לא תכרוך על המטבע לכתחלה מפני שאסור לטלטלו ואם כרכה
יוצאה בו יוצא אדם בקשים שבשיניו ושבסנדלו ובשער
הרבים ואם נפל לא יחזיר ובמוך ובספוג שעל גבי המכה ובלבד שלא
יכרוך עליהן חוט או משיחה שהרי החוט והמשיחה חשובין אצלו ואינן
מועילין למכה ויוצא בקליפת השום ובקליפת אבצל שעל המכה
ובאגד שעל גבי המכה וקושרו ומתירו בשבת ובאספלנית ומלוגמא
ורטייה שעל גבי המכה ובסלע שעל גבי הצינית ובביצת החרגול
ובשן השועל במסמר הצלוב ובכל דבר שתולין אותו משום רפואה
והוא שיאמרו הרופאים שהוא מועיל יוצאה האשה
באבן תקומה ובמשקל אבן תקומה שנתכוון ושקלו לרפואה ולא
אשה עוברה בלבד אלא שאר הנשים שמא תתעבר ותפיל ויוצא
בקמיע מומחה ואי זה קמיע מומחה זה שריפא שלש פעמים
או שעשהו אדם שריפא שלשה בני אדם בקמיעין אחרים ואם יצא
בקמיע שאינו מומחה פטור מפני שהוציאו דרך מלבוש וכן היוצא
בתפלין פטור מי שיש ברגלו מכה יוצא בסנדל יחידי
ברגלו הבריאה ואם אין ברגלו מכה לא יצא ביחידי
גדול אבל יוצא הוא בחלוק גדול ולא תצא אשה
במנעל חדש שלא יצאת בו שעה אחת מבעוד
יוצא בקב שלו אנקטמין שלעץ אין יוצאין בו

[illegible]

כדרכו המלבוש ואם יצאו פטורין   יוצאין בפקריון ~
ובציפה שבראשי בעלי חטטין מיתוחי בזמן שצבען וכרכן או שיקשר
בהן קודם השבת אסור לצאת בהן   יוצאין בשק עבה
ובסגום עבה ובירועה ובחמילה מפני הגשמים אבל לא בתבה
ולא בקופה ולא במחצלת מפני הגשמים הכר והכסת אם היו ~
רכים ודקין כמו הבגדים מותר להוציאן מונחין על ראשו בשבת
דרך מלבוש ואם היו קשין הרי הן כמשוי ואסורין
יוצאין בזוגין המרוקמין בבגדים ויוצא העבד בחותם של טיט ~
שבצוארו אבל לא בחותם של מתכת שמא יפול ויביאנו המתעטף
בטליתו וקיפלה מימין ומשמאל בידו או על כתיפו אם נתכוון לקבץ כנפיו
כדי שלא יקרעו או שלא יתלכלכו אסור ואם קיבצן להתנאות כמו
כמנהג אנשי המקום במלבושן מותר   היוצא בטלית
מקופלת ומונחת על כתיפו חייב אבל יוצא הוא בסודר שעל כתיפו ~
אע״פ שאין נימה קשורה לו באצבעו וכל סודר שאינו חופה ראשו
ורובו אסור לצאת בו והוא עשוי כמין קערה שאינה רחבה קושר שני
ראשיה למטה מכתפיו ונמצאת כמו אבנט ומותר לצאת בה
מותר להתעטף בטלית שיש בשפתה מלל אע״פ שהן חוטין
ארוכין ואע״פ שאינן דומין לטלית מפני שהן בטלין לגבי הטלית ואינו
מקפיד עליהן בין היו בין לא היו לפיכך היוצא בטלית שאינה מצוייצת
כהלכתה חייב מפני שאותן החוטין חשובין הן אצלו ודעתו עליהן ~
עד שיטלם חבירו ויעשו ציצית אבל טלית המצוייצת כהלכתה ~
מותר לצאת בה בין ביום בין בלילה שאין הציצית המסורה משוי לא
הרי הוא מנוי הבגד ומטכסיטו כמו האימרה וכיוצא בה ואלו ~
היו חוטי הציצית שהוא מצוייצת כהלכתה משוי היה חייב היוצא בה
אפילו [illegible] יום השבת שאין מצות עשה שאין בה כרת דוחה שבת
לא יצא החייט בשבת במחט התחובה לו בבגדו ולא נגר
[illegible] ולא גרדי באירא שבאזנו ולא סורק במשיחה שבצוארו
[illegible] בהן ולא [illegible] שבאזנו ולא צבע בדוגמא שבאזנו ואם יצא פטור
[illegible] אומנותו מפני שלא הוציא כדרך המוציאין
[illegible] ובעליהן [illegible] כים שלא חייב מפני שאין דרך כים זה להוציאו

לא פירש הזאת ואע"פ שאינו צריך לגוף ההוצאה לא פירש שלא ית
יתלכלכו בגדיו שהמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה:
המוצא תפלין בשבת ברשות הרבים כיצד הוא עושה׳ לובשן
כדרכן מניח של ראש בראשו ושל יד בידו ונכנס וחולצן בבית וחוזר ויוצא
ולובש זוג שני וחולצו עד שיכניס את כולן ואם היו הרבה ולא נשאר
מן היום כדי להכניסן דרך מלבוש הרי זה מחשיך עליהן ומכניסן במוצא׳
שבת ואם היה בימי השמד שמתירא לישב ולשמרן עד הערב מפני
הגוים מכסן במקומן ומניחן והולך היה מתירא להחשיך
עליהן מפני הלסטים נוטל את כולן במחת ומוליכן פחות פחות מארב׳
אמות או נותנן לחבירו בתוך ארבע אמות וחבירו לחבירו עד שמגי׳
לחצר החיצונה במה דב׳ אמו׳ בשהיו בהן רצועותיהן והיו מקושרין
קשר תפלין שודאי תפלין הן אבל אם לא היו רצועותיהן מקושרות
אינו נזקק להן המוצא ספר תורה יושב ומשמרו ומחשיך
עליו ובסכנה מניחו והולך לו ואם היו הגשמים יורדין מתעטף בעור
וחוזר ומכסה אותו ונכנס בו לא יצא החייט ומחטו בידו ולא
הנגר [illegible] ערב שבת סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא וחייב
אדם למשמש בבגדיו ערב שבת עם חשיכה שמא יהיה שם דבר שיוצ׳
ויצא בו בשבת ומותר לצאת בתפלין ערב שבת עם חשיכה הואיל וחי׳
אדם למשמש בתפליו בכל עת אינו שוכחן שכח ויצא בהן לרשות הר׳
ונזכר שיש לו תפלין בראשו מכסה את ראשו עד שמגיע לבית או
לבית המדרש

פרק עשרים

אסור להוציא משא על הבהמה בשבת שנ׳ למען ינוח שורך וחמורך
אחד שור ואחד חמור ואחד כל בהמה וחיה ועוף ואם הוציא על
הבהמה אע"פ שהוא מצווה על שביתתה אינו לוקה לפי שאיסורו
בא מכלל עשה לפיכך המחמר אחר בהמתו [illegible]
מעשו פטור והלא לאו מפורש בתורה [illegible]
מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמ׳
בה וביוצא בה ונמצא לאו שניתן לאזה׳
ואין לוקין עליו אסור ליתר על [illegible]

וטלט כיון שלא ... בטל כלי ... [illegible] ... גבי אבנים א
[ק]ורות או על גבי כוורת דבורים ... מפני החמה ובגשמים מפני
הגשמים ובלבד שלא יתכוון לצוד ... שירדה וכונן
... כא בשבת לפני האפרוחים בשביל שיעלו עליו וירדו שהרי מותר
... [illegible] ... העשוי וכן כל כיוצא בזה   בהמה שנפלה
לבור ... מים אם יכול ליתן לה פרנסה במקומה מפרנסין
אותה עד ... שבת ואם לאו מביא כרים וכסתות ומניח תחתיה
ואם עלתה עלתה ואע״פ שמבטל כלי מהיכנו ... לבור לתוך
המים מפני צער בעלי חיים לא גזרו ואסור ... ידו וכן אין
עוקרין בהמה חיה ועוף בחצר אבל דוחין אותן עד שיכנסו ומדדין
עגלים וסייחים ותרנגולת שברחה אין מדדין אותה מפני שהיא
נשמטת מן היד ונמצא מגביה ... אבל דוחין אותה עד שתכנס

פרק ששה ועשרים

כל כלי האורג והכלים שלו מותר לטלטל ככלי שמלאכתו
לאיסור חוץ מכובד העליון וכובד התחתון לפי שמנן ... מפני שהן
תקועין וכן העמודים של אורג אסור לטלטל שמא יתקן הגומות
שלהן ושאר כלי האורג מותרין   מכבדות של תמרה
וכיוצא בהן שמכבדין בהן הקרקע הרי הן ככלי שמלאכתו להתר
שהרי מותר לכבד בשבת לבנים שנשארו מן הבנין הרי הן ככלי ש
... להתר מפני שראויין להסב עליהן שהרי סכן אותן ויתקנן
אותן ואם צבר אותן הרי הן מוקצה ואסור לטלטלם
חרש קטן מותר לטלטלו אפילו ברשות הרבים הואיל וראוי היא
... לכסות בה פי כלי קטן מגופת חבית שנתפתחה היא ושברה
מותר לטלטלה ואם זרקה לאשפה מבעוד יום אסור לטלטלה כלי
שנשבר ... ... לכסות בו ... בו
... ... להכנים לבית הבמא ... ...
לקנח בהן ... ...
להם ... ... לגג לקנח
... שמונה ועשרים ... מותר
... ...

לטלטלן אבן [illegible] ...ות שהיה נקוב והיא מותר לטלטה ואם
היא גדולה: היה לפני ... וגרור והר שמכסין בו את [illegible]
היה החרש [illegible] ...ים מקנח בחרש היה לפני [illegible] ועי
אם היו עשבים רכים מקנח בהן ואם לאו מקנח בצרור [illegible]
שירי מחצלאות שבלו הרי הן ככלי שמלאכתו להתר ומותר [illegible]
לכסות בהן הטנופת אבל שירי בגדים שאין בה שלש על שלש אסור
לטלטלן שאינן ראוין לא לעניים ולא לעשירים [illegible] מותר
לטלטלן והרי הן כשאר הכלים שמלאכתן להתר כירה שנשמטה אחת
מירכותיה אסור לטלטלה שמא יתקע   מוכי של עגלה אסור
לטלטלו שאין עליו תורת כלי ושל שולחן מותר להטותו אבל לא יוליכו
משולחן לשולחן שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול ויבוא לידי [illegible]
שמוסקין בו הזתים אם יש עליו תורת כלי הרי הוא ככלי שמלאכתו
לאיסור [illegible] שהתקינו בעל הבית להיות [illegible] ונועלין בו אם יש תורת
כלי [illegible] הרי הוא ככלי שמלאכתו להתר   דלת שהיה לה ציר
[illegible] שאין לה עתה ציר שהיתה למטה בה מקום מוקצה והיא
[illegible] שנוטלין אותה ומחזירין בה וכן הדקים שפותחין בהן הפרצה
וכן חותלות הנגררות בזמן שקשורין ותלוין בכותלי פותחין בהן ואם לאו
אין נועלין בהן ואם היו גבוהין מעל הארץ נועלין בהן.
דלת שהיא לוח אחד ששומטין אותה ונועלין בה אם לא היה לה למטה
[illegible] כמו אסקופה שמוטה עליה שהוא כלי מוכן לנעילה אין נועלין בה
וכן נגר שיש בראשו קלוסטרא שמוכחת עליו שהוא כלי מוכן לנעילה
והוא קורא כשאר הקורות נועלין בו בשבת   נגר שאין בראשו
קלוסטרא אם היה קשור ותלוי בדלת נועלין בו וכן אם היה ניטל ומונח
[illegible] אבל אם היה מונח קבוע בדלת והיה הנגר נשמט כשהוא [illegible]
ומניחין אותו בזוית וחוזרין ונועלין בו בעת שרוצין הרי זה אסור לנעול
בו שאין עליו תו[רת כ]לי ואינו מגור ואין בו מ[illegible] עליו
[illegible] ...ות בין גדולה בין קטנה אין מטלטלין אותה שמא
[illegible] בשבת [illegible] מדקים והיא נראית כבעלת חליות אם היתה גדולה
המטלטלת בשתי ידים [illegible] ...לטלה [illegible] אסור לטלטלה
[illegible] שעל גבי [illegible] מכבש [illegible]
עצם [illegible] שפירתו [illegible]
[illegible]

ומי

חוץ לתחום שלא לדעת כגון שהוציאוהו גוים [illegible] רוח רעה או שנשתטה
ויצא אין לו אלא ארבע אמות [illegible] ארבע אמות
החזירוהו כאילו לא [illegible] ואם נתנוהו ברשות יחיד כגון שנתנוהו גוים
בדיר ובה[illegible] בעיר [illegible] יש לו להלך את כולה [illegible]
[illegible] לתחום [illegible] אע״פ שחזר שלא לדעת כגון
שהחזירוהו גוים [illegible] אין לו אלא ארבע אמות [illegible] אם יצא
חוץ לתחום לדעת [illegible] רשות היחיד כגון דיר וסהר
אין לו אלא ארבע אמות [illegible] בים הגדול אע״פ שהוא חוץ לתחום
ששבת בו מהלך את כל הספינה ומטלטל בכולה [illegible] מי שיצא
חוץ לתחום שלא לדעת והוקף במחיצה בשבת יש לו להלך [illegible] בכל אותה
המחיצה והוא שלא תהיה יתר על אלפים ואם היה תחום [illegible]
מובלע מן [illegible] בתוך המחיצה שנעשית שלא לדעתו [illegible] לו
להלך את כל המחיצה הרי זה נכנס לתחומו וכיון [illegible] כאלו
לא [illegible] כל מי שאין לו לזוז ממקומו [illegible] בתוך ארבע אמות אם
נצרך לנקביו הרי זה יוצא ומרחיק ונפנה וחוזר למקומו ואם נכנס
[illegible] שיצא ממנו בעת שיתרחק להפנות הואיל ונכנס [illegible]
[illegible] יצא והוא שלא יצא בתחלה [illegible] אבל אם יצא לדעת [illegible]
שנכנס אין לו אלא ארבע אמות [illegible] כל מי שיצא ברשות בית דין
כגון העדים שבאין להעיד על ראית הלבנה [illegible] יוצא בהן מכל מי שמותר
לו לצאת לדבר מצוה יש לו אלפים אמה לכל רוח באותו מקום שהגיע
[illegible] שהגיע למדינה הרי הוא כאנשי העיר ויש לו אלפים אמה לכל
למדינה [illegible] היה יוצא ברשות [illegible] אמרו לו והוא הולך בדרך
[illegible] את המצוה [illegible] עשויה [illegible] ומקומו אלפים אמה לכל
[illegible] זה [illegible] תחום שיצא [illegible] המובלע [illegible] אלפים
[illegible] הרי זה חוזר למקומו [illegible] וכל היוצאים להציל
[illegible] גוים [illegible] הנהר או [illegible] יש להן אלפים אמה
[illegible] שהצילו בו ואם היתה יד [illegible] תקיפה [illegible]
[illegible] שהצילו הרי [illegible] חוזרין בשבת למקומן [illegible]

פרק שמונה ועשרים

[illegible] שהוא [illegible] יוצא מן המדינה אם [illegible]

שבעים אמה ושני שלישי אמה שהוא כמו בית סאתים המרובעת או פחות מזה הרי זה מצטרף למדינה ונחשב ממנה וכשמודדין לה אלפים אמה לכל רוח חוץ מבית דירה זה. היה בית זה קרוב למדינה שבעים אמה ובית שני קרוב לבית הראשון בשבעים ובית שלישי שקרוב לשני בשבעים וכן עד מהלך כמה ימים הרי הכל כמדינה אחת וכשמודדין מודדין מחוץ לבית האחרון והוא שיהיה בית דירה זה ארבע אמות על ארבע אמות או יתר. וכן בית הכנסת שיש בו בית דירה לחזנין ובית עבודה זרה שיש בו דירה לכומרין והאוצרות שיש בהן בית דירה והגשר והקבר שיש בהן בית דירה ושלש מחיצות שאין עליהן תקרה ויש בהן ארבע אמות על ארבע אמות והבור והבנין והבית הבנוי בים ושתי מחיצות שיש עליהן תקרה והמערה שיש בניין על פיה ויש בה בית דירה כל אלו מצטרפין עמה אם היו בתוך שבעים אמה ושירים ומאחרו. והבית היוצא ראין כאלו חוט מתוח על פני כל המדינה ומודדין חוץ לאותו החוט אלפים אמה. ואלו שאין מצטרפין עמה שתי מחיצות שאין עליהן תקרה אף על פי שדרין ביניהן והגשר והקבר ובית הכנסת ובית עבודה זרה והאוצרות שאין בהן בית דירה והבור והשיח והמערה והשובך ובית שבספינה כל אלו וכיוצא בהן אין מצטרפין עמה.

הרי שתי עיירות זו סמוכה לזו אם יש ביניהן מאה וארבעים ואחת ושליש כדי שיהיה שבעים אמה ושירים לזו ושבעים אמה ושירים לזו חושבין שתיהן כעיר אחת ונמצאת כל עיר מהן כאלו היא מתוך העיר השנייה ומודדין לה אלפים אמה. היו שלשה כפרים משולשין אם יש בין האמצעי ובין כל אחד מן החיצונים [illegible] או פחות מיכן ובין [illegible] החיצונים מאתים שלשה ושמונים כדי שיהיה בין כל אחד [illegible] ובין האמצעי כשתרא אותו כאלו ביניה מאה אחת [illegible] ושליש הרי שלשתן כמדינה [illegible] להן אלפים אמה [illegible] מחוץ שלשתן [illegible] שהוקפה ובמקום מודדין לה [illegible] ישבה ובמקום הוקפה מודדין לה [illegible]

[illegible] שהיתה ארוכה או מרובעת הואיל [illegible] זויות [illegible] מניחין אותה כמות שהיא ומודדין לה אלפים [illegible] [illegible] עגולה עושין לה זויות ורואין [illegible]

היא בתוך מרובע ומודדין חוץ מצלעות אותו מרובע אלפים אמה
לכל רוח שנמצא משתכר הזויות   וכן אם היתה משולשת
צלעות רבות מרבעין אותה ואחר כך מודדין חוץ למרובע אלפים אמה
לכל רוח וכשהוא מרבעה כרבוע העולם כדי שתהיה כל רוח וכשהוא
ממנה משוכה כנגד רוח מרוחות העולם ומכוונת כנגדה
היתה רחבה מצד אחד וקצרה מצד אחד רואין אותה כאלו היא כולה
רחבה היתה עשויה כמין גם או שהיתה עשויה כקשת אם יש בין שני ראשיה
פחות מארבעת אלפים אמה מודדין לה מן היתר ורואין את כל הרוחב
שבין היתר והקשת כאלו הוא מלא בתים ואם היה בין שני ראשיה ארבעת
אלפים אין מודדין לה אלא מן הקשת   עיר שיושבת על שפת
כדי שיעמדו עליה וישתמשו בנחל נמצא הנחל בכלל העיר ומודדין
לה אלפים אמה משפת הנחל השניה ויעשה הנחל כולו בכלל המדינה
מפני הרקה הבנויה מצדו ואם אין שם רקה אין מודדין להן אלא מפתח
בתיהן ונמצא הנחל נמדד מן האלפים שלהן   יושבי צריפין אין
מודדין להן אלא מפתח בתיהן ואם יש שם שלש חצירות של שני שני
בתים הוקבעו כולן ומרבעין אותה ונותנין להן אלפים אמה לכל רוח
כשאר העיירות   אין מודדין אלא בחבל של חמשים אמה לא
פחות ולא יתר ובחבל של פשתן כדי שלא ימשך יותר הגיע לגיא אם
היה רחבו חמשים אמה שיכול להבליעו בחבל המדה מבליעו והוא
שיהיה בעמקו פחות מארבעת אלפים   במה דברים אמורים שיהיה חוט
המשקולת יורד כנגדו שאי אפשר להשתמש בו אבל אם אין חוט המשקולת
יורד כנגדו אינו מבליעו אלא אם כן היה עמקו אלפים או פחות מיכן
[illegible]   היה גיא מעוקם ומקדר ועולה ויורד היה גיא רחב מחמשים
שאינו יכול להבליעו הולך למקום שהוא יכול להבליעו ומבליעו וצופה
כנגד מדתו וחוזר   הגיע לכותל אין אומרין יקוב את הכותל אלא
אומד רחבו והולך לו ואם אפשר להשתמש בו מודדו מדידה יפה ואם
היה חוט המשקולת יורד כנגדו מודד רחבו מדידה יפה   הגיע
להר אם היה הר המתלקט ממנו גובה עשרה טפחים באורך חמש אמות
מקפו בו וחוזר למדתו ואם היה גבוה הרבה עד שיתלקט ממנו עשרה
[illegible] מתוך משך ארבע אמות אומדו והולך לו אם אינו יכול להבליעו

כגון שהיה רחבו יתר מחמשים מקדרו מעט מעט וזה הוא שאמרו
מקדרין בהרים   כיצד מקדרין בהרים או בגאיות שאינו א
יכול להבליען אוחזים שנים חבל של ארבע אמות העליון אוחז קצהו
כנגד מרגלותיו והתחתון אוחז בקצה השני כנגד לבו וחוזר העליון
לעמוד במקום התחתון והתחתון יורד ומרחיק כמנו מדת החבל וכן
וכן מתגלגלין והולכין עד שמודדין את כולו וכשילך המודד להבליע ההר
או הגיא לא יצא חוץ לתחום שלא יראו אותו העוברין ויאמרו מדת
התחומין במה לכאן   אין סומכין לא על מדת אדם מומחה ש..
יודע מדת הקרקע הרי לנו תחומי שבת מוחזקין ובא מומחה ומדד
ריבה בה יום מהן ומיעט בתחום שומעין לו בתחום שריבה וכן אם
באו שנים מומחין ומדדו התחום אחד ריבה ואחד מיעט שומעין
למרבה ובלבד שלא ירבה יתר ממדת לכסונה של עיר
כיצד בנת שירבה זה נאמר שמא הראשון מקרן לכסון של עיר
מדד הילכים לפיכך מיעט מדתו ונמצא בלע התחום בינו ובין
המדינה פחות מאלפים וזה האחרון מדד לפים מבלע המדינה
ואין מחזיקין על הראשון אפי' בחמש מאות ושמונים אמה בקירוב
שומעין לו יתר על זה אין שומעין לו   אפילו עבד אפי' שפחה
נאמנין לומר עד כאן תחום השבת ונאמן הגדול לומר זכור אני שעד
כאן היינו באין בשבת כשהייתי קטן ומוסמכין על עדותו בדבר זה
שלא אמרו חכמים בדבר להחמיר אלא להקל מפני ששיעור עפים
מדבריהם

פרק השעה ועשרים

מצות עשה מן התורה לקדש יום השבת בדברים שנ' זכור א[ת] יום
השבת לקדשו כלומר זכרהו זכירת שבח וקידוש וצריך לזו[כרהו] א
בכניסתו וביציאתו בכניסתו בקדוש היום וביציאתו בהבדל[ה]

וזה הוא נוסח קדוש היום

ברוך אתה יי' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו ורצה א
בנו שבת קדשו באהבה הנחילנו זכרון למעשה בר[אשי]ת תחלה
למקראי קדש זכר ליציאת מצרים כי בנו בחרת ואותנו קדש[ת מכל]
העמים ו[שב]ת קדשך באהבה וברצון הנחלתנו בר' אתה [יי' מקדש השבת]

השב

השבת

וזה הוא נוסח ההבדלה

ברוך את׳ יי׳ א״מ העו׳ המבדיל בין קודש לחול ובין אור לחשך ובין
ישראל לגוים ובין יום השביעי לששת ימי המעשה. ב״א יי׳ המבדיל
המבדיל בין קודש לחול   עיקר הקדוש בלילה. אם לא קידש
בלילה בין בשוגג בין במזיד מקדש והולך כל היום כולו ואם לא הבדיל
בלילה מבדיל למחר ומבדיל והולך עד סוף יום רביעי אבל אינו מברך
על האור אלא בליל מוצאי שבת בלבד   אסור לאדם לאכול או
לשתות יין משקדש היום עד שיקדש וכן משיצא היום אסור לו להתחיל לאכול
ולשתות ולעשות מלאכה או לטעום כלום עד שיבדיל ולשתות המים מותר
שכח או עבר ואכל ושתה קודם שיקדש או קודם שיבדיל הרי זה מקדש
ומבדיל אחר שיאכל   מדברי סופרים לקדש על היין ולהבדיל
על היין ואע״פ שהבדיל בתפלה צריך להבדיל על הכוס ומאחר שיבדיל
ויאמר בין קודש לחול מותר לו לעשות מלאכה אע״פ שלא הבדיל על הכוס
ומברך על היין תחלה ואחר כך מקדש ואינו נוטל את ידיו עד שיקדש
כיצד הוא עושה. לוקח כוס שהוא מחזיק רביעית או יותר
ומדיחו מבפנים ושוטפו מבחוץ וממלאהו יין ואוחזו בימינו ומגביהו מן
הקרקע טפח או יותר ולא יסייע בשמאל ומברך על הגפן ואחר כך מקדש
ומנהג פשוט בכל ישראל לקרות בתחלה ברשת ויכלו ואחר כך מברך על
היין ואחר כך מקדש ושותה מלא לוגמיו ומשקה כל בני חבורה ואחר כך
נוטל ידיו ומברך המוציא ואוכל   אין קדוש אלא במקום סעודה
כיצד לא יקדש אלא בבית זה ויאכל בבית אחר אבל אם קידש בזוית זו
אוכל בזוית שניה. ולמה מקדשין בבית הכנסת מפני האורחין שאוכלין
ושותין שם   . היה מתאוה לפת יותר מן היין או שלא היה לו יין
הרי נוטל ידיו תחלה ומברך המוציא ומקדש ואחר כך בוצע ואוכל ואין
מבדילין על הפת אלא על הכוס   מי שנתכוון לקדש על היין בליל
שבת ושכח ונטל ידיו קוד׳ שיקדש הרי זה מקדש על הפת ואינו מקדש
על היין אחר שנטל ידיו לסעודה ומצוה לברך על היין ביום השבת קודם
שיסעוד סעודה שניה וזה הוא הנקרא קדושא רבא מברך בורא פרי
הגפן בלבד ושותה ואחר כך יטול ידיו ויסעוד ואסור לו לאדם שיטעום כלום
קודם שיקדש וגם קדוש זה לא יהיה אלא במקום סעודה.   יש לו לאדם

לקדש על הכוס ערב שבת מבעוד יום אע״פ שלא נכנסה השבת וכן מבדיל
על הכוס מבעוד יום אע״פ שעדיין היא שבת שמצות זכירה לאומרה
בין בשעת כניסתו ויציאתו בין קודם לשעה זו במעט
מי שהיה אוכל בערב שבת וקדש עליו היום והוא בתוך הסעודה
פורס מפה על השולחן ומקדש וגומר סעודתו ואחר כך מברך ברכת
המזון היה אוכל בשבת ויצא השבת והוא בתוך סעודתו גומר סעודתו
ונוטל ידיו ומברך ברכת המזון על הכוס ואחר כך מבדיל עליו ואם
היה בתוך השתיה פוסק ומבדיל ואחר כך חוזר לשתייתו
היה אוכל וגמר אכילתו עם הכנסת שבת מברך ברכת המזון תחלה
ואחר כך מקדש על כוס שני ולא יברך ויקדש על כוס אחד שאין עושין
שתי מצוות בכוס אחד שמצות קדוש ומצות ברכת המזון שתי מצוות
של תורה הן   אין מקדשין לא על היין הראוי לנסך על גבי המזבח
לפיכך אם נתערב בו דבש או שאור אפי׳ בטיפת חרדל בחבית גדולה
אין מקדשין עליו כך אנו מורים בכל המערב ויש מי שמתיר לקדש
עליו ואומר לא נאמר יין הראוי לגבי המזבח אלא להוציא יין שריחו
רע או מגולה או מבושל שאין מקדשין על אחד מהן   יין שטעמו
טעם חומץ אע״פ שריחו ריח יין מקדשין עליו וכן שמרים שנתן עליהן
מים אע״פ שיש בהן טעם יין אין מקדשין עליהן במה דב׳ אמ׳ בשנתן על
השמרים שלשה מים והוציא פחות מארבעה אבל אם הוציא ארבעה
הרי זה יין מזוג ומקדשין עליו   כלי שהיה מלא יין מכונס מחזיק
כמה רביעיות אם שתה ממנו מעט הרי זה כפגמו ונפסל ואין מקדשין
על השאר מפני שהוא כשירי כוסות   יין שריחו ריח החומץ
וטעמו טעם יין מקדשין עליו וכן יין מזוג ויין צמוקים מקדשין עליו
והוא שיהיו צמוקים שיש בהן לחלוחית שאם ידרוך אותן יצא [illegible] דבש
וכן יין חדש מגתו מקדשין עליו וסוחט אדם אשכול של ענבים ומקדש
עליו בשעתו מדינה שרוב יינה שכר אע״פ שהוא פסול לקידוש מותר
להבדיל עליו הואיל והוא חמר המדינה   כשם שמקדשין בלילי
שבת ומבדילין במוצאי שבת כך מקדשין בלילי ימים טובים ומבדילין
במוצאי י״ט ובמו׳ צאי יום הכפורים שכולם שבתות ה׳ הן ומבדילין במוצאי ימים
טובים לחולו של מועד ובמו׳ צאי שבת ליום טוב אבל אין מבדילין במוצאי

יום

נוסח קידוש יום טוב

יום טוב לשבת

ברוך אתה יי׳ אלהינו מלך העולם אשר קדשנו מכל עם ורוממנו מכל לשון בחר בנו ויאהבנו ורצה בנו ויפארנו ותתן לנו יי׳ אלהינו באהבה מועדים לשמחה חגים וזמנים לששון את יום טוב מקרא קדש הזה את יום חג השבועות או חג הסוכות או חג המצות זמן מתן תורתנו או זמן שמחתינו באהבה זכר ליציאת מצרים כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים ומועדי קדשך בשמחה ובששון הנחלתנו ברוך אתה יי׳ מקדש ישראל והזמנים ואם חל להיות בשבת מזכיר השבת וחותם כדרך שחותם בתפלה מקדש השבת וישראל והזמנים

בראש השנה אומר ותתן לנו יי׳ אלהינו באהבה את יום טוב מקרא קדש הזה את יום הזכרון הזה זכרון תרועה באהבה זכר ליציאת מצרים כי בנו בחרת ואותנו קדשת מכל העמים ודברך אמת וקיים לעד ברוך אתה יי׳ מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום הזכרון ואם חל להיות בשבת חותם מקדש השבת וישראל ויום הזכרון כדרך שחותם בתפלה

בלילי יום טוב מקדש על היין כשבת ואם אין לו יין או שהיה מתאוה לפת מקדש על הפת וכן ביום טוב מקדש קדושא רבה כדרך שמקדש בשבת

כיצד מברכין בלילי יום טוב שחל להיות באחד בשבת בתחלה מברך על הגפן ואחר כך מקדש קידוש יום טוב ואחר כך מברך על הנר ואחר כך מבדיל וחותם בהבדלה המבדיל בין קדש לקדש ואחר כך מברך שהחיינו

כל לילי יום טוב ובליל הכפורים אומרין שהחיינו ובשביעי של פסח אין מברכין שהחיינו שאינו רגל בפני עצמו וכבר ברך על הזמן בתחלת הפסח

ס׳ סדר הבדלה במוצאי שבת שיברך על היין ואחר כך על הבשמים ואחר כך על הנר וכיצד מברך על הנר בורא מאורי האש ואחר כך מבדיל

אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו כדי שיכיר בין מטבע מדינה זו למטבע מדינה אחרת ואין מברכין על הנר של גוים שמתם משבתו לגוי ואין מברכין לא על הנר של עבודה זרה ולא על הנר של מתים

ישראל שהדליק מגוי או גוי מישראל מברכין עליו גוי מגוי אין מברכין עליו היה מהלך חוץ לכרך וראה אור אם רוב אנשי הכרך גוים אינו מברך ואם רוב ישראל מברך אור של כבשן ושל תנור ושל כירים לכתחלה לא

לא יברך עליו הנכנס אם כשיכנס קימס ביניהן זה. מאימתי מברכין
עליהן אור של עששית בית המדרש אם יש שם אדם חשוב שמדליקין בשבילו
מברכין עליו של בית הכנסת אם יש שם חזן שהוא רואה מברכין
עליו ואבוקה להבדלה מצוה מן המובחר ואין מחזרין על האור כדרך
שמחזרין על כל מצוות אלא אם בא מברכין עליו   אור שהודלק
בשבת לחולה ולחיה מברכין עליו במוצאי שבת אור שהוקדח מן העצים
ומן האבנים מברכין עליו במוצאי שבת שהיא היותה ... ברייתו בידי אדם
אבל אין מברכין עליו במוצאי יום הכפורים שאין מברכין במוצאי יום
הכפורים אלא על אור ששבת אעפ״י שהודלק לחולה או לחיה ביום הכפורים
מברכין עליו שהרי שבת מעבירה   יום טוב שחל להיות במוצ״ש
שבת אומר בהבדלה המבדיל בין קדש לחול ובין אור לחשך ובין ישראל
לגוים ובין יום השביעי לששת ימי המעשה כדרך שאומר במוצאי שבת
בסדר הבדלות הוא מונה ואינו צריך לברך לא על הבשמים ולא על הנר
וכן אינו צריך לברך על הבשמים במוצאי יום הכפורים
ולמה מברכין על הבשמים במוצאי שבת מפני שהנפש דואבת ליציאת
השבת משמחין אותה בריח טוב

פרק שלשים

ארבעה דברים נאמרו בשבת שנים בתורה ושנים מדברי סופרים והן
מפורשים על ידי הנביאים שבתורה זכור ושמור ושנתפרשו על ידי
הנביאים כיבוד ועינוג שנ׳ וקראת לשבת עונג ולקדוש יי׳ מכובד
אי זה הוא כיבוד זה שאמרו חכמים שמצוה על אדם לרחוץ פניו ידיו
ורגליו בחמין בערב שבת מפני כבוד השבת ומתעטף בציצית ויושב
בכובד ראש מיחל להקבלת פני השבת כמי שהוא יוצא לקראת המלך
וחכמים הראשונים היו מקבצין תלמידיהן בערב שבת ומתעטפין
ואומרין בואו ונצא לקראת שבת המלך   ומכבוד השבת שילבש
כסות נקיה ולא יהיה מלבוש החול כמלבוש השבת ואם אין לו להחליף משלשל
טליתו כדי שלא יהיה מלבושו כמלבוש החול ועזרא תקן שיהו העם
מכבסין בחמישי מפני כבוד השבת   אסור לקבוע סעודה ומשתה
בערב שבת מפני כבוד השבת ומותר לאכול ולשתות עד שתחשך ואעפ״י
כן מכבוד השבת שימנע אדם מן המנחה ומעלה מלקבוע סעודה כדי

שיכנס

בו ואין סומכין את הקדרה ולא את האילפס בבקעת שנקורה שלא יהיו
נטלטל עצים ביום טוב לא להסקה   מסלקין תריסי חנות
ומחזירין אותן ביום טוב כדי שיוציא ... שהוא צריך להן מן החנות ולא
ולא ימנע משמחת יום טוב בד״א בשיש להן ציר באמצע אבל יש להן ציר
מן הצד אסור גזרה שמא יתקע ושאין להן ציר כל עיקר אפי׳ בבית מותר
להחזיר   כלים שהן מפורקין כגון מנורה של חוליות וכסא ושלחן שהן
חתיכות חתיכות מעמידין אותן ביום טוב והוא שלא יתקע לפי שאין בנין
בכלים אבנים שבביהכ״ס מותר לסדרן ביום טוב בניין עראי הוא ומשו׳
כבודו לא גזרו   העושה מדורה ביום טוב כשהוא עורך העצים
אינו מניח זה על גבי זה עד שיסדר המערכה מפני שנראה כבונה אעפ״י
שהוא בניין עראי אסור אלא או שופך העצים בערבוב או עורך בשינוי
כיצד מניח עץ למעלה ומניח אחר תחתיו ואחר תחתיו עד שהוא מגיע
לארץ   וכן הקדרה אוחז אותה ומכניס האבנים תחתיה אבל לא
מניחה על גבי אבנים וכן המטה אוחז הקרשים למעלה ומכניס הרגלים
תחתיהן אפילו ביצים לא יעמיד אותן שורה על גבי שורה עד שיעשו
כמו מגדל לא יעשה ויתחיל ממעלה למטה וכן כל כיוצא בזה צריך שינוי
מסירין זבובין הנתלין בבהמה אעפ״י שהן עושין חבורה ואין
מילדין את הבהמה ביום טוב אבל מסעדין כיצד אוחז הולד שלא יפול לארץ
ונופח לו בחוטמו ונותן דד לתוך פיו היתה בהמה טהורה וריחקה את הולד
מותר לזלף משלייתה עליו ונותן מלח ברחמה כדי שתרחם עליו אבל הטמאה
אסור לעשות לה כן לפי שאינה צריכה   כלי שנטמא מערב יום טוב
אין מטבילין אותו ביום טוב גזרה שמא ישהה אותו בטומאתו ואם היה צריך
להטביל מים שבו מטביל את הכלי במימיו ואינו חושש כלי שהיה טהור
לתרומה ורצה להטבילו לקדש מותר להטבילו וכן כל כיוצא בזה מטבילות
שאר המעלות   כלי שנטמא ביום טוב מטבילין אותו ביום טוב נטמא
הכלי במשקין טמאין שהן ולד הטומאה מערב יום טוב מטבילין אותו לפי שהוא ביום טוב
טהור מן התורה כמו שיתבאר במקומו ומדלין בדלי טמא והוא טהור מאליו
נדה שאין לה בגדים להחליף מערמת וטובלת בבגדיה
דברים רבים אסרו ביום טוב משום גזרת מקח וממכר כיצד אין פוסקין
דמים בתחלה על הבהמה ביום טוב לא מביא שתי בהמות שוות זו לזו

כמה
ושוחטין את אחת מהן ומחלקין ביניהן ולמחר יודעין דמי השנייה וכל אחד ואחד
נותן דמי חלקו וכשהן מחלקין ביניהן לא יאמר זה אני בסלע ואתה בשתים
שאין מזכירין שום דמים אלא זה נוטל שליש וזה נוטל רביע
כשהן מחלקין לא ישקלו במאזנים שאין משגיחין בכף מאזנים כל עיקר
אפי' ליתן בו בשר לשמרו מן העכברים אסור אם היו המאזנים תלוין מפני
שנראה כשוקל בכף מאזנים וטבח אומן אסור לשקול בידו ואסור לשקול בכלי
מלא מים ואין מטילין חלשים על המנות אבל מטילין חלשים על בשר ~
הקדשים ביום טוב כדי לחבב המצוה לא יאמר אדם לטבח תן לי
בדינר בשר אלא תן לי חלק או חצי חלק ולמחר עושה חשבון על שוויו וכן
לא יקח מבעל החנות במדה או במשקל אלא כיצד הוא עושה אומר לו
מלא לי כלי זה ולמחר נותן לו שוויו ואפי' היה כלי מיוחד למדה ימלאנו
והוא שלא יזכור לו שם מדה הנחתום מודד תבלין ונותן לקדרה
בשביל שלא יפסיד תבשילו אבל האשה לא תמוד קמח לעיסה וכן לא ימוד
אדם שעורים לפני בהמתו אלא משער ונותן לה ומותר ליקח מן
החנוני ביצים ואגוזים במנין וכן כל כיוצא בהן ובלבד שלא יזכיר לו שם
דמים ולא סכום מנין כיצד סכום מנין הרי שהיה נושא בו עשרה ~
רמונים או עשרה אגוזים לא יאמר ביום טוב תן לי עשרה כדי שיהא
לך אצלי עשרים אלא לוקח סתם ולמחר עושה חשבון הולך אדם
אצל רועה הרגיל אצלו או אצל פטם הרגיל אצלו ולוקח ממנו בהמה
ועופות כל מה שירצה והוא שלא יזכור לו שום דמים ולא סכום מנין
הלואת יום טוב תובעין אותה בדין שאם תאמר לא ניתנה
להתבע אינו נותן לו כלום ונמצא נמנע משמחת יום טוב: אע"פ שאין ~
מגביהין תרומה ומעשרות ביום טוב כשבת אם היו לו תרומות ומעשרו'
שהגביהן מאמש הרי מוליכן לכהן ביום טוב ואין צריך לומר חלה ~
וזרוע ולחיים והקיבה שמוליכן לכהן ביום טוב ~~ וגבאי צדקה גובין
מן החצירות ביום טוב ולא יהיו מכריזין כדרך שמכריזין בחול אלא גובין
בצנעה ונותנין לתוך חיקן ומחלקין לכל שכונה ושכונה בפני עצמה ~

פרק חמישי

אע"פ שהותרה הוצאה ביום טוב אפילו שלא לצורך לא ישא משאות
גדולות כדרך שהוא עושה בחול אלא צריך לשנות ואם אי אפשר לשנות

מותר

מותר כיצד המביא כדי יין ממקום למקום לא יביאם בסל ובקופה
אבל מביא הוא על כתיפו או לפניו המוליך את התבן לא יפשיל את הקופה
לאחוריו אבל מוליכה בידו · וכן משאות שדרכן לישא אותן
במוט ישא אותן על גבו מאחוריו ושדרכן לישא אותן מאחוריו ישא
אותם על כתיפו ושדרכן להנשא על הכתף ישא אותם בידיו לפניו או
יפרוס עליהן בגד וכן כל כיוצא בזה משנוי המשא ואם אי אפשר לשנות
נושא ומביא כדרכו בד״א כל זה במשא על האדם אבל על גבי בהמה
לא יביא כלל שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול אין מנהיגין
את הבהמה במקל ואין הסומא יוצא במקלו ולא הרועה בתרמילו
ואין יוצאין בכסא אחד האיש ואחד האשה שלא יעשה כדרך שהוא
עושה בחול ואיש שהיו רבים צריכין לו יוצאין בכסא אחריו ומוציאין
אותו על הכתף אפילו באפריון · מי שהיו לו פירות על גגו
וצריך לפנותם למקום אחר לא ישלשלם מגג לגג ואפילו בגגין השוין ולא
ישלשלם בחבל מן החלונות ולא יורידם בסולמות שלא יעשה כדרך שהוא
עושה בחול אבל משלשלן דרך ארובה ממקום למקום באותו הגג שחט
בהמה בשדה לא יביאנה לעיר במוט או במטה אבל מביאה איברים
איברים · כל שנותנין בו אפילו בחול אע״פ שאין נותנין בו
ביום טוב כגון תפלין מותר לשלחו לחבירו ביום טוב ואין צריך לומר
דבר שנותנין בו ביום טוב כגון יינות שמנים וסלתות שמותר לשלחן וכל
דבר שאין נותנין בו בחול עד שיעשה בו מעשה שאסור לעשותו ביום
טוב אין משלחין אותו ביום טוב · כיצד אין משלחין ביום טוב
תבואה לפי שאין נותנין בה בחול אלא אם כן טחן ואסור לטחון ביום טוב
אבל משלחין קטניות מפני שמבשלן ביום טוב או קולה אותן ואוכלן ומשלחין
בהמה וחיה ועופות אפילו חיים מפני שמותר לשחוט ביום טוב וכן כל
כיוצא בזה · כל דבר שמותר לשלחו ביום טוב כשישלחנו לחבירו אסור
לא ישלחנו בשורה ואין שורה פחותה משלשה בני אדם
כיצד הרי ששלח לחבירו בהמות או יינות ביד שלשה ארבעה בני אדם
כאחד זה אחר זה וכולן הולכין בשורה אחת הרי זה אסור שלא יעשה
כדרך שהוא עושה בחול שלח שלשה מינין ביד שלשה בני אדם כאחד
הרי זה מותר · המערב עירובי תחומין ליום טוב הרי בהמתו

וכליו ופירותיו כמוהו ואין מוליכין אותן אלא בתוך אלפים אמה לכל רוח
שמקום עירובו חפ׳ חפצי הפקר הרי הן כרגלי מי שזכה
בהן וחפצי הגוי קונין שביתה במקומן ויש להן אלפים אמה לכל רוח
ממקומן גזרה בכלים גוי משום בכלים ישראל פירות שיצאו חוץ לתחום
וחזרו אפילו במזיד לא הפסידו את מקומן מפני שהן כאדם שיצא
באונס וחזר באונס המוסר בהמתו לבנו הרי היא כרגלי האב
מסרה לרועה אפילו נתנה לו ביום טוב הרי היא כרגלי הרועה מסרה
לשני רועים הרי היא כרגלי בעליה מפני שלא קנה אחד מהן
מי שזימן אצלו אורחין ביום טוב לא יוליכו בידם מנות למקום שאין בעל
הסעודה יכול לילך בו שכל הסעודה כרגלי בעל הסעודה לא כרגלי האורחין
אלא אם כן זכה להן אחר במנות אלו מערב יום טוב וכן מי שהיו
פירותיו מופקדין בעיר אחרת ועירבו בני אותה העיר לבוא אצלו לא
לא יביאו לו מפירותיו שפירותיו כמוהו אע״פ שהן ביד אלו שעירבו במה
דב׳ אמו׳ בשיחד להן קרן זוית אבל אם לא יחד להן הרי הן כרגלי זה שהן
מופקדין אצלו בור שליחיד כרגלי בעליו ושל אותה העיר כרגלי
אנשי אותה העיר ושל עולי בבל שהן מסורין לכל כרגלי הממלא שכל
מי שממלא מהן מוליכן למקום שהוא מהלך נהרות המושכין ומעיינות
הנובעין כרגלי כל אדם ואם היו באים מחוץ לתחום לתוך התחום ממלאין
מהן בשבת ואין צריך לומר ביום טוב שור של רעי כרגלי אנשי
אותה העיר ושור של פטם כרגלי מי שלקחו לשחטו ביום טוב מפני שדעת
בעליו למכרו לאנשים אחרים חוץ מאנשי אותה העיר מפני שהוא מפוטם
והכל שומעין שמעו ובאין לקחתו וכן אם שחטו בעליו ביום טוב ומכר בשרו
כל אחד ואחד מן הלוקחים מוליך מנתו למקום שהוא הולך מפני שדעת בעליו
מערב יום טוב כך היא שיקחו ממנו אנשי עירות אחרות. ונמצא שור זה
כבור של עולי רגלים בבל שהוא מסור לכל הגחלת כרגלי בעליה
לא כרגלי שואלה והשלהבת כרגלי מי שהיא בידו לפיכך המדליק נר מו״ז
מחברו מוליכו לכל מקום שהוא הולך השואל כלי מחבירו מערב
יום טוב אע״פ שלא נתנו לו אלא ביום טוב הרי הוא כרגלי השואל שאלו ממנו
ביום טוב אע״פ שדרכו תמיד לשאול ממנו כלי בכל יום טוב הרי הוא כרגלי
המשאיל שנים ששאלו חלוק אחד המחד שאלו ממנו שיתנו לו

שחרית

שחרית והשני שאלו ממנו שיתנו לו ערבית הרי כלי זה כרגלי שני הבעלים
ואין מוליכין אותו אלא למקום ששניהן יכולין להלך בו
כיצד הרי שעירב הראשון ברחוק אלף אמה ממקום החלוק למזרח
ועירב השני ברחוק חמש מאות אמה ממקום החלוק למערב כשלוקח
הראשון החלוק אינו מוליכו במזרח אלא עד אלף וחמש מאות אמה
ממקום החלוק שהוא סוף התחום שיכול זה שעירב במערב להלך בו
וכשיקח השני כלי זה אינו מוליכו במערב אלא עד אלף אמה ממקום
הכלי שהוא סוף התחום שיכול זה שעירב במזרח להלך בו לפיכך אם
ערב זה ברחוק אלפים מן החלוק למזרח וזה ברחוק אלפים למערב
הרי אלו לא יזיזוהו ממקומו וכן אשה ששאלה מחברתה מים
או מלח ולשה בהן עיסתה או בישלה בהן תבשיל הרי העיסה או התבשיל
כרגלי שתיהן וכן שנים שלקחו בהמה בשותפות ושחטו אותה ביום טוב
אעפ׳ שלקח כל אחד ממנו הרי כל הבשר כרגלי שניהן אבל אם
לקחו חבית בשותפות וחלקו אותה ביום טוב הרי חלקו של כל אחד כרגליו
הואיל ותחומין מדברי סופרים יש ברירה בהן ונחשוב כאילו חלק שהגיע
לזה היה ברור לו ומובדל בחבית מערב יום טוב וכאילו לא היה מעורב
ואין אתה יכול לומר כן בבהמה שחלק זה שהגיעו אפילו נחשוב אותו
שהיה מובדל בבהמה שחלק זה מבערב וכאילו היה ברור הרי יונק מחלקו
של חבירו כשהיתה הבהמה קיימת שכל איבריה יונקים זה מזה ונמצא
כל אבר ואבר מעורב מחלקו וחלק חבירו לפיכך הן כרגלי שניהן

פרק ששי

יום טוב שחל להיות ערב שבת אין אופין ומבשלין ביום טוב מה שהוא
אוכל למחר בשבת ואיסור זה מדברי סופרים כדי שלא יבוא לבשל ביום
טוב לחול שקל וחומר הוא לשבת אינו מבשל כל שכן לחול לפיכך אם עשה
תבשיל מערב יום טוב שיהיה סומך עליו ומבשל ואופה ביום טוב לשבת
הרי זה מותר ותבשיל זה שסומך עליו הוא הנקרא עירובי תבשילין
ולמה נקרא שמו עירוב שכשם שהעירוב שעושין בחצירות ובמבואות
ערב שבת משום הכר כדי שלא יעלה על דעתן שמותר להוציא מרשות
לרשות בשבת כך זה התבשיל משום הכר וזכרון כדי שלא ידמו
ויחשבו שמותר לאפות ביום טוב מה שאינו נאכל בו ולפיכך נקרא

תבשיל זה עירובי תבשלין   עירובי תבשלין שיעורן אין פחות
מכזית בין לאחד בין לאלפים ואין עושין עירוב זה לא בפת ולא בריפות
וכיוצא בהן אלא בתבשיל שהוא כפרפרת כגון בשר ודגים וביצים וכיוצא
בהן אפי' עדשים שבשולי הקדרה ואפילו שמנונית שעל גבי הסכין שחותכין
בה הצלי גוררו אם יש בו כזית סומך עליו משום עירובי תבשילין
תבשיל שאמרו לענין עירובי זה אפיל' צלי או שלוק אפילו כבוש
או מעושן אפי' דגים קטנים שהדיחן בחמין והדחתן הוא בשולן לאכילה
הרי זה סומך עליהן   וצריך שיהיה עירוב זה מצוי עד שיאפה
כל שהוא צריך לאפות ויבשל כל שהוא צריך לבשל ויטמין חמין כל שהוא
צריך ואם נאכל העירוב או נשרף או אבד קודם שיבשל או יאפה הרי
זה אסור לאפות ולבשל או להטמין אלא מה שהוא אוכל ביום טוב בלבד
התחיל בעיסתו או בתבשילו ונאכל העירוב או אבד הרי זה גומר
המניח עירובי תבשילין כדי שיסמוך עליהן הוא ואחרים צריך לזכות
להן כדרך שמזכה בעירובי שבת וכל שזוכה בעירובי שבת זוכה בערובי
תבשילין וכל שאינו זוכה באותו עירוב אינו זוכה בזה   ואינו צריך
להודיע לאלו שזיכה להן מערב יום טוב אבל הן צריכין לידע שכבר זיכה
להן אחר ועירב להן ואחר כך יסמכו עליו ויבשלו ויאפו אע"פ שלא ידעו
אלא ביום טוב הרי אלו מותרין ויש לו לאדם לערב על כל העיר ועל כל
הקרוב אליה בתוך התחום ולמחר מכריז ואומר כל מי שלא הניח עירובי
תבשילין יסמוך על עירובי   המניח עירובי תבשילין חייב לברך
אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות עירוב ואומר בעירוב זה יותר
לי לאפות ולבשל מיום טוב של מחר לשבת ואם זכה בו לאחרים אומ'
יותר לי ולפלוני ופלוני או לאנשי העיר כולן לאפות ולבשל מיום טוב
לשבת   מי שלא הניח עירובי תבשילין ולא הניחו לו אחרים
כשם שאסור לו לבשל ולאפות כך קמחו ומאכלו אסור ואסור לאחר
שהניח לעצמו לבשל ולאפות לזה שלא הניח עד שיקנה לו שנמצא
זה מבשל ואופה שלו שהרי קנהו ואם רצה יתן אחר כך לזה שלא הני'
במתנה   מי שלא הניח עירובי תבשילין ובשל ואפה לאכול בו
ביום והותיר או שזימן אורחים ולא באו הרי זה אוכל המותר למחר
ואם הערים הרי זה אסור לאכלו ///// עבר ואפה ובשל לשבת אין

אוסרין

מוכרין ולמה החמירו ואסרו על המערים ולא אסרו על המזיד שאם
אתה מתיר למערים נמצאו הכל מערימין וישתכח שם עירובי תבשילין
אבל המזיד אינו מצוי ואם עבר היום לא יעבור פעם אחרת
שני ימים טובים שחלו בחמישי וערב שבת עושה עירובי תבשילין מיום
ראשון שהוא ערב יום טוב שכח ולא הניחו מניחו בראשון ומתנה כיצד
מניח עירובי תבשילין ביום חמישי ואומר אם היום יום טוב
ולמחר חול למחר מבשל ואופה לשבת ואיני צריך כלום ואם היום חול
ולמחר יום טוב בעירוב זה יותר לי לאפות ולבשל למחר מיום טוב לשבת
כיוצא בו היו לפניו שתי כלכלות של טבל ביום טוב ראשון
אומר אם היום חול תהיה זו תרומה על זו ואם היום קודש אין
בדברי כלום וקורא עליה שם ומניחה ולמחר בשני חוזר ואומר אם
היום קודש אין בדברי כלום ואם היום חול תהיה זו תרומה על זו
וקורא עליה שם ומניחה כדרך שקרא עליה בראשון ומניח את זו
שקרא עליה בראשון שם תרומה ואוכל את השנייה
במה דברים אמורים בשני ימים טובים של גליות אבל בשני ימים טובים
של ראש השנה אם שכח ולא הניח ביום ראשון שוב אינו מניח ולא
סומך על אחרים אם עירבו עליו או מקנה למי שעירב או יהיה
אסור לאפות ולבשל לשבת וכן אם שכח ולא הפריש תרומה מיום
ראשון שוב אינו מפריש עד מוצאי שבת כל הדברים
האלה שאמרנו הוו בזמן שהיו בית דין של ארץ ישראל מקדשין על
הראייה והיו בני הגליות עושין שני ימים טובים כדי להסתלק מן
הספק לפי שלא היו יודעין יום שקדשו בו ארץ ישראל אבל היום
שבני ארץ ישראל סומכין על החשבון ומקדשין עליו אין יום טוב
שני להסתלק מן הספק אלא מנהג בלבד ולפיכך אני אומר שאין מערב
אדם ומתנה בזמן הזה לא עירובי תבשילין ולא עירובי חצירות ולא
שיתופי מבואות ואינו מעשר הטבל על תנאי אלא הכל מערב יום
טוב בלבד כשם שמצוה לכבד שבת ולענגה כך כל ימים טובים
שנאמר לקדוש יי' מכובד וכל ימים טובים נאמר בהן מקרא קדש וכבר
אמרנו הכיבוד והעינוג בהלכות שבת וכן ראוי לאדם שלא יסעוד
בערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה כערב השבת שדבר זה בכלל

הכבוד וכל המבזה את המועדות כאילו נטפל לעבודה זרה

שבעת ימי הפסח ושמונת ימי החג עם שאר ימים טובים
כולן אסורין בהספד ותענית וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא
ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלווים עליו שנ' ושמחת בחגך וג' אע"פ
שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים כמו שאנו מבארים בהלכות
חגיגה יש בכלל אותה שמחה לשמוח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד ואחד
כראוי לו כיצד הקטנים נותן להם קליות ואגוזים ומגדנות
והנשים קונה להן בגדים ותכשיט כפי ממונו והאנשים אוכלין בשר
ושותין יין שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין וכשהוא אוכל
ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האומללין
אבל מי שנועל דלתות חצירו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו
מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת
כריסו ועל אלו נאמר זבחיהם כלחם אונים להן כל אוכליו יטמאו כי לחמם
לנפשם ושמחה כזו קלון היא להן שנ' וזריתי פרש על פניכם פרש חגיכם

אע"פ שאכילה ושתייה במועדות בכלל מצות עשה לא יהיה
אוכל ושותה כל היום כולו אלא כך היא הדת בבקר משכימים כל
העם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ומתפללין וקוראין בתורה בענין
היום וחוזרין לבתיהן ואוכלין והולכין לבתי מדרשות קורין ושונין עד
חצי היום ואחר חצי היום מתפללין תפלת המנחה וחוזרין לבתיהן
לאכול ולשתות שאר היום עם הלילה כשאדם אוכל ושותה
ושמח ברגל לא ימשך ביין ובשחוק ובקלות ראש ויאמר שכל מי
שיוסיף בזה מרבה מצוה שהשכרות והשחוק הרבה וקלות הראש
אינה שמחה אלא הוללות וסכלות ולא נצטוינו על ההוללות והסכלות
אלא על השמחה שיש בה עבודת יוצר הכל שנ' תחת אשר לא עבדת
את יי' אלהיך בשמחה ובטוב לבב הא למדת שהעבודה בשמחה
ואי אפשר לעבוד את יי' לא מתוך שחוק ולא מתוך קלות ראש ולא
מתוך שכרות חייבין בית דין להעמיד שוטרים ברגלים
שיהיו מסבבין ומחפשין בגנות ובפרדסים ועל הנהרות כדי שלא
יתקבצו לאכול ולשתות שם אנשים ונשים ויבואו לידי עבירה וכן
יזהירו על דבר זה לכל העם כדי שלא יתערבו אנשים ונשים

בבתיהם

16

לדבר

בבתים לשמחה ולא ימשכו בהן ושמא יבואו לידי עבירה
ימים שבין ראשון ושביעי של פסח וראשון ושמיני של חג הסכות והן
בגולה ארבעה בתוך הפסח וחמשה בתוך החג הן הנקראין חולו של
מועד ונקראין מועד ואע״פ שהן חייבין בשמחה ואסורין בהספד ותענית
מותר לספוד בהן תלמיד חכמים בפניו אבל אחר שיקבר אסור לספדו
בהן ואין צריך לומר בראשי חדשים בחנוכה ופורים שסופדין בהן
תלמידי חכמים בפניו אע״פ שימים אלו אסורין בהספד ותענית אבל
לאחר קבורה אסור לספוד בהן   אין מניחין מטת המת ברחוב
במועד שלא להרגיל את המספד אלא מביאין לקברו ואין מתאבלין במועד
וכן אין קורעין ולא מברין ולא חולצין הכתף במועד על המת אלא קרוביו
שהן חייבין להתאבל עליו ואם היה חכם או אדם כשר או שהיה א
עומד בשעת יציאת נשמה הרי זה קורע עליו במועד אע״פ שאינו
קרובו ואין קורעין ביום טוב שני כלל ואפילו קרוביו של מת
נשים במועד לפני המת מענות אבל לא מטפחות ולא
מקוננות נקבר המת אינן מענות בראשי חדשים בחנוכה ובפורים
בפני המת מענות ומטפחות אבל לא מקוננות אי זה הוא ענוי שכולן
עונות כאחת קינה אחת אומרת וכולן עונות ואסור לאדם שיעורר
על מתו קודם לרגל שלשים יום כדי שיבוא הרגל והוא נעצב ולבו
דואג מזכרון הצער אלא יסיר הדאגה מלבו ויכוון דעתו לשמחה

פרק שביעי

חולו של מועד אע״פ שלא נאמר בו שבתון הואיל ונקרא מקרא קודש והרי
הוא זמן חגיגה במקדש אסור בעשיית מלאכה כדי שלא יהיה כשאר
ימי החול שאין בהן קדושה כלל והעושה בו מלאכה האסורה מכין
אותו מכת מרדות מפני שאסורו מדברי סופרים ולא כל מלאכה
עבודה אסורה בו כיום טוב שסוף הענין בדברים שנאסרו בו כדי
שלא יהיה כיום חול לכל דבר לפיכך יש מלאכות אסורות בו ויש מלאכות
מותרות ואלו הן   כל מלאכה שאם לא יעשה אותה במועד
יהיה שם הפסד הרבה עושין אותה ובלבד שלא יהיה בה טורח א
הרבה כיצד משקין בית השלחין במועד אבל לא בית המשקה שאם
לא ישקה בית השלחין והיא הארץ הצמאה יפסדו כל האילנות שבה

ושהוא משקה אותה לא ידלה וישקה מן הבריכה או ממימי הגשמים
מפני שהוא טורח גדול אבל משקה הוא מן המעין בין שהיה בין שיצא
בתחלה ממשיכו ומשקה בו וכן כל כיוצא בזה הופך אדם
את זיתיו במועד וטוחן אותם ודורך אותם ומוציא את החביות וגף
אותן כדרך שהוא עושה בחול שכל שיש בו הפסד אם לא נעשה עושהו
כדרכו ואינו צריך שינוי וכן מכניס אדם פירותיו מפני הגנבים וכו'
ובלבד שיכניסם בצנעה ושולה פשתנו מן המשרה בשביל שלא תאבד
וכן כרם שהגיע זמנו להבצר במועד בוצרין אותו
ואסור לאדם שיתכוין ויאחר מלאכותיו וכיוצא בהן ויניחם כדי
לעשותן במועד מפני שהוא פנוי וכל המכוין מלאכתו והניחה למועד
ועשה אותה במועד בית דין מאבדין אותה ומפקירין אותה לכל ואם
כיון מלאכתו ומת אין קונסין בנו אחריו ואין מאבדין ממונו ואין
מונעין את הבן מלעשות אותה מלאכה במועד שלא תאבד
מי שצריך לתפור בגד או לבנות לו מקום במועד אם היה וכו'
הדיוט ואינו מהיר באותה מלאכה הרי זה עושה אותה כדרכו ואם
היה אומן מהיר עושה אותה מעשה הדיוט כיצד בתפירה מכליב
ובבנין מניח אבנים על גבי אבנים ואינו טח בטיט עליהן ושף
מרקי הקרקע ומעגילים ביד וברגל בעין שמעגילין במעגילה וכן כל
כיוצא בזה מי שהיתה לו תבואה מחוברת לקרקע ואין לו
מה יאכל במועד לא מוכה אע"פ שאין כאן הפסד אין מצריכין
אותו לקנות מה יאכל מן השוק עד שיקצור אחר המועד אלא קוצר
ומעמר ודש וזורה ובורר וטוחן מה שהוא צריך ובלבד שלא ידוש
בפרות שכל דבר שאין בו הפסד צריך לשנות וכן כל כיוצא בזה
כבשין שהוא יכול לאכול מהן במועד כובשן ושאינן ראויין
אלא לאחר המועד אסור לכבשן וצד אדם דגים כל שיכול לצוד ומולח
הכל במועד שהרי אפשר שיאכל מהן במועד אם ישמוט אותן בידו
פעמים רבות עד שיתרככו מטילין שכר במועד לצורך
המועד ושלא לצורך המועד אסור אחד שכר תמרים ואחד שכר
שעורין אע"פ שיש לו ישן מערים ושותה מן החדש שאין הערמה
זו ניכרת לרואה וכן כל כיוצא בזה כל אלו מלאכות שהן

לצורך

לצורך המועד כשעושין אותן אומנין עושין בצנעה׃ כיצד
הציידין והטוחנין והבוצרין למכור בשוק הרי אלו עושין בצנעה׃
לצורך המועד העושה שלא לצורך המועד אסור ואם עשה לצורך
המועד והותיר הרי זה מותר   עושין כל צרכי הרבים במועד
כיצד מתקנין את קלקולי המים שברשות הרבים ומתקנין את הדרכים
ואת הרחובות וחופרין לרבים בורות שיחין ומערות וכורין להן נהרות
כדי שישתו מימיהן וכונסין מים לבורות ומערות של רבים ומתקנין
את בקיעין ומסירין הקוצין מן הדרכים ומודדין את המקוות וכל מקוה
שנמצא חסר מרגילין לו מים ומשלימין שיעורו   ויוצאין שלוחי בית
דין להפקיר את הכלאים ופודין את השבויים ואת הערכים ואת החרמים
ואת ההקדשות ומשקין את הסוטות ושורפין את הפרה ועורפין את העגלה
ורוצעין עבד עברי ומטהרין את המצורע ומציינין על הקברות שמחו
הגשמים את ציונם כדי שיפרשו מהן כהנים שכל אלו צרכי רבים הן
ודנין דיני ממונות ודיני מכות ודיני נפשות במועד ומי שלא
קבל עליו הדין משמתין אותו במועד וכשם שדנין במועד כך כותבין
מעשה בית דין וכל הדומה לו כיצד כותבין הדיינים אגרות שום ששמו
לבעל חוב ואגרות שמכרו בהן למזון האשה והבנות ושטרי חליצה ומיאונין
וכל הדומות להן מדברים שצריכין הדיינין לכתבם כדי שיזכרום כגון אם
טענות בעלי דינים או דברים שקבלו עליהן כגון איש פלוני נאמן עלי
או איש פלוני ידון לי מי שצריך ללוות במועד ולא האמינו המלוה הרי זה
כותב שטר חוב וכן כותבין גיטי נשים וקידושי נשים ושוברין ומתנות
שכל אלו כצרכי רבים הן   ואסור לכתוב במועד אפילו ספרים
תפלין ומזוזות ואין מגיהין אפילו אות אחת בספר העזרה מפני שזו
מלאכה שאינה לצורך המועד אבל כותב היה אדם תפלין ומזוזה לעצמו
וטווה תכלת לבגדו ואם אין לו מה יאכל כותב ומוכר לאחרים כדי פרנסתו
ומותר לכתוב איגרות של שאילת שלום במועד וכותב חשבונותיו
ומחשב יציאותיו במועד שכתיבת אלו אין אדם נזהר בתיקונן ונמצאו
כמעשה הדיוט במלאכות   עושין כל צרכי המת במועד גוזזין
שערו ומכבסין כסותו ועושין לו ארון ואם לא היו להן נסרין מביאין קורות
ונוסרין מהן נסרין בצנעה בתוך הבית ואם היה אדם מפורסם עושין

אפילו בשוק אבל אין כורתין עץ מן היער לנסור ממנו לוחות לארון ואין
חוצבין אבנים לבנות בהן קבר. אין רואין את הנגעים
במועד שמא ימצא טמא ונמצא חגו נהפך לאבל. אין נושאין נשים ואין
מיבמין במועד כדי שלא תשכח שמחת החג בשמחת הנישואין. אבל
מחזיר הוא את גרושתו ומארסין נשים במועד ובלבד שלא יעשה סעודת
אירוסין ולא סעודת נישואין כדי שלא יערב שמחה אחרת בשמחת
החג. אין מגלחין ואין מכבסין במועד גזרה שמא ישהה אדם
עצמו לתוך המועד ויבוא יום טוב הראשון והוא מנוול לפיכך כל מי שאי
אפשר לו לגלח או לכבס בערב יום טוב הרי זה מותר לכבס ולגלח
כיצד אבל שחל שביעי שלו להיות ביום טוב או שחל בערב יום טוב והרי
הוא שבת שאי אפשר לגלח והבא ממדינת הים והוא שלא יצא לטייל
אלא לסחורה וכיוצא בה והיוצא מבית האסורין ומבית השביה ומי שהיה
מנודה ולא התירוהו אלא במועד ומי שנשבע שלא לגלח ולא לכבס ולא נשאל
לחכם והתיר נדרו אלא במועד הרי אלו מגלחין ומכבסין במועד
וכולן שהיה להן פנאי לגלח קודם הרגל ולא גלחו אסורין. אבל הנזיר והמצורע
שהגיע זמן תגלחתן בין בתוך המועד בין קודם הרגל אף על פי שהיה להן
פנאי מותרין לגלח במועד שלא ישהו קרבנותיהן ///// וכל היוצא
מטומאתו לטהרתו מותר לגלח במועד. וקטן שנולד בין במועד בין לפני
המועד מותר לגלחו במועד. ואנשי משמר ששלמה משמרתן בתוך
המועד מותרין לגלח מפני שאנשי משמר אסורין לגלח בשבת שלהן
מותר ליטול שפה בחולו של מועד וליטול צפרנים ואפילו בכלי
ומעבירת האשה השער מבית השחי ומבית הערוה בין ביד בין בכלי
ועושה כל תכשיטיה במועד כוחלת ופוקסת ומעבירת סרק על פניה וטופלת
עצמה בסיד וכיוצא בו והוא שתוכל לקפלו במועד. הזבים והזבות
והנדות והיולדות וכל העולין מטומאה לטהרה בתוך המועד הרי אלו מותרין
לכבס ומי שאין לו אלא חלוק אחד הרי זה מכבסו. מטפחות הידים ומטפחות
הספרים ומטפחות הספג הרי אלו מותרין לכבס וכן כלי פשתן
מותר לכבסן במועד מפני שהן צריכין כיבוס תמיד אפילו נתכבסו
ערב יום טוב. אין עושין סחורה במועד בין לקנות בין
למכור ואם היה דבר האבד שאינו מצוי תמיד לאחר המועד

המועד כגון ספינות או שיירות שבאו או שהן מבקשין לצאת ומכרו בזול או לקחו ביוקר הרי זה מותר לקנות או למכור ואין לוקחין בתים ואבנים ועבדים ובהמה אלא לצורך המועד מוכרי פירות כסות וכלים מוכרין בצנעה לצורך המועד כיצד אם היתה החנות פתוחה לזוית או למבוי פותח כדרכו ואם היתה פתוחה לרשות הרבים פותח אחת ונועל אחת וערב יום טוב האחרון של חג הסוכות מוציא ומעטר את השוק בפירות בשביל כבוד יום טוב מוכרי תבלין מוכרין כדרכן בפרהסיא כל שאסור לעשותו במועד אינו מותר לגוי לעשותו וכל שאסור לעשותו במועד אם אין לו מה יאכל הרי זה עושה כדי פרנסתו וכן עושה סחורה בכדי פרנסתו ומותר לעשיר לשכור פועל עני שאין לו מה יאכל לעשות מלאכה שהיא אסורה במועד כדי שיטול שכרו להתפרנס בו וכן לוקחין דברים שאינן לצורך המועד מפני צורך המוכר שאין לו מה יאכל שוכרין השכיר על כל המלאכה במועד לעשותה לאחר המועד ובלבד שלא ישקול ולא ימדוד ולא ימנה כדרך שהוא עושה בחול וגוי שקבל קבולת מישראל אפילו היה חוץ לתחום אינו מניחו לעשות במועד שהכל יודעין שהמלאכה זו לישראל ויאמרו אותו שהוא שכר את הגוי לעשות לו במועד שאין הכל יודעין הפרש שיש בין השכיר ובין הקבלן ולפיכך אסור

פרק שמיני

נהרות המושכין מן האגמים מותר להשקות מהן בית השלחין במועד והוא שלא פסקו וכן הבריכות שאמת המים עוברת ביניהן מותר להשקות מהן וכן בריכה שנטפה מבית השלחין ועדיין היא נוטפת מותר להשקות ממנה בית השלחין אחרת והוא שלא פסק המעין שמשקה בית השלחין העליונה ערוגה שחציה נמוך וחציה גבוה לא ידלה ממקום נמוך להשקות מקום גבוה מפני שהוא טורח יתר ומותר לדלות מים להשקות הירקות כדי לאכלן במועד ואם בשביל ליפותן אסור אין עושין עוגיות בעיקרי הגפנים כדי שיתמלאו מים ואם היו עוגיות ונתקלקלו הרי זה מתקנם במועד וכן אמת המים שנתקלקלה מתקנין אותה במועד כיצד היתה עמוקה טפח חופר בה עד ששה

היתה טפחים מעמקה עד שבעה ומושכין את המים מאילן לאילן
ובלבד שלא ישקה את כל השדה ואם היתה שדה לחה מותר להשקות
את כולה ומרבצין את השדה במועד שכל הדברים האלו אין בהן
טורח יתר   זרעים שלא שתו מלפני המועד לא ישקם במוע׳
מפני שהן צריכין מים רבים ויבוא לידי טורח יתר ומותר להמש׳
את הנהר ממקום למקום ולפתוח נהר שנסתם בורות שיחין ומערות
של יחיד אם היה צריך להן חוטטין אותן ושפין את פרקיהן אבל אין חופרין
אותן לכתחלה וכונסין לתוכן מים אע״פ שאינו צריך להן ועושין נברכות
במועד   עכברים שהן מפסידין את האילנות צדין אותן במוע׳
בשדה האילן צד כדרכו כיצד חופר ותולה המצודה ואם היתה שדה
לבן סמוכה לשדה אילן צדין אותן בשדה הלבן בשנוי כדי שלא יכנסו
לשדה האילן ויחריבוה וכיצד צד בשנוי נועץ שפוד בארץ ומכה בקרדום
ואחר כך יתקנו ונמצא מקומו גומא   כותל גנה שנפל בונהו
מעשה הדיוט או גודר אותו בקנים ובהוצא וכיוצא בהן וכן אם עשה
מעקה לגג בונה אותו מעשה הדיוט אבל כותל חצר שנפל בונהו
כדרכו ואם היה גוהה סותרו מפני הסכנה ובונהו כדרכו
בונה אדם איצטבה לישב מוליכין עליה הציר והצינור והקורה והמנעול
והמפתח שנשבר מתקנן במועד כדרכו בין בשל ברזל בין בשל עץ שזה
הפסד גדול הוא שאם יניח הפתח פתוח ודלתות שבורות נמצא מאבד כל
מה שנמצא בבית וכבר ביארנו שכל שיש בו הפסד אינו צריך שנוי
אין חופרין קבר להיותו מוכן לעת מיתתו ואין בונין אותו אבל
אם היה עשוי הרי זה מתקנו במועד כיצד מוסיף במדתו או מקצר
במדתו כדי שיהיה נכון לעת שיקבר בו אין מפנין את המת או את
העצמות מקבר לקבר לא ממכובד לבזוי ולא מבזוי למכבד ואסור
לעשות כן לעולם בשאר הימים לא אם היה בתוך שלו מפנהו בשאר
הימים אפילו מן המכובד לבזוי   אין מוהלין עין את האילנות
ולא מזהמין את הנטיעות ולא מגזמין אבל סכין את האילנות ואת
הפירות שבהן בשמן ועוקרין את הפשתה מפני שהיא ראויה לאכול
בה במועד וקוצרין את הפשות מפני שהוא ראויה להטילה לשכר
במועד וכן כל כיוצא בזה   אין מכניסין את הצאן לדיר כדי

שיזבלו

שיזבלו את הקרקע שהרי הוא מדייר שדה במועד ואם בעת מאכל
מאכילן מותר ואין מסייעין אותן ואין מוכרין להן שומר לנער
את צאנם היה שכיר שבת שכיר חדש שכיר שנה שכיר שבוע
מסייעין אותן ושוכרין שומר לנער הצאן ממקום למקום כדי
שיזבלו כל השדה הזבל שבחצר מסלקין אותו לצדדין ואם נעשית
חצר כרפת בקר מוציאין אותו לאשפה המשוה פני
הקרקע אם נתכוון לתקן מקום שיעמוד בו כרי של תבואה או שידוש
בו מותר ואם נתכוון לעבודת הארץ אסור וכן המלקט עצים מתוך
שדהו אם לצורך העצים מותר ואם לתקן הקרקע אסור וכן הפותק
מים לשדהו אם נתכוון שיכנסו דגים מותר ואם להשקות הארץ אסור
וכן הקוצץ חריות מן הדקל אם נתכוון להאכיל הבהמות מותר ואם
נתכוון לעבודת האילן אסור והמעשיו יוכיח לאי זה דבר הוא מתכוון
תנור וכירים שאפשר שיבשו ויאפה בהן במועד עושין אותן ואם לאו
אין עושין אותן ובין כך ובין כך בונין על חרס של תנור
ועל הכירה הטפילה שלהן ומפרגין את המטות ונוקרין את הרחים
ופותחין להן עין ומעמידין אותן ובונין אמת המים של רחים
זופתין את החבית כדי שלא יפסל היין וזופתין את הבקבוק
מפני שאין בו טורח ומותחין פי החבית של שכר כדי שלא תבאש ומותחין
את הקציעות בקש שלא יאבדו ומרפפין את הבגדים בידים מפני
שהוא מעשה הדיוט אבל אין עושין קשרי בית הידים מפני שהוא
מעשה אומן וכן כל כיוצא בזה קוצצין צפרני חמור
של רחים ובונין אבוס לבהמה ואם שרוכב עליו מותר ליטול צפרניו
ולסרקו כדי ליפותו ואין מרביעין בהמה במועד אבל מקיזין לה דם
ואין מונעין ממנה רפואה וכל מאכלות ומשקין שאינן מאכל בריאים
אלא לרפואה מותר לאדם לאכלן ולשתותן במועד אין מפנין
מחצר לחצר במועד לא מכעורה לנאה ולא מנאה לכעורה אבל מפנה
הוא מבית לבית באותה חצר ומביאין כלים שהן לצורך המועד
מבית האומן כגון כדים וכוסות וצלוחיות אבל כלים שאינן
צריכין כגון מחרישה מן הלוטש או צמר מבית הצבע אין
מביאין ואם אין לאומן מה יאכל נותן לו שכרו ומניחן אצלו ואם

ומגרפין

א אגני כבאר

יחקה

אינו כאמרנו מניחן בבית המשתמר לו ואם חושש להן שמא יגנבו
מפנן לחצר אחרת אבל לא יביאם לביתו   אסור לעשות
מלאכה בערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה כמו ערבי
שבתות וכל העושה מלאכה בהן אינו רואה סימן ברכה לעו' ומנדין
בו ומבטלין אותו על כרחו אבל אין מכין אותו מכת מרדות א'
ואין צריך לומר שאין מנדין אותו חוץ מערב הפסח אחר חצות
שהעושה בו מלאכה אחר חצות מנדין אותו ואין צריך לומר שאין
אותו מכת מרדות אם לא נדוהו לפי שיום ארבעה עשר בניסן
אינו כשאר ערבי ימים טובים מפני שיש בו חגיגה ושחיטת א'
קרבן   לפיכך יום ארבעה עשר בניסן אסור בעשיית
מלאכה מדברי סופרים כמו חולו של מועד והוא קל מחולו של מועד
ואינו אסור אלא מחצי היום ולמעלה שהוא זמן השחיטה אבל מהנץ
החמה עד חצי היום תלוי במנהג מקום שנהגו לעשות עושין מקום
שנהגו שלא לעשות אין עושין   ואפי' במקום שנהגו לעשות לא
יתחיל כתחלה לעשות מלאכה בארבעה עשר אע"פ שהוא יכול לגמרה
קודם חצות אלא שלש אומניות בלבד הן שמתחילין במקום שנהגו א'
לעשות ועושין עד חצות ואלו הן החייטין והספרין והכובסין אבל שאר
אומניות אם התחיל בה קודם ארבעה עשר הוא שגומר עד חצות
שאין העם צריכין לשאר אומניות צורך הרבה
ההולך ממקום שעושין למקום שאין עושין לא יעשה בישוב מפני המחלוקת
אבל עושה הוא במדבר וההולך ממקום שאין עושין למקום שעושין א'
לא יעשה נותנין עליו חומרי מקום שיצא משם וחומרי מקום שהלך
לשם ואע"פ לא יתראה בפניהן שהוא בטל מפני האסור לעולם
אל ישנה אדם מפני המחלוקת וכן מי שדעתו לחזור למקומו נוהג
כאנשי מקומו בין להקל בין להחמיר והוא שלא יתראה בפני אנשי א'
מקום שהוא בו מפני המחלוקת   מוליכין ומביאין כלים מבית האומן
בארבעה עשר אחר חצות אע"פ שאינן לצורך המועד וגורפין זבל
מתחת רגלי בהמה ומוציאין אותו לאשפה ומושיבין שובכין לתרנגולין
ותרנגולת שישבה שלשה ימים או יותר על הביצים ומתה מושיבין
אחרת תחתיה בארבעה עשר כדי שלא יפסדו הביצים ובמועד

אין

אין מושיבין אבל אם ברחה במועד מעל הבצים מחזירין [illegible]

בריך רחמנא דסייען

הלכות חמץ ומצה

יש בכללן שמונה מצוות שלש מצוות עשה וחמש מצוות לא תעשה
וזה הוא פרטן א שלא לאכול חמץ ביום ארבעה עשר מחצות
היום ולמעלה ב להשבית שאור מארבעה עשר ג שלא לאכול
חמץ כל שבעה ד שלא לאכול תערובת חמץ כל שבעה ה שלא
יראה חמץ כל שבעה ו שלא ימצא חמץ כל שבעה ז לאכול מצה בליל
הפסח ח לספר ביציאת מצרים באותו הלילה. וביאור מצוות אלו א
בפרקים אלו

פרק ראשון

כל האוכל כזית חמץ בפסח מתחלת ליל חמשה עשר עד סוף יום אחד
ועשרים בניסן במזיד חייב כרת שנ' כי כל אוכל חמץ ונכרתה בשוגג
חייב קרבן חטאת קבועה אחד האוכל ואחד הממחה ושותה
החמץ בפסח אסור בהנייה שנ' לא יאכל חמץ לא יהיה בו היתר אכילה.
והמניח חמץ ברשותו בפסח אעפ"י שלא אכלו עובר בשני לאוין שנ'
ולא יראה לך שאור בכל גבולך ונאמר שאור לא ימצא בבתיכם
ואיסור החמץ ואיסור השאור שבו מחמיצין אחד הוא
אינו לוקה משום לא יראה ולא ימצא אלא אם כן קנה חמץ
בפסח או חמצו כדי שיעשה מעשה אבל אם היה לו חמץ קודם הפסח
ובא הפסח ולא ביערו אלא הניחו ברשותו אעפ"י שעבר על שני לאוין
אינו לוקה מן התורה מפני שלא עשה מעשה ומכין אותו מכת מרדות
חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנייה לעולם ודבר זה
קנס מדברי סופרים ומפני שעבר על בל יראה ובל ימצא אסרוהו
ואפילו הניחו בשגגה או באונס כדי שלא יניח אדם חמץ ברשותו עד
שיהנה בו אחר הפסח חמץ שנתערב בדבר אחר בפסח
בין במינו בין שלא במינו הרי זה אוסר בכל שהוא וחמץ שלישראל

עכ״פ שהוא אסור בהנייה אם נתערב בין במינו
ה מותר לאכלו אחר הפסח שלא קנסו ואם רו לא
תערובת מותרת באכילה לאחר הפסח
רת לא על אכילת חמץ עצמו אבל עירוב חמץ
שכר המדי וכל הדומה להן מדברים שהחמץ
לן בפסח לוקה ואין בו כרת שנ׳ כל מחמצת
הם בשאכל כזית חמץ בתוך התערובת בכדי
ס הוא שלוקה מן התורה אבל אם אין בתערו׳
שלש ביצים מע״פ שאסור לו לאכול אם אכל אינו
נו לא פ מרדות האוכל מן החמץ עצמו בפסח
כ. שהוא זה אסור מן התורה שנ׳ לא יאכל ואע״פ״כ אינו חייב
כרת או קרבן לא על כשיעור שהוא כזית והאוכל פחות מכזית
מכין אותו מכת מרדות אסור לאכול חמץ ביום ארבעה
עשר מחצות היום ולמעלה שהוא מתחלת שעה שביעית ביום וכל
האוכל בזמן זה לוקה מן התורה שנ׳ לא תאכל עליו חמץ כלומר על
קרבן הפסח כך למדו מפי השמועה בפירוש דבר זה לא תאכל חמץ
משעה שראוי לשחיטת הפסח שהיא בין הערבים והוא חצי היום
ואסרו חכמים לאכול חמץ מתחלת שעה ששית כדי שלא
יגע באיסור תורה ומתחלת שעה ששית יהיה החמץ אסור באכילה
ובהנייה שעה ששית מדברי סופרים ושאר היום משביעית ולמעלה
מן התורה שעה חמישית אין אוכלין בה חמץ גזרה משו׳
יום המעונן שמא יטעה בין חמישית וששית ואינו אסור בהנייה
בשעה חמישית לפיכך תולין בה התרומה ולחם תודה וכיוצא בהן מ
מחמץ שהוא קודש לא אוכלין ולא שורפין עד שתגיע שעה ששית
שורפין הכל הא למדת שמותר לאכול חמץ ביום ארבעה
עשר עד סוף שעה רביעית ואין אוכלין בשעה חמישית אבל נהנין
בו והאוכל בשעה ששית מכין אותו מכת מרדות והאוכל מתחלת שעה
שביעית לוקה

פרק שני

מצות עשה מן התורה להשבית החמץ קודם זמן איסור אכילתו שנ׳

ביום

ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם מפי השמועה [illegible]
זה הוא יום ארבעה עשר וראיה לדבר זה מה שנ' [illegible]
על חמץ דם זבחי כלומר לא תשחט הפסח והח[illegible]
היא יום ארבעה עשר אחר חצות [illegible]
בתורה היא שיסיר החמץ הידוע לו מרשותו [illegible]
ויחשוב אותו כעפר וישים בלבו שאין ברשותו [illegible]
שברשותו הרי הוא כעפר וכדבר שאין [illegible]
ומדברי סופרים לחפש אחר החמץ ב[illegible]
מכל גבולו וכן מדברי סופרים שבודקין [illegible]
ליל ארבעה עשר באור הנר [illegible]
ואור הנר יפה לבדיקה ואין קובעין [illegible] בסוף יום שלשה עשר וכן
החכם לא יתחיל לקרות בעת זו ש[illegible] משך ויתמנע מבדיקה בתחלת
זמנה. אין בודקין לא לאור הלבנה ולא לאור החמה ולא לאור
האבוקה אלא לאור הנר במה דב' אמו' בחורים ובמחבאות אבל אכסדרה
שאורה רב אם בדקה לאור החמה דיו ואמצע החצר אינו צריך בדיקה
מפני שהעופות מצויין שם והן אוכלין כל חמץ שיפול שם
חור שבאמצע [illegible] הבית שבין אדם לחבירו זה בודק עד מקום שידו מגעת
וזה בודק עד מקום שידו מגעת והשאר מבטלו בלבו וכל מקום שאין מכניסין
בו חמץ אינו צריך בדיקה. חורי הבית העליונים והתחתונים
וגג היציע ורפת בקר ולולין ומתבן ואוצרות יין ואוצרות שמן שאינו מסתפק
מהן ובית דגים גדולים אינן צריכין בדיקה אלא אם כן הכניס להן חמץ אבל
אוצרות שכר ואוצרות יין שמסתפק ממנו ובית המלח ובית השעוה ובית
דגים קטנים ובית העצים ובית המורייס וחורי הבית האמצעיים וכיוצא
בהן צריכין בדיקה שסתמן שמכניסין להן חמץ ואם ידע בודאי שלא
הכניס שם חמץ אינו צריך בדיקה וכשבודק המרתף בודק ממנו שתי
שורות החיצונות שהן העליונה ושלמטה ממנה. אין חוששין
שמא גררה חולדה חמץ למקום שאין מכניסין בו חמץ שאם נחוש מבית
לבית נחוש מעיר לעיר ואין לדבר סוף. בדק ליל ארבעה עשר והניח עשר
חלות ומצא תשע הרי זה חושש וצריך לבדוק פעם שנייה שהרי גררה
חולדה או עכבר בודאי. וכן אם ראה עכבר שנכנס לבית וחמץ

בביו אחר בדיקה צריך לבדוק פעם שניה אעפ״י שמצא פירורין ב
באמצע הבית אין אומרים עכבר אכל אותה הפת במקום זה והרי הן
הפירורין לא חוששין שמא הניחה בחור או בחלון ואילו הפירורין
שם היו ולפיכך חוזר ובודק אם לא מצא כלום הרי זה בודק כל הבית
ואם מצא אותה הפת שנטלה העכבר ונכנס אינו צריך בדיקה
ראה תינוק שנכנס לבית בדוק ובידו ככר ונכנס אחריו ו
ומצא פירורין אינו צריך בדיקה שחזקתו שאכלה ואילו הפירורין
שנפלו ממנו בשעת אכילה שדרך התינוק לפרר בעת אכילתו ואין
דרך עכבר לפרר ואם לא מצא פירורין בכ״ל צריך לבדוק
הניח תשעה צבורין של מצה ואחד של חמץ ובא עכבר ונטל ולא ידענו
אם חמץ נטל אם מצה נטל ונכנס לבית בדוק צריך לבדוק שכל
הקבוע כמחצה על מחצה שני צבורים אחד חמץ ואחד
מצה ושני בתים אחד בדוק ואחד שאינו בדוק ובאו שני עכברים
זה נטל חמץ וזה נטל מצה ואין ידוע לאי זה בית נכנס זה שנטל
החמץ וכן שני בתים בדוקים וצבור אחד חמץ ובא עכבר ונטל ואין
ידוע לאי זה בית נכנס או שידוע שנכנס לאחד מהן ונכנס אחריו ובדק
ולא מצא כלום או שבדק ומצא ככר בכל אלו אינו צריך לבדוק
פעם שניה שאין כאן קבוע הניח החמץ בזוית זו ומצאו
בזוית אחרת או שהניח תשעה חלות ומצא עשר או שהיו תשעה
צבורין מצה ואחד חמץ ופירש ככר מהן ואין ידוע אם חמץ אם מצה
ובא עכבר ונטל הככר שפירש ונכנס לבית בדוק או שבא עכבר ונטל
חמץ וספק נכנס לבית זה או לא נכנס בכל אלו צריך לבדוק
נכנס עכבר לבית וככר בפיו ויצא עכבר משם וככר בפיו אומרים הוא
הראשון שנכנס הוא האחרון שיצא ואינו צריך לבדוק ואם הראשון
שחור וזה שיצא לבן צריך לבדוק נכנס עכבר וככר בפיו ויצא משם
חולדה וככר בפיה צריך לבדוק יצאת חולדה ועכבר וככר בפיה אינו צריך לבדוק
שזה הככר הוא שהיה בפי העכבר נחש שנכנס לחור ופת בפיו אינו
חייב להביא חבר להוציאו בזית חמץ בשמי קורה מחייבין
אותו להביא סולם להורידו שפעמים יפול משמי קורה היה חמץ בבור
אין מחייבין אותו להעלותו אלא מבטלו בלבו ודיו ספק שאור

שיוחדה לו שיבה אם טח פניה בטיט הרי זו בטילה ומותר לקיימה בצק
שבסדקי העריבה אם יש כזית במקום אחד חייב לבער ואם לאו ה״ז
אם היה עשוי לחזק בו שברי העריבה או לסתום בו נקב בטל במיעוטו
ואם לאו חייב לבער היו שני חצאי זיתים בשני מקומות וחוט של בצק
ביניהן רואין כל שאלו ינטל החוט ניטלין עמו חייב לבער ואם לאו אינו
חייב לבער בד״א בעריבה אבל בבית אע״פ שאם ינטל
החוט אין ניטלין עמו חייב לבער מפני שפעמים מקבץ אותן היה
חצי זית בבית וחצי זית בעליה חצי זית בבית וחצי זית באכסדרה
חצי זית בבית וחצי זית בבית שלפנים ממנו הואיל ואלו החציי זיתי׳
דבוקין בכתלים או בקורות או בקרקעות אינו חייב לבער לא מבטלו בלבו
ודיו המשכיר בית סתם בארבעה עשר הרי זה בחזקת
בדוק ואינו צריך לשאול ואם הוחזק זה המשכיר שלא בדק ואמרה
אשה או קטן אנו בדקנוהו הרי אלו נאמנין שהכל נאמנין על ביעור
חמץ והכל כשרים לבדיקה ואפילו נשים ועבדים וקטנים והוא שיהיה
קטן שיש בו דעת לבדוק המשכיר בית לחבירו אם עד שלא
נמסר לו המפתח חל ארבעה עשר על המשכיר לבדוק ואם משנמסר
לו המפתח חל ארבעה עשר על השוכר לבדוק המשכיר בית
בחזקת שהוא בדוק ונמצא שאינו בדוק על השוכר לבדוק ואינו
מקח טעות ואפילו במקום שבודקין בשכר שהרי מצוה הוא עושה
המפרש בים והיוצא בשיירה תוך שלשים יום זקוק
לבדוק קודם שלשים יום אם דעתו לחזור קודם הפסח צריך
לבדוק ואחר כך יצא שמא יחזור ערב הפסח בין השמשות ולא יהי׳
לו פנאי לבער ואם אין דעתו לחזור אינו צריך לבדוק וכן העושה
ביתו אוצר תוך שלשים צריך זקוק לבער לבדוק ואחר כונס אוצרו
לתוכו קודם שלשים יום אם דעתו לפנותו קודם הפסח צריך לבדוק
ואחר כך עושהו אוצר ואם אין דעתו לפנותו קודם הפסח אינו צריך
לבדוק

פרק שלישי

כשבודק אדם ומחפש בליל ארבעה עשר עשר ומוציא את החמץ
מן החורים ומן המחבואות ומן הזויות ומקבץ הכל ומניחו במקום

מותר עד תחלת שעה ששית ביום מבערו ואם רצה לבערו
בליל ארבעה עשר מבער החמץ שמניח בליל ארבעה
עשר כדי שיאכל ממנו למחר עד ארבע שעות אינו מניחו
מפוזר ומפורד בכל מקום אלא מצניעו בכלי או בזוית ידועה
ונזהר בו שאם לא נזהר בו ומצאו חסר צריך לחפש אחריו ולבדוק
פעם אחרת שמא גררוהו העכברים: חל ארבעה עשר
להיות בשבת בודקין את החמץ בליל ערב שבת שהוא ליל שלשה
עשר ומניח מן החמץ כדי לאכול ממנו עד ארבע שעות ביום
השבת ומניחו במקום מוצנע והשאר מבערו מלפני השבת
ואם נשאר מן החמץ ביום השבת אחר ארבע שעות מבטלו
וכופה עליו כלי עד מוצאי יום טוב ראשון ומבערו
היו לו ככרות רבות של תרומה וצריך לשרפה ערב שבת לא
יערב טהורה עם הטמאה וישרוף אלא שורף הטמאה לעצמה
טהורה לעצמה והתלויה לעצמה ומניח מן הטהורה כדי לאכול
עד ארבע שעות ביום השבת בלבד: מי ששכח או הזיד ולא
בדק בליל ארבעה עשר בודק בארבעה עשר בשחרית לא בדק
בשחרית בודק בשעת הביעור לא בדק בשעת הביעור בודק בתוך
החג עבר הרגל ולא בדק בודק אחר הרגל כדי שיבער מה שימצא
מן החמץ שעבר עליו הפסח מפני שהוא אסור בהנייה
כשבודק החמץ בליל ארבעה עשר או ביום ארבעה עשר או בתוך
הרגל מברך קודם שיתחיל לבדוק בא׳ את׳ יוי׳ אלה׳ מל׳ העו׳ אש׳ קד׳
במצותיו וצונו על ביעור חמץ ובודק ומחפש בכל המקומות שמטמינין
בהן חמץ כמו שביארנו ואם בדק לאחר הרגל אינו מברך
כשגומר לבדוק אם בדק בליל ארבעה עשר או ביום ארבעה עשר
קודם שש שעות צריך לבטל כל חמץ שנשאר ברשותו ואינו רואהו
ואומר כל חמץ שיש ברשותי שלא ראיתיו ולא ידעתיו הרי הוא בטל
והרי הוא כעפר אבל אם בדק מתחלת שעה ששית ולמעלה אינו
צריך לבטל שהרי אינו ברשותו שכבר נאסר בהנייה
לפיכך אם לא ביטל קודם שש ומשש שעות ולמעלה מצא חמץ
שהיה דעתו עליו והיה בלבו ושכחו בשעת הביעור ולא ביערו הרי

עובר על לא יראה ולא ימצא שהרי לא ביער ולא ביטל ואין הביטול
מועיל לו כלום לפי שאינו ברשותו והכתוב עשהו כאילו הוא
ברשותו לחייבו משום לא יראה ולא ימצא וחייב לבערו בכל עת
שימצאנו ואם מצאו ביום טוב כופה עליו כלי עד לערב ומבערו
ואם של הקדש הוא אינו צריך לכפות עליו שהכל פורשין ממנו

מי שיצא מביתו קודם שעת הביעור לעשות מצוה או לאכול
סעודה של מצוה כגון סעודת אירוסין ונשואין ונזכר שיש לו
חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו יחזור ואם לאו
יבטל בלבו יצא להציל מן הגייס מן הנהר מן הדליקה ומן
המפולת יבטל בלבו ודיו יצא לצורך עצמו ונזכר שיש לו חמץ
בתוך ביתו יחזור מיד ועד כמה הוא חוזר עד כביצה היה פחות מ
כביצה מבטלו בלבו ודיו   מי שהניח עיסה מגולגלת בתוך
ביתו ויצא ונזכר אחר שיצא והוא יושב לפני רבו והיה ירא שמא
תחמיץ קודם שיבוא הרי זה מבטלה בלבו קודם שתחמיץ אבל אם
החמיצה אין הביטול מועיל כלום שכבר עבר על לא יראה ולא
ימצא וחייב לבער מיד כשיחזור לביתו   כיצד ביעור חמץ
שורפו או מפררו וזורה לרוח או זורקו לים ואם היה החמץ קשה ואין
הים מחתכו במהרה הרי זה מפררו ואחר כך זורקו לים וחמץ שנפלה
עליו מפולת ונמצא עליו עפר שלשה טפחים או יתר הרי הוא כמבוער
וצריך לבטל בלבו אם עדיין לא נכנסה שעה ששית
נתנו לנכרי קודם שעה ששית אינו צריך לבער ואם שרפו קודם
ששית הרי זה מותר להנות בפחמין שלו בתוך הפסח אבל אם שרפו
משש ששית ולמעלה הואיל והוא אסור בהנייה הרי זה לא יסיק בו
תנור וכירים ולא יאפה בו ולא יבשל בו ואם בשל או אפה אותה הפת
ואותו התבשיל אסור בהנייה וכן הפחמין שלו אסורין בהנייה הואיל
ושרפו אחר שנאסר בהנייה

פרק רביעי

כתוב בתורה לא יראה לך חמץ יכול אם טמן אותו או הפקיד אותו ביד
גויים לא יהיה עובר תלמוד לומר שאור לא ימצא בבתיכם אפילו הפקידו
או הטמינו יכול לא יהיה עובר עד אם כן היה החמץ בביתו אבל אם היה

רחוק ממנו בשדה או בעיר אחרת לא יהיה עובר תלמוד לומ׳ בכל גבולך
בכל רשותו יכול יהיה חייב לבער מרשותו חמץ של גוי או של הקדש א
תלמוד לומר לא יראה לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של א
אחרים ושל גבוה הא למדת שחמץ של ישראל אם הניחו ברשותו
אפי׳ טמון ואפי׳ בעיר אחרת ואפי׳ מופקד ביד גויים הרי זה עובר משום
לא יראה ולא ימצא וחמץ שלהקדש או של גוי שהיה אצל ישראל אפי׳ הוא
עמו בבית הרי זה מותר מפני שאינו שלו ואפי׳ היה של גר תושב שהיו
ישראל שולטות עליו אין כופין אותו להוציא החמץ מרשותו בפסח אבל
צריך לעשות לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים בפני חמצו של גוי שמא
יבוא להסתפק ממנו אבל של הקדש אינו צריך מפני שהכל פורשין
מן ההקדש כדי שלא יבואו לידי מעילה גוי שהפקיד חמצו
אצל ישראל אם קבל עליו ישראל אחריותו שאם אבד או נגנב ישלם
דמיו הרי זה חייב לבערו הואיל וקבל עליו אחריות נעשה כשלו ואם ש׳
לא קבל עליו אחריות מותר לקיימו אצלו ומותר לאכול ממנו אחר
הפסח שברשות הגוי הוא גוי אנס שהפקיד חמצו אצל ישר׳
אם יודע הישראלי שאם אבד או נגנב מחייבו לשלמו וכופהו ואונסו א
לשלם אע״פ שלא קיבל אחריות הרי זה חייב לבערו שהרי נחשב כאלו
הוא שלו מפני שמחייבו האנס באחריותו ישראל שהרהין חמצו
אצל הגוי אם אמר לו אם לא הבאתי לך מעות מיכן ועד יום פלוני קנה
חמץ זה מעכשיו הרי זה ברשות הגוי ואותו החמץ מותר לאחר הפסח והוא
שיהיה זמן שקבע לו קודם הפסח ואם לא אמר לו קנה מעכשיו נמצא אותו
החמץ כאלו הוא פקדון אצל הגוי ואסור בהנייה לאחר הפסח
ישראל וגוי שהיו באים בספינה והיה חמץ ביד ישראל והגיעה שעה א
חמישית הרי זה מוכרו לגוי או נותנו לו במתנה וחוזר ולוקחו ממנו אחר
הפסח ובלבד שיתננו לו במתנה גמורה אומר הוא ישראל לגוי
עד שאתה לוקח במנה בא וקח במאתים עד שאתה לוקח מגוי בא וקח
מישראל שמא אחרן ואקח ממך אחר הפסח אבל לא ימכור לו ולא יתן
לו על תנאי ואם עשה כן הרי זה עובר על בל יראה ובל ימצא
תערובת חמץ עוברין עליה משום בל יראה ובל ימצא
כגון המוריס וכותח הבבלי ושכר המדי שעושין אותו מן הקמח וכל כיוצא

מאתי׳ דנאר׳

באלו מדברים הנאכלים אבל דבר שיש בו תערובת חמץ ואינו
ראוי לאכילה הרי מותר לקיימו בפסח. כיצד עריבת העבדנין
שנתן לתוכה מלוג קמח ועורות אפילו נתנו שעה אחת קודם שעת
הביעור הרי זה מותר לקיימו ואם לא נתן העורות ונתן הקמח קודם
שלשה ימים לשעת הביעור מותר שהרי נפסד והבאיש תוך שלשה
ימים חייב לבער. וכן הקילור והרטיה והאספלנית והתריאק
שנתן לתוכן חמץ מותר לקיימן בפסח שהרי נפסדה צורת החמץ
הפת עצמה שעיפשה ונפסלה מלאכול הכלב ומלוגמא שנסרחה אינו
צריך לבער. בגדים שכבסו אותן בחלב חטה וכן ניירות
שדבקו אותן בחמץ וכל כיוצא בזה מותר לקיימן בפסח ואין בהן
משום לא יראה ולא ימצא שאין צורת החמץ עומדת.
דבר שנתערב בו חמץ ואינו מאכל אדם כלל או שאינו מאכל כל אדם
כגון התריאק וכיוצא בו אע"פ שמותר לקיימו אסור לאכלו עד אחר
הפסח ואע"פ שאין בו מן החמץ אלא כל שהוא הרי זה אסור לאכלו

פרק חמישי

אין אסור משום חמץ בפסח אלא חמשת מיני דגן בלבד והן שני
החטים שהן החטה והכוסמת ושלשת מיני השעורין שהן השעורה
ושבולת שועל והשיפון אבל הקטניות כגון אורז ודוחן ופולין ועדשים
וכיוצא בהן אין בהן משום חמץ אלא אפילו לש קמח אורז
וכיוצא בו ברותחין וכסהו בבגדים עד שנתפח כמו בצק שהחמיץ
הרי זה מותר באכילה שאין זה חימוץ אלא סרחון. חמשת מיני
דגן אלו אם לשן במי פירות בלבד בלא מים בעולם אינן באים לידי
חמוץ אלא אפילו הניחן כל היום עד שנתפח כל הבצק אין חייבין עליו
כרת שאין מי פירות מחמיצין אלא מסריחין. ומי פירות הן כגון יין וחלב
ודבש וזית ומי תפוחים ומי רמונים וכל כיוצא בהן משאר יינות ושמנים
ומשקים והוא שלא יתערב בהן שום מים בעולם ואם נתערב בהם מים
כל שהוא הרי אלו מחמיצין. אין מבשלים חטים במים כגון
ריפות ולא קמח כגון לביבות ואם בישל הרי זה חמץ גמור והוא שיתבקעו
בתבשיל. אין קולין את הבצק בשמן על המחבת אבל מבשלין את הפת

ואחר הקמח הקלוי ואם הרתיח המים הרבה הרבה ואחר כך השליך לתוך
הקמח הרי זה מותר מפני שהוא מתבשל מיד קודם שיחמיץ וכבר נהגו
בשנער ובספרד ובכל המערב לאסור דבר זה גזרה שמא לא ירתיח
המים יפה יפה   מותר לבשל הדגן או הקמח במי פירות ובלא
שלשו במי פירות אם בשלו במי פירות או קלהו על המחבת בשמן הרי זה צריך
מותר שמי פירות אינן מחמיצין   כרמל שמהבהבין אותו באור
וטוחנין אותו אין מבשלין את הקמח שלו במים שמא לא נקלה באור יפה
ונמצא מחמיץ כשמבשלין אותו וכן כשמוללין את הקדרות אחר שות׳
אין מבשלין בהן לא מצה אפויה שחזרו וטחנו אותה אבל קמח קלי אסור
שמא לא קלוהו יפה ויבוא לידי חמוץ   אין בוללין את השעורין
במים בפסח מפני שהן רפין ומחמיצין במהרה ואם בלל אם רפו כדי שאם
הניחן על פי הכירה שאופין עליו החלות יתבקעו הרי לו אסורין ואם לא
הגיעו לרפיון זה הרי אלו מותרין   החטים מותר לבלול אותן
במים כדי להסיר סובן וטוחנין אותן מיד כדרך שטוחנין הסולת וכבר
נהגו כל ישראל בשנער ובארץ הצבי ובספרד ובערי המערב שלא יבללו
החטים במים גזרה שמא ישהו ויחמיצו   תבשיל שנתבשל ונמצא בו שעורים
או חטים אם נתבקעו הרי כל התבשיל אסור שהרי נתערב בו החמץ
ואם לא נתבקעו מוציאין אותן ושורפין אותן ואוכלין שאר התבשיל שאין
שאין הדגן שנבלל או נתבשל ולא נתבקע חמץ גמור של תורה ואינו
לא מדברי סופרים משום שנ׳ ושמרתם את המצות כלומר הזהרו במצה
ושמרו אותה מכל צד חימוץ   לפיכך אמרו חכמים צריך אדם
להזהר בדגן שאוכל ממנו בפסח כדי שלא יבוא עליו מים אחר שנקצר
עד שלא יהיה בו שום חימוץ   דגן שטבע בנהר או שנפל עליו מים
ואפילו מן הטל כשם שאסור לאכלו כך אסור לקיימו לא מוכרו לישראל
ומודיעו כדי שיאכלנו קודם הפסח ואם מכרו לגויים קודם הפסח מוכרו
מעט מעט לכל אחד ואחד כדי שיכלה קודם הפסח שמא יחזור הגוי א
וימכרנו לישראל   דגן שנפל עליו דלף כל זמן שהוא טורד
טפה אחר טיפה אפילו כל היום כולו אינו בא לידי חימוץ אבל כשפוסק
אם נשתהה כשיעור הרי זה אסור   אין לשין בפסח עיסה א
גדולה שמא תחמיץ אלא שיעור חלה בלבד ואין לשין לא בחמין ולא

בחמי

במימי חמה ולא במים שנשאבו בו ביום לא במים שלנו ואם עבר
ולש באחד מכל אלו הרי הפת אסורה   לא תשב אשה תחת
השמש ותלוש ולא תחת הרקיע ביום העבים אפילו במקום שאין
השמש זורחת בו ולא תניח העיסה ותתעסק בדבר אחר ואם היתה
לשה ואפה צריכה שני כלים שלמים אחד שמקטפת בו ואחד שמצננת
בו ידיה ואם עברה ולשה תחת השמש או שלא צננה ידיה או שעשת
עסה יתר משעור חלה הפת מותרת וכמה שיעור חלה כמו שלש
וארבעים וחומש ביצה בגוף הביצה הבינונית לא במשקלה
כל זמן שאדם עוסק בבצק אפי׳ כל היום כולו אינו בא לידי
חמוץ ואם הגביה ידו והניחו ושהה הבצק עד שהגיע להשמיע קול
בזמן שאדם מכה בידו עליו כבר החמיץ וישרף מיד ואם אין קולו
נשמע אם שהה כדי שיהלך אדם מיל כבר החמיץ וישרף מיד וכן
אם הכסיפו פניו כאדם שעמדו שערותיו הרי זה אסור לאכלו ואין
חייבין עליו כרת   היו שתי עיסות שהגביהו היד מהן בעת אחת
ושהו והאחת מהן יש לה קול והאחרת אין לה קול שתיהן ישרפו
והרי הן חמץ גמור   אין עושין פתין המצויירין בפסח מפני
שהאשה שוהה עליהן ומתחמצין בעת עשייתן ולפיכך הנחתומין מותרין
לעשותן מפני שהן בקיאין במלאכתן וממהרין לעשותן אבל בעלי בתים
קאׄלב אסורין ואפילו צרו אותן בדפוס שמא יבואו אחרים לעשות שלא בדפוס
וישהו בעשייתן ויתחמצו   מים שרוחצין בו הידים והעריבה
אחר שלשין בהן וכן מים שמתקטפין בו בשעת לישה הרי זה ישפך
במקום מדרון כדי שלא יתקבץ במקום אחד ויחמיץ
אין שורין את המורסן ומניחין לפני התרנגולין שמא יחמיץ אבל
חולטין להן המורסן ברותחין ומניחין לפניהן וכבר נהגו רוב
העולם שלא לחלוט גזרה שמא לא ירתיח המים יפה   ומותר
ללוש לתרנגולין מורסן וקמח ומאכילן מיד או נותן לפניהם והוא
עומד עליהן עד שלא ישהה לפניהם כדי הילוך מיל וכל זמן שהן
מנקרין בו או שהוא מהפך בו בידו אינו מחמיץ וכשיפסקו מלאכול
ישטוף הכלי במים וישפוך במקום מדרון   לא תשרה אשה
את המורסן שמוליך בידה למרחץ אבל שפה היא על בשרה יבש לא

כגון אדם חטים ויוצק על גבו מפני שהן מתחמיצות אין נותנין הקמח
לתוך החרוסת ואם נתן ישרף מיד מפני שהוא ממהר להחמיץ אין
נותנין את הקמח לתוך החרדל והם ואם נתן יאכל מיד
מותר לתת התבלין והשומשמין והקצח וכיוצא בהן לתוך הבצק וכן מותר
ללוש העיסה במים ושמן או דבש וחלב או לקטף בהן וביום הראשון
אסור ללוש ולקטף לא במים בלבד לא משום חמץ אלא שיהיה לחם
עוני ובראשון בלבד הוא שצריך להיות זכרון לחם עוני
כל כלי חרש שנשתמש בהן חמץ בצונן מותר להשתמש בהן מצה
בצונן חוץ מכלי מכלי שמניחין בו השאור וכלי שמניחין בו חרוסת מפני
שחימוצן קשה וכן עריבות שלשין בהן החמץ ומניחין אותו שם עד שיחמיץ
הריהן כבית שאור ואין משתמשין בהן בפסח כיב שלחן
שאופין עליו חלות חמץ כל השנה אין אופין עליו מצה בפסח ואם מילאו
גחלים והסיק מקום שהיה מבשל בו החמץ מותר לבשל עליו מצה
כלי מתכות וכלי אבנים שנשתמש בהן חמץ ברותחין בכלי
ראשון כגון קדרות ולפסין נותן אותן לתוך כלי גדול וממלא עליהן מים
ומרתיחן בתוכו ואחר כך שוטף אותן ומשתמש בהן במצה וכן הסכינין
מרתיח את הלהב ואת הנצב בכלי ראשון ואחר כך משתמש בהן במצה
כלי מתכות וכלי אבנים וכלי עצים שנשתמש בהן חמץ
בכלי שני כגון קערות וכוסות נותן אותן לתוך כלי גדול ונותן עליהן
מים רותחין ומשהן בתוכו עד שיפלטו ואחר כך שוטפן ומשתמש בהן
במצה כל כלי חרש שנשתמש בהן חמץ בחמין בין כלי ראשון
כגון קדירות בין כלי שני כגון קערות בין שהיו משוחין ושועין כאבר
שעושין אותן כעין זכוכית בין שהיו חרש כמה שהן אין משתמשין בהן
במצה אלא מניחן לאחר הפסח ומשתמש ומבשל בהן
כלי ראשון שרצה להרתיחו ולא מצא כלי אחר גדול ממנו כדי להרתיחו
בתוכו הרי זה מקיף לו שפה של טיט על שפתו מבחוץ וממלאהו מים עד שיגברו
המים על שפתו ומרתיח המים בתוכו ודיו ואחר כך שוטפו ומשתמש בו
במצה

פרק ששי

מצות עשה מן התורה לאכול מצה בליל חמשה עשר בניסן שנאמר בערב

תאכלו

תאכלו מצות בכל מקום ובכל זמן ולא תלה אכילה זו בקרבן הפסח אלא
זו מצוה בפני עצמה ומצותה כל הלילה אבל בשאר הרגל אכילת מצה
רשות רצה אוכל מצה רצה אוכל אורז או דוחן או קליות או פירות אבל בליל
חמשה עשר בלבד חובה ומשאכל כזית יצא ידי חובתו
בלע מצה יצא בלע מרור יצא בלע מצה ומרור כאחד ידי מצה יצא
ידי מרור לא יצא שהרי המרור בטילה למצה כרכן בסיב וכיוצא
בו ובלען אף ידי מצה לא יצא אכל מצה בלא כוונה כגון
שאנסוהו גויים לאכול יצא ידי חובתו אכל כזית מצה והוא נכפה
בעת שטותו ואחר כך נתרפא חייב לאכול אחר שנתרפא לפי שאותה
אכילה היתה בשעה שהיה פטור מכל המצות אין אדם
יוצא ידי חובת אכילת מצה אלא אם אכלה מאחד מחמשת המינין
שנ' לא תאכל עליו חמץ ונאמר תאכל מצות דברים הבאים לידי
חימוץ אם אכלן מצה יצא בהן ידי חובתו אבל שאר הדברים כגון
אורז ודוחן וקטניות אין בהן מצה לפי שאין בהן חמץ
העושה עיסה מן החטים ומן האורז אם יש בה טעם דגן יוצא בה
ידי חובתו עיסת הכלבים בזמן שהרועים אוכלין ממנה יוצא בה ידי
חובתו אין הרועים אוכלין ממנה אינו יוצא בה ידי חובתו שאין זו
משומרת לשם מצה מצה שלשה במי פירות יוצא בה ידי
חובתו בפסח אבל אין לשין אותה ביין או בשמן או דבש או חלב משום
לחם עוני כמו שביארנו ואם לש ואכל לא יצא ידי חובתו ואין יוצאין
לא בפת מורסן ולא בפת סובין אבל לש הוא את הקמח בסובין שלא
ובמורסנו ועושהו פת ויוצא בה ידי חובתו וכן פת סולת נקייה ביותר
הרי זו מותרת ויוצא בה ידי חובתו בפסח ואין אומרין בה אין זה לחם
עוני אחד מצה שנאפת בתנור או באלפס בין שהדביק הבצק
באלפס ואחר כך הרתיח בין שהרתיח ואחר כך הדביק אפילו אפייה
בקרקע הרי זה יוצא בה ידי חובתו וכן אם לא נאפת אפייה גמורה
יוצאין בה והוא שלא יהיו חוטין של בצק נמשכין ממנה בעת שפורסה
ויוצאין ברקיקין השרויין והוא שלא נימוחו אבל מצה שבשלה אינו יוצא
בה ידי חובתו שהרי אין בה טעם הפת אין אדם יוצא ידי חובתו
באכילת מצה שהיא אסורה לו כגון שאכל טבל או מעשר ראשון

שלא ניטלה תרומתו או שגזלה זה הכלל כל שמברכין עליו ברכת ה
המזון אינו יוצא בו ידי חובתו וכל שאין מברכין עליו ברכת המזון
אינו יוצא בו ידי חובתו הכהנים יוצאין בחלה ובתרומה א
אע"פ שהיא מצה שאינה ראויה לכל אדם וכן יוצאין במצה שלמע״
שני בירושלים אבל אין יוצאין במצה של בכורים אפילו בירושלים
מפני שהבכורים אין להן היתר בכל המושבות ומעשר שני אפשר
שיפדה ויאכל בכל מקום וכתו' בכל מושבותיכם תאכלו מצות מצה
הראויה להאכל בכל המושבות היא שיוצאין בה ידי חובה
חלות תודה ורקיקי נזיר שעשה אותן לעצמו אין יוצאין בהן שנ' א
ושמרתם את המצות מצה המשתמרת לענין מצה בלבד היא שיוצאין
בה אבל זו משתמרת לענין הזבח ואם עשיין למכור בשוק הרי זה
יוצא בה ידי חובתו שהעושה למכור בשוק בדעתו שאם לא ימכרו
יאכל אותן ונמצא בשעת עשייתן שמרן לשם מצה הכל
חייבין באכילת מצה אפילו נשים ועבדים קטן שיוכל לאכול פת מחנכין
אותו במצות ומאכילין אותו כזית מצה חולה או זקן שאינו יכול לאכול
שורין לו רקיק מים ומאכילין אותו והוא שלא נימוח מדברי
סופרים שאין מפטירין אחר מצה כלום אפילו קליות ואגוזין וכיוצא בהן
לא אע"פ שאכל מצה ואכל אחריה המאכלות אחרות ופירות וכיוצא
בהן חוזר ואוכל כזית מצה באחרונה ופוסק אסרו חכמים
לאכול מצה בערב הפסח כדי שיהיה הכר לאכילתה בערב ומי שאכל
מצה בערב הפסח מכין אותו מכת מרדות וכן אסור לאכול ערב הפסח
מקודם המנחה במעט כדי שיכנס לאכילת מצה בתאוה אבל אוכל
הוא מעט פירות או ירקות ולא ימלא כריסו מהם וחכמים הראשונים
היו מרעיבין עצמן ערב הפסח כדי לאכול מצה בתאוה ויהיו מצות
חביבין עליו אבל בשאר ערבי ימים טובים אוכל והולך עד שתחשך

פרק שביעי

מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרי
בליל חמשה עשר בניסן שנ' זכור את היום הזה אשר יצאתם וג' כמו
שנ' זכור את יום השבת ומנין שבליל חמשה עשר ת"ל והגדת לבנך

לבנך

.27

לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה לא אמרתי לך בשעה שיש
מצה ומרור מונחין לפניך ואעפ״י שאין לו בן אפי׳ חכמים גדולים
חייבין לספר ביציאת מצרים וכל המאריך בדברים שאירעו
ושהיו הרי זה משובח   מצוה להודיע לבנים ואפילו לא
שאלו שנ׳ והגדת לבנך לפי דעתו של בן אביו מלמדו כיצד אם
היה קטן או טפש אומר לו בני כולנו היינו עבדים כמו שפחה
זו או כמו עבד זה במצרים ובלילה הזה פדה אותנו הקב״ה
ויצאנו לחירות ואם היה הבן גדול וחכם מודיעו מה שאירע
לנו במצרים ונסים שנעשו לנו על ידי משה רבינו לפי דעת
הבנים
שלבן   וצריך לעשות שנוי בלילה הזה כדי שיראו
וישאלו ויאמרו מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות עד שישיב
להם ויאמר להם כך וכך אירע וכך וכך היה וכיצד משנה מחלק להן
קליות ואגוזים ועוקרין השלחן מלפניהם קודם שיאכלו וחוטפין מצה
זה מיד זה וכיוצא בדברים האלו אין לו בן אשתו שואלתו אין לו
שואלין
אשה זה את זה מה נשתנה הלילה הזה ואפילו היו כולם חכמים היה
לבדו שואל לעצמו מה נשתנה הלילה הזה וכו׳   וצריך להתחיל
בגנות ולסיים בשבח כיצד מתחיל ומספר שבתחלה היו אבותינו
בימי תרח ומלפניו היו כופרים וטועים אחר ההבל ורודפין עבודה זרה
ומסיים בדת האמת שקרבנו הקב״ה והבדילנו מן התועים וקרבנו
ליחודו וכן מתחיל ומודיע שעבדים היינו לפרעה במצרים וכל הרעה
שידרוש
שגמלנו ומסיים בנסים ובנפלאות שנעשו לנו ובחירותנו והוא
מארמי אובד אבי עד שיגמור כל הפרשה וכל המוסיף ומאריך
בדרש פרשה זו הרי זה משובח   כל מי שלא אמר שלשה
מצה
דברים אלו בליל חמשה עשר לא יצא ידי חובתו ואלו הן פסח
ומרור פסח על שם שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים שנ׳
ואמרתם זבח פסח הוא לה׳ וכו׳ מרורים על שם שמררו המצרים
את חיי אבותינו במצרים מצה על שם שנגאלו ודברים האלו כולן
הן הנקראין הגדה   בכל דור ודור חייב אדם להראות את
עצמו כאילו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים שנ׳ ואותנו
הוציא משם וגו׳ ועל דבר זה צוה בתורה וזכרת כי עבד היית כלומר

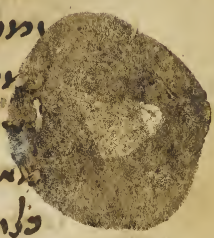
כאלו הוא בעצמו היה עבד ויצא לחירות ובפדיותה לפיכ
כשסועד אדם בלילה הזה צריך לאכול ולשתות והוא מיסב דרך חירות
וכל אחד ואחד בין אנשים בין נשים חייב לשתות בלילה זה ארבעה כוסות
שליין אין פחות מהן ואפי' עני המתפרנס מן הצדקה לא יפחתו לו
מארבע כוסות שיעור כל כוס מהן רביעית אפי' עני שבישראל
לא יאכל עד שיסב אשה אינה צריכה הסיבה ואם אשה חשובה היא צריכה
הסיבה ובן אצל אביו והשמש בפני רבו צריכין הסיבה אבל תלמיד א
בפני רבו אינו מיסב אלא אם נתן לו רבו רשות והסיבת ימין אינה הסיבה
וכן המיסב על ערפו או על פניו אין זו הסיבה ואימתי צריכין הסיבה
בשעת אכילת כזית מצה ובשתיית ארבע כוסות האלו ושאר אכילתו
ושתייתו אם היסב הרי זה משובח ואם לאו אינו צריך
ארבע כוסות האלו צריך למזוג אותן כדי שתהיה ערבה א
הכל לפי היין ולפי דעת השותה ולא יפחות בארבעתן מרביעית יין חי
שתה ארבע כוסות אלו מיין שאינו מזוג יצא ידי ארבע כוסות ולא
יצא ידי חירות שתה ארבע כוסות מזוגין בבת אחת יצא ידי חירות
ולא יצא ידי ארבע כוסות ואם שתה מכל כוס מהן רובו יצא
כל כוס וכוס מארבע כוסות האלו מברך עליו ברכה בפני
עצמו וכוס ראשון אומר עליו קדוש היום כוס שני קורא עליו את
ההגדה כוס שלישי מברך עליו ברכת המזון כוס רביעי אומר עליו
את ההלל ומברך עליו ברכת השיר ובין הכוסות האלו אם רצה לשתות
שותה בין שלישי לרביעי לא ישתה החרוסת מצוה מדברי
סופרים זכר לטיט שהיו עובדין בו במצרים וכיצד עושין אותה א
לוקחין תמרים או גרוגרות או צמוקים וכיוצא בהן ודורסין אותן
ונותנין לתוכן חומץ ומתבלין אותן בתבלין כמו טיט בתבן ומביאין
אותן על השולחן בליל' הפסח אכילת מרור אינה מצוה מן
התורה בפני עצמה אלא תלויה היא באכילת הפסח שמצות עשה
אחת לאכול המרור לבדו בלילה הזה אפילו אין שם קרבן פסח
מרורים האמורים בתורה הן החזרת והעולשין והתמכה והחרחבינא א
והמרור כל אחד מחמשה מיני ירק אלו נקרא מרור ואם אכל אחד
מהן או מחמשתן כזית יצא והוא שיהיו לחין ויוצאין בקלח שלהן א

ואפילו יבש ואם שלקן או כבשן או בשלן אין יוצאין בהן

פרק שמיני

סדור עשיית מצות אלו בליל חמשה עשר כך הוא בתחלה מביאין כוס לכל אחד ואחד ומברך בורא פרי הגפן ואומר עליו קדוש היום וזמן ושותה ואחר כך מברך על נטילת ידים ונוטל ידיו ומביאין שולחן ערוך ועליו מרור וירק אחר ומצה וחרוסת וגופו של כבש הפסח ובשר חגיגה של יום ארבעה עשר ובזמן הזה מביאין על השולחן שני מיני בשר אחד זכר לפסח ואחד זכר לחגיגה: מתחיל ומברך בורא פרי האדמ' ולוקח ירק ומטבל אותו בחרוסת ואוכל כזית הוא וכל המסובין עמו כל אחד ואחד אין פחות מכזית ואחר כך עוקרין את השולחן מלפני קורא ההגדה לבדו ומוזגין הכוס השני וכאן הבן שואל ואומר הקורא מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל הלילות אין אנו מטבלין ואפילו פעם אחת והלילה הזה שתי פעמים. שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה והלילה הזה כולו מצה. שבכל הלילות אנו אוכלין בשר צלי שלוק ומבושל והלילה הזה כולו צלי שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות והלילה הזה מרור. שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין בין מסובין והלילה הזה כולנו מסובין: בזמן הזה אינו אומר והלילה הזה כולו צלי שאין לנו קרבן ומתחיל בגנות וקורא עד שגומר דרש פרשת ארמי אובד אבי כולה ומחזיר השולחן לפניו ואומר פסח זה שאנו אוכלין על שם שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים שנ' ואמרתם זבח פסח הוא ליי' ומגביה המרור בידו ואומ' מרור זה שאנו אוכלין על שם שמררו המצרים את חיי אבותינו במצרים שנ' וימררו את חייהם וכו' ומגביה המצה בידו ואומר מצה זו שאנו אוכלין על שם שלא הספיק בצקן של אבותינו להחמיץ עד שנגלה עליהם הקב"ה וגאלם מיד שנ' ויאפו את הבצק וכו' ובזמן הזה אומר פסח שהיו אבותינו עושים אוכלין בזמן שבית המקדש קיים על שום שפסח הקב"ה על בתי אבותינו וכו': ואומר לפיכך אנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר להדר לרומם לגדל ולנצח למי שעשה לנו ולאבותינו את כל הנסים האלו והוציאנו מעבדות לחירות ונאמר לפניו הללויה

הללו עבדי יי' עד חלמיש למעינו מים וחותם ברוך אתה יי' אלהי'
מלך העולם אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים והגיענו
הלילה הזה לאכול בו מצה ומרור ובזמן הזה מוסיף כן יי' אלהינו
ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים
לקראתינו בשלום שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך לאכול
מן הזבחים ומן הפסחים שיגיע דמם על קיר מזבחך לרצון ונודה
לך שיר חדש על גאולתינו ועל פדות נפשינו ברו' אתה יי' גאל
ישראל ומברך על הגפן ושותה הכוס השני ואחר כך מברך על
נטילת ידים ונוטל ידיו שניה שהרי הסיח דעתו בשעת קריאת
ההגדה ולוקח שני רקיקין חולק אחד מהן ומניח פרוס לתוך שלם
ומברך המוציא לחם מן הארץ ומפני מה אינו מברך על שתי
ככרות כשאר ימים טובים משום שנ' לחם עוני מה דרכו של עני
בפרוסה אף כאן בפרוסה ואחר כך כורך מצה ומרור כאחד
ומטבל בחרוסת ומברך בר' את' יי' אלהי' מל' העו' אשר קדשנו במצותיו
וצונו על אכילת מצות ומרורים ואוכלן ואם אכל מצה בפני עצמה
ומרור בפני עצמו מברך על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו
ואחר כך מברך בר' אתה יי' אלהי' מל' העו' אש' קד' במצ' וצו' על אכילת
הזבח ואוכל מבשר חגיגת ארבעה עשר תחלה ומברך ברו' אתה
יי' אלהי' מלך העו' אשר קדשנו במצו' וצו' על אכילת פסח ואוכל מגופו
של פסח ולא ברכת הפסח פוטרת של זבח ולא של זבח פוטרת של פסח
בזמן הזה שאין שם קרבן אחר שמברך המוציא לחם חוזר
ומברך על אכילת מצה ומטבל מצה בחרוסת ואוכל וחוזר ומברך
על אכילת מרור ומטבל מרור בחרוסת ואוכל ולא ישהא אותו בחרוסת
שמא יבטל טעמו וזו מצוה מדברי סופרים וחוזר וכורך מצה ומרור
ומטבל בחרוסת ואוכלן בלא ברכה זכר למקדש ואחר כך נ
משך בסעודה ואוכל כל שהוא רוצה לאכול ושותה כל שהוא רוצה
לשתות ובאחרונה אוכל מבשר הפסח אפילו כזית ואינו טועם אחריו
מאכל אחר כלל ובזמן הזה אוכל כזית מצה ואינו טועם אחריה
כלום כדי שיהיה הפסק סעודתו וטעם בשר הפסח או המצה בפיו
שאכילתן היא המצוה ואחר כך נוטל ידיו ומברך ברכת

המזון

המזון על כוס שלישי ושותה ואחר כך מוזג כוס רביעי וגומר עליו
את ההלל ואומר עליו ברכת השיר והיא יהללוך ייי אלהינו כל מעשיך וכו׳
ואינו טועם אחר כך כלום כל הלילה חוץ מן המים ויש לו למזוג כוס
חמישי ולומר עליו הלל הגדול והוא מהודו לייי כי טוב עד על נהרות
בבל וכוס זה אינו חובה כמו ארבע הכוסות ויש לו לגמור את ההלל
בכל מקום שירצה אע״פ שאינו מקום סעודה   מקום שנהגו
לאכול צלי בלילי פסחים אוכלין מקום שנהגו שלא לאכול אין אוכלין
גזרה שמא יאמרו בשר הפסח הוא אנו אוכלין ובכל מקום אסור לאכול
שה צלוי כולו כאחד בליל זה מפני שנראה כאוכל קדשים בחוץ אם היה
מחותך או שחסר ממנו אבר או שלק בו אבר והוא מחובר הרי זה
מותר במקום שנהגו: מי שאין לו יין בליל הפסח מקדש על הפת
כדרך שעושה בשבת ועושה כל הדברים על הסדר הזה מי שאין
לו ירק אלא מרור בלבד בתחלה מברך על המרור שתי ברכות בורא
פרי האדמה ועל אכילת מרור ואוכל וכשגומר ההגדה ומברך על
המצה ואוכלה חוזר ואוכל מן המרור בלא ברכה   מי שאין לו
מצה משומרת אלא כזית כשגומר סעודתו ממצה שאינה משומרת
מברך על אכילת מצה ואוכל אותו כזית ואינו טועם אחריו כלום: מי
שישן בתוך הסעודה והקיץ אינו חוזר ואוכל בני חבורה שישנו מקצתן
בתוך הסעודה חוזרין ואוכלין נרדמו כולן ונעורו לא יאכלו נתנמנמו
כולם יאכלו

בריך רחמנא דסיען   נוסח ההגדה

שנהגו בה ישראל בזמן הגלות כך הוא מתחיל על כוס שני ואומר:
בבהילו יצאנו ממצרים הא לחמא עניא דאכלו אבהתנא בנפקין
מארעא דמצרים כל דכפין ייתי וייכול כל דצריך לפסח ייתי ויפסח
שתא הכא לשנה הבאה בארעא דישראל שתא הדא עבדי לשנה הבאה
בארעא בני חורין   מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות שבכל
הלילות אין אנו מטבלין אפילו פעם אחת והלילה הזה שתי פעמים
שבכל הלילות אנו אוכלין חמץ ומצה והלילה הזה כולו מצה
שבכל הלילות אנו אוכלין שאר ירקות והלילה הזה מרור   שבכל
הלילות אנו אוכלין בין יושבין בין מסובין והלילה הזה כולנו מסובין
עבדים היינו לפרעה במצרים ויוציאנו ייי אלהינו משם

ביד חזקה ובזרוע נטויה ואילו לא הוציא הקב"ה את אבותינו את
ממצרים עדיין אנו ובנינו ובני בנינו משועבדים היינו לפרעה במצרים
ואפילו כולנו חכמים כולנו נבונים כולנו יודעים את התורה מצוה
עלינו לספר ביציאת מצרים וכל המאריך ביציאת מצרים הרי זה
משובח מעשה בר' אליעזר ור' יהושע ור' אלעזר בן עזריה ור'
עקיבה ור' טרפון שהיו מסובין בבני ברק והיו מספרים ביציאת מצ
מצרים כל אותו הלילה עד שבאו תלמידיהם ואמרו להם רבותינו
הגיע זמן קרית שמע של שחרית אמ' להם ר' אלעזר בן עזריה
הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות
עד שדרשה בן זומא שנ' למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים
כל ימי חייך ימי חייך הימים כל ימי חייך הלילות וחכמים אומרים
ימי חייך העולם הזה כל ימי חייך להביא את ימות המשיח ברוך
המקום שנתן תורה לישראל ברוך הוא כנגד ארבעה בנים
דברה תורה אחד חכם ואחד רשע ואחד תם ואחד שאינו יודע לשאל
חכם מה הוא אומר מה העדות והחקים והמשפטים אשר
צוה יוי אלהינו אתכם אף אתה אמור בהלכת הפסח אין מפטירין
אחר הפסח אפיקומן רשע מה הוא אומ' מה העבודה הזאת לכם לכם
ולא לו ולפי שהוציא את עצמו מן הכלל כפר בעיקר אף אתה אמור לו
והקהה את שניו ואמור לו בעבור זה עשה יוי לי בצאתי ממצרים לי ולא
לו ואילו היה שם לא היה נגאל תם מה הוא אומר מה זאת ואמרת
אליו בחוזק יד הוציאנו יוי ממצרים מבית עבדים ושאינו יודע
לשאל את פתח לו שנ' והגדת לבנך ביום ההוא והגדת לבנך יכול
מראש חודש ת"ל ביום ההוא אי ביום ההוא יכול מבעוד יום ת"ל בעבור
זה לא אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך
מתחלה עובדי עבודה זרה היו אבותינו ועכשיו קרבנו המקום
לעבודתו שנ' ויאמר יהושע אל כל העם כה אמר יוי אלהי ישראל
בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם תרח אבי אברהם ואבי נחור ויעבדו
אלהים אחרים ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר ואולך אותו
בכל ארץ כנען וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק ואתן ליצחק את יעקב
ואת עשו ואתן לעשו את הר שעיר לרשת אותו ויעקב ובניו ירדו מצרים

ברוך

ברוך שומר הבטחתו לישראל ברוך הוא שהקב״ה חשב
את הקץ לעשות כמו שאמר לאברהם אבינו כמה שנ׳ ויאמר יי בין הבתרים
לאברם ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם ועבדום וענו
אותם ארבע מאות שנה וגם את הגוי אשר יעבודו דן אנכי יי
ואחריכן יצאו ברכוש גדול —— היא שעמדה לאבותינו ולנו
שלא אחד בלבד עמד עלינו לא בכל דור ודור עומדים עלינו לכ
לכלותינו והקב״ה מצילנו מידם   צא ולמד מה בקש לבן
הארמי לעשות ליעקב אבינו שפרעה הרשע לא גזר לא על
הזכרים ולבן בקש לעקר את הכל שנ׳ ארמי אובד אבי וירד
מצרימה ויגר שם מלמד שלא ירד יעקב אבינו להשתקע אלא
לגור שם שנ׳ ויאמרו לפרעה לגור בארץ באנו כי אין מרעה
לצאן אשר לעבדיך כי כבד הרעב בארץ כנען ועתה ישבו נא
עבדיך בארץ גשן   במתי מעט כמה שנ׳ בשבעים נפש
ירדו אבותיך מצרימה ועתה שמך יי אלהיך ככוכבי השמים לרב
ויהי שם לגוי מלמד שהיו ישראל מצויינין שם גדול ועצום כמה
שנ׳ ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד ותמלא הארץ אותם
ורב כמה שנ׳ רבבה כצמח השדה נתתיך ותרבי ותגדלי ותבואי
בעדי עדיים שדים נכנו ושערך צמח ואת עירום ועריה
וירעו אותנו המצרים כמה שנ׳ הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה
כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן
הארץ   ויענונו כמה שנ׳ וישימו עליו שרי מסים למען ענותו
בסבלותם ויבן ערי מסכנות לפרעה את פיתום ואת רעמסס
ויתנו עלינו עבודה קשה כמה שנ׳ ויעבידו מצרים את בני ישראל
בפרך   ונצעק אל יי אלהי אבותינו כמה שנ׳ ויהי בימים הרבים
ההם וימת מלך מצרים ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו ותעל
שועתם אל האלהים מן העבודה   וישמע יי את קולנו כמה שנ׳
וישמע אלהים את נאקתם ויזכר אלהים את בריתו את אברהם את
יצחק ואת יעקב   וירא את ענינו זו פרישות דרך ארץ כמה שנ׳
וירא אלהים את בני ישראל וידע אלהים   ואת עמלינו אלו הבנים כמו
שנ׳ כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו וכל הבת תחיון   ואת לחצינו

זה הדחק כמו שנ' וגם ראיתי את הלחץ אשר מצרים לוחצים
אותם: ויוציאנו יי' אלהינו ממצרים לא על ידי מלאך לא על ידי
שרף לא על ידי שליח אלא הקב"ה בכבודו כמו שנ' ועברתי בארץ מצרים
בלילה הזה והכיתי כל בכור בארץ מצרים מאדם ועד בהמה ובכל
אלהי מצרים אעשה שפטים אני יי' ביד חזקה זה הדבר כמו שנ'
הנה יד יי' הויה במקנך אשר בשדה בסוסים בחמורים בגמלים בבקר
ובצאן דבר כבד מאד ובזרוע נטויה זו החרב כמו שנ' וחרבו
שלופה בידו נטויה על ירושלים ובמורא גדול זה גלוי השכינה
כמו שנ' או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי מקרב גוי במסות באותות
ובמופתים ובמלחמה וביד חזקה ובזרוע נטויה ובמוראים גדולים
ככל אשר עשה לכם יי' אלהיכם במצרים לעיניך ובאותות זה
המטה כמו שנ' ואת המטה הזה תקח בידך אשר תעשה בו האותות
ובמופתים זה הדם כמו שנ' ונתתי מופתים בשמים ובארץ דם ואש
ותימרות עשן דבר אחר ביד חזקה שתים ובזרוע נטויה שתים
ובמורא גדול שתים ובאותות שתים ובמופתים שתים אלו עשר המכות
שהביא הקב"ה על המצריים במצרים ואלו הן דם צפרדע כנים
ערוב דבר שחין ברד ארבה חשך מכת בכורות ר' יהודה היה נותן
בהן סימן דצ"ך עד"ש באח"ב רבן גמליאל היה אומר כל שלא אמ'
שלשה דברים אלו בפסח לא יצא ידי חובתו פסח מצה ומרורים
פסח שהיו אבותינו אוכלין בזמן שבית המקדש קיים על שום
מה על שום שפסח המקום על בתי אבותינו במצרים שנ' ואמרתם
זבח פסח הוא ליי' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו
את מצרים ואת בתינו הציל ויקד העם וישתחוו ——— מצה זו שאנו
אוכלין על שום מה על שום שלא הספיק בצקן של אבותינו להחמיץ
עד שנגלה עליהם מלך מלכי המלכים הקב"ה וגאלם מיד שנ' ויאפו את
את הבצק אשר הוציאו ממצרים עגות מצות כי לא חמץ כי גורשו מ
ממצרים ולא יכלו להתמהמה וגם צדה לא עשו להם מרורים
אלו שאנו אוכלין על שום מה על שום שמררו המצריים את חיי אב'
אבותינו במצרים שנ' וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים
ובכל עבודה בשדה ואת כל עבודתם אשר עבדו בהם בפרך:

ובכן

ובכל דור ודור חייב אדם להראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרי' שלא את אבותינו בלבד גאל אלא אף אותנו גאל שנ' ואותנו הוציא משם לפיכך אנו חייבין להודות להלל לשבח לפאר לרומם לגדל ולהדר ולנצח למי שעשה לנו ולאבותינו את כל הנסים האלו והוציאנו מעבדות לחירות ומשעבוד לגאולה ומיגון לשמחה ומאבל ליום טוב ומאפילה לאור גדול ונאמר לפניו הללויה הללו עבדי יי' עד חלמיש למעינו מים ברו' את' יי' אלה' מלך העו' אשר גאלנו וגאל את אבותינו ממצרים והגיענו ללילה הזה לאכל בו מצה ומרורים —— כן יי' אלהינו ואלהי אבותינו יגיענו למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו לשלום שמחים בבנין עירך וששים בעבודתך ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים שיגיע דמם על קיר מזבחך לרצון ונודה לך שיר חדש על גאולתינו ועל פדות נפשינו ברו' את' יי' גאל ישר' כסדר הזה מברכין וקורין ההגדה בליל יום טוב ראשון של פסח כך מברכין וקורין בליל השני של גליות וכן חייבין בליל השני בארבעה כוסות ובשאר הדברים שעשו בליל הראשון בריך רחמנא דסייען

הלכות שופר וסוכה ולולב

יש בכללן שלש מצות עשה וזה הוא פרטן א' לשמוע קול שופר באחד בתשרי ב' לישב בסוכה שבעת ימי החג ג' לנטול לולב במקדש כל שבעת ימי החג וביאור מצות אלו בפרקים אלו

פרק ראשון

מצות עשה של תורה לשמוע תרועת השופר בראש השנה שנ' יום תרועה יהיה לכם ושופר שתוקעין בו בין בראש השנה בין ביובל הוא קרן הכבשים הכפוף וכל השופרות חוץ מקרן הכבש פסולין ואע"פ שלא נתפרש בתורה תרועה בשופר בראש השנה הרי הוא אומר ביובל והעברת שופר תרועה והעבירו שופר בכל מפי השמועה למדו מה תרועת יובל בשופר אף תרועת ראש השנה בשופר במקדש היו תוקעין בראש השנה בשופר אחד ושתי חצוצרות מן הצדדין השופר מאריך והחצוצרות מקצרות שמצות היום בשופר ולמה תוקעין עמו בחצוצרות

משום שנ' בחצוצרות וקול שופר הריעו לפני המלך יי' אבל בשאר
מקומות אין תוקעין בראש השנה. אלא בשופר בלבד. שופר
של עבו' זר' אין תוקעין בו לכתחלה. ואם תקע יצא ושל עיר הנדחת אם
תקע לא יצא שופר הגדול שתקע בו יצא ידי חובתו שאין המצוה אלא בשמיעת
הקול ואע"פ שלא נגע בו ולא הגביהו השומע ואין בקול דין גזל וכן שופר
של עולה לא יתקע בו ואם תקע יצא שאין בקול מעילה ואם תאמר והלא
נהנה בשמיעת הקול מצות לא להנות נתנו לפיכך המודר הנייה משופר
מותר לתקוע בו תקיעה של מצוה. שופר של ראש השנה אין
מחללין עליו את יום טוב ואפילו בדבר שהוא משום שבות כיצד היה
השופר בראש האילן או מעבר הנהר ואין לו שופר אלא הוא אינו עולה
באילן ולא שט על פני המים כדי להביאו ואין צריך לומר שאין חותכין
אותו ואין עושין בו מלאכה מפני שתקיעת שופר מצות עשה ויום טוב
עשה ולא תעשה ומותר ליתן בתוכו מים או יין או חומץ ביום טוב כדי
לצחצחו ולא יתן לתוכו מי רגלים לעולם מפני הכבוד שלא יהיו מצות
בזויות עליו. שיעור השופר כדי שיאחזנו בידו ויראה לכאן ולכאן
שנסדק לארכו פסול לרחבו אם נשתייר בו כשיעור כשר ובאילו נסדק מתוך
מקום הסדק ניקב אם סתמו שלא במינו פסול סתמו במינו אם נשתייר
בו רובו שלם ולא עכבו הנקבים שסתמו את התקיעה הרי זה כשר
קדחו בזכרותו כשר שמין במינו אינו חוצץ דבק שברי שופרות עד
שעשאו לאחד פסול. הוסיף עליו כל שהוא בין במינו בין שלא
במינו פסול צפהו זהב מבפנים או במקום הנחת פה פסול צפהו מבחוץ
אם נשתנה קולו מכמות שהיה פסול ואם לא נשתנה כשר נתן שופר בתוך
שופר אם קול פנימי שמע יצא ואם קול חיצון שמע לא יצא הרחיב את
הקצר וקצר את הרחב פסול. היה ארוך וקצרו כשר גרדו בין
מבפנים בין מבחוץ אפילו העמידו על גלדו כשר היה קולו עבה או דק או
צרור כשר שכל הקולות כשרים בשופר. התוקע מתוך הבור או מתוך
המערה אותן העומדין בתוך הבור והמערה יצאו והעומדין בחוץ אם קול
שופר שמעו יצאו ואם קול הברה שמעו לא יצאו וכן התוקע לתוך החבית
הגדולה ... אם קול שופר שמע יצא ואם קול הברה שמע לא יצא

פרק שני

הכל חייבין לשמוע קול שופר

כהנים

למלך
לשוב
עבו
שופר
תוקיר

כהנים לוים וישראלים וגרים ועבדים משוחררים אבל נשים ועבדים וק
וקטנים פטורין מי שחציו עבד וחציו בן חורין וטומטום ואנדרוגינוס חייבין
כל מי שאינו חייב בדבר אינו מוציא את החייב ידי חובתו לפי'
אשה או קטן שתקעו בשופר השומע מהן לא יצא אנדרוגינוס מוציא את
מינו ואינו מוציא את שאינו מינו טומטום אינו מוציא לא את מינו ולא
את שאינו מינו שהטומטום שנקרע אפשר שימצא זכר ואפשר שימצא
נקבה וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא אפילו
לעצמו שאין צד עבדות שבו מוציא את צד חירות שבו לא כיצד
יצא ידי חובתו שישמע מבן חורין שיתקע לו המתעסק
בתקיעת שופר להתלמד לא יצא ידי חובתו וכן השומע מן המתעסק
לא יצא נתכוון שומע לצאת ידי חובתו ולא נתכוון התוקע להוציא
או שנתכוון התוקע להוציא ולא נתכוון השומע לצאת לא יצא ידי חובתו
עד שיתכוון שומע ומשמיע מי שתקע ונתכוון להוציא כל
השומע תקיעתו ושמע השומע ונתכוון לצאת ידי חובתו יצא
אע״פ שאין התוקע מתכוון לזה פלוני ששמע תקיעתו ואינו יודעו
שהרי נתכוון לכל מי שישמענו לפיכך מי שהיה מהלך בדרך או
שיושב בתוך ביתו ושמע התקיעות משליח ציבור יצא אם נתכוון
לצאת שהרי שליח צבור מתכוון להוציא את הרבים ידי חובתן
יום טוב של ראש השנה שחל להיות בשבת אין תוקעין
בשופר בכל מקום אע״פ שהתקיעה משום שבות ומן הדין היה לתקוע
שמצות עשה של תורה דוחה שבות של דבריהם ולמה אין תוקעין גזרה
שמא יטלנו בידו ויוליכו למי שיתקע לו ויעבירנו ארבע אמות
ברשות הרבים או יוציאנו מרשות לרשות ויבוא לידי איסור סקילה
שהכל חייבין בתקיעה ואין הכל בקיאין לתקוע התינוקות שלא
הגיעו לחינוך אין מעכבין אותן מלתקוע בשבת שאינה יום טוב של ראש
השנה כדי שילמדו ומותר לגדול להתעסק עמהן כדי ללמדן ביום טוב
ואין קטן שהגיע לחינוך בין קטן שלא הגיע לחינוך שהתקיעה אין איסורה
אלא משום שבות כשגזרו שלא לתקוע בשבת לא גזרו אלא
במקום שאין בו בית דין אבל בזמן שהיה המקדש קיים והיה בית דין
הגדול בירושלם היו הכל תוקעין בירושלים בשבת כל זמן שבית דין

ויושבין ולא מנשי ירושלים בלבד אלא כל עיר שהיתה בתוך תח[ום]
והיתה רואה ירושלים לא שתהיה בתוך הנחל והיתה שומעת [קול]
ירושלים לא שתהיה בראש ההר והיתה יכולה לבוא לירושלים לא שיה[יה]
נהר מפסיק ביניהן אנשי אותה העיר היו תוקעין בשבת כירושלים אבל
בשאר ערי ישראל לא היו תוקעין ובזמן הזה שחרב המקדש
כל מקום שיש בו בית דין קבוע והוא שיהיה סמוך בארץ תוקעין בו
בשבת ואין תוקעין בשבת אלא בבית דין שקדשו את החדש אבל שאר
בתי דינין אין תוקעין בהן אע״פ שהן סמוכין ואין תוקעין אלא בפני
בית דין בלבד כל זמן שהן יושבין ואפילו נזדקקו לעמוד ולא עמדו תוקעין
בפניהם אבל חוץ לבית דין אין תוקעין ולמה תוקעין בפני בית דין מפני
שבית דין זריזין הן ולא יבואו התוקעין להעביר השופר ברשות
הרבים שבית דין מזהירים את העם ומודיעים אותם בזמן הזה
שאנו עושין שני ימים בגליות כדרך שתוקעין בראשון תוקעין בשני ואם
חל יום ראשון להיות בשבת ולא היה במקום בית דין הראוי לתקוע תוקעין
בשני בלבד

פרק שלישי

כמה תקיעות חייב אדם לשמוע ביום טוב של ראש השנה תשע
תקיעות לפי שנאמר תרועה ביובל ובראש השנה שלשה פעמים
וכל תרועה פשוטה לפניה ופשוטה לאחריה ומפי השמועה למדו של
תרועות שלחודש השביעי אחד הן בין בראש השנה בין ביום הכפורים
של יובל תשע תקיעות תוקעין בכל אחד משניהן תקיעה ותרועה ותקיעה
תקיעה ותרועה ותקיעה תקיעה ותרועה ותקיעה

זו התרועה האמורה בתורה נסתפק לנו בה ספק לפי אורך השנים ורוב הגלות
ואין אנו יודעין היאך היא אם היא היללה שמיללין הנשים ביניהן
בעת שמיבבין או האנחה כדרך שיאנח אדם פעם אחר פעם כשידאג
לבו מדבר גדול או שניהם כאחד האנחה והיללה שדרכה לבוא אחריה
הן הנקראין תרועה שכך דרך הדואג מתאנח תחלה ואחר כך מיילל לפי[כך]
אנו עושין הכל והיללה היא שאנו קורין תרועה והאנחה זו אחר זו
היא שאנו קורין אותה שלשה שברים נמצא סדר התקיעות כך הוא
מברך ותוקע תקיעה ואחריה שלשה שברים ואחריה

תרועה ואחריה תקיעה וחוזר כסדר הזה שלשה פעמים. ותוקע תקיעה
ואחריה שלשה שברים ואחריהם תקיעה וחוזר כסדר הזה שלשה פעמי'
ותוקע תקיעה ואחריה תרועה ואחריה תקיעה וחוזר כסדר הזה שלש'
פעמי' נמצא מנין התקיעות שלשים כדי להסתלק מן הספק
שיעור תרועה כשתי תקיעות שיעור שלשה שברים כתרועה הרי
שתקע והריע ותקע תקיעה ארוכה ומשך בה כשתים בראשונה אין
אומרין תחשב כשתי תקיעות ויריע אחריה אלא חוזר ותוקע ומריע
ותוקע שלשה פעמים. שמע תקיעה אחת בשעה זו ושניה
בשעה שניה אפילו שהה כל היום כולו הרי אלו מצטרפין ויצא ידי
חובתו והוא שישמע כל בבא מהן על סדרה לא שישמע תרועה ואחרי'
שתי תקיעות או שתי תקיעות ואחריהן תרועה וכיוצא בזה
שמע תשע תקיעות מתשעה בני אדם כאחד לא יצא אפילו ידי
אחת. תקיעה מזה ותרועה מזה ותקיעה משלישי בזה אחר זה
יצא ואפילו בסירוגין ואפילו כל היום כולו ואינו יוצא ידי חובתו עד
שישמע כל התשע תקיעות שכולן מצוה אחת הן ולפיכך מעכבות
זו את זו. הצבור חייבין לשמוע התקיעות על סדר הברכות כיצד
אומר שליח צבור אבות וגבורות וקדושת השם ומלכיות ותוקע
שלש ואומר זכרונות ותוקע שלש ואומר שופרות ותוקע שלש ואומר
עבודה והודיה וברכת כהנים. שלש ברכות אמצעיות אלו
של ראש השנה ושל יום הכפורים של יובל שהן מלכיות וזכרונות
ושופרות מעכבות זו את זו וצריך לומר בכל ברכה מהן עשרה
פסוקין מעין הברכה שלשה פסוקים מן התורה ושלשה מספר תלים
ושלשה מן הנביאים ואחד מן התורה משלים בו ואם השלים בנביא
יצא. ואם אמר פסוק אחד מן התורה ואחד מן הכתובים ואחד מן
הנביאים יצא אפילו אמר ובתורתך יי' אלהינו כתוב לאמר ואמר פסוק של
תורה והפסיק שוב אינו צריך כלום. אין מזכירין זכרונות מלכיו'
ושופרות של פורענות ישראל אבל מזכיר פורענות של אומות. זכרונות
כגון ויזכור כי בשר המה מלכיות כגון אם לא ביד חזקה ובזרוע נטויה
ובחמה שפוכה אמלוך עליכם שופרות כגון תקעו שופר בגבעה
ולא זכרון יחיד אפילו לטובה כגון זכרני יי' ברצון עמך וזכרה לו

אלהי' לטובה ופקדונות אינן בזכרונות כגון פקד פקדתי אתכם ויש לו
להזכיר בפורענות של אומות העולם כגון יי' מלך ירגזו עמים זכור יי'
לבני אדום את יום ירושלם ואחר אלהים בשופר יתקע והלך בסערות
תימן   שמע ישראל יי' אלהינו יי' אחד אתה הראת לדעת וידעת
היום והשבות אל לבבך כל פסוק מאלו מלכות הוא אע״פ שאין
בו זכר מלכות והרי הוא כמו יי' ימלוך לעולם ועד ויהי בישורון מלך

המנהג הפשוט בסדר תקיעות של ראש השנה בצבור כך הוא
אחר שקוראין בתורה ומחזירין הספר יושבין כל העם ואחד עומד ותוקע
ומברך בר' את' יי' אל' מל' הע' אקב״ו וצ' לשמוע קול שופר וכל העם
עונין אמן וחוזר ומברך שהחיינו וכל העם עונין אמן ותוקע שלשים
תקיעות שאמרנו מפני הספק על הסדר ואומר קדיש ועומדין ומתפללין
תפלת מוסף ואחר שגומר שליח צבור ברכה רביעית שהיא מלכיות
תוקע תקיעה שלשה שברים תרועה תקיעה פעם אחת ומברך ברכה
חמישית שהיא זכרונות ואחר שגומרה תוקע תקיעה שלשה שברים תקיעה
ומברך ברכה ששית שהיא שופרות ואחר שגומרה תוקע תקיעה תרועה
תקיעה פעם אחת וגומר התפלה   זה שתוקע כשהן יושבין הוא
שתוקע על סדר ברכות כשהן עומדין ואינו מפסיק בין תקיעות שמיושב
לתקיעות שעל הסדר ואם שח ביניהן אע״פ שעבר אינו חוזר ומברך

כבר היה שיתקעו על כל ברכה כל בבא מהן שלשה פעמים
כדרך שתוקעו כשהן יושבין לא כיון שיצאו מידי ספק בתקיעות שמיושב
אין מטריחין על הצבור לחזור כהן כולן על סדר ברכות אלא די להם
בבא אחת על כל ברכה כדי שישמעו תקיעות על סדר ברכות וכל הדברים
האלו בצבור אבל היחיד בין ששמע על סדר ברכות בין שלא על הסדר
בין מעומד בין מיושב ואין בזה מנהג   התקיעות אינן מעכבות
את הברכות והברכות אין מעכבות את התקיעות שתי עיירות באחת
יודע בודאי שיש שם מי שיברך להם תשע ברכות ואין שם תוקע ובשני'
ספק יש שם תוקע ספק אין שם הולך לשניה שהתקיעות מדברי תורה
והברכות מדברי סופרים

פרק רביעי

שיעור הסוכה גובהה אין פחות מעשרה טפחים ולא יתר על עשרים

אמה

אמה ורוחבה אין פחות משבעה טפחים על שבעה טפחים ויש לו להוסיף
ברחבה אפילו כמה מילין היתה פחותה מעשרה או משבעה על שבעה
או גבוהה מעשרים אמה כל שהוא הרי זו פסולה   סוכה שאין
לה שלש דפנות פסולה היו לה שתי דפנות גמורות זה בצד זה כמין
גם עושה דופן שיש ברחבו יתר על טפח ומעמיד בפחות משלשה
סמוך לאחד משני הדפנות ודיו וצריך לעשות לה צורת פתח מפני
שאין לה שלש דפנות גמורות וכבר ביארנו בהלכות שבת שצורת
פתח האמורה בכל מקום אפילו קנה מיכן וקנה מיכן וקנה על גביהן
אע"פ שאינו מגיע להן   היו לה שני דפנות זה כנגד זה וביניהן
מפולש עושה דופן שיש ברחבו ארבעה טפחים ומשהו ומעמידו
בפחות משלשה סמוך לאחת משתי הדפנות וכשרה וצריך לעשות לה
צורת פתח קנים היוצאים מסכך הסוכה לפני הסוכה ודופן אחת
נמשכת עמהן הרי הן כסוכה   דפנות שהין דבוקות בגג הסוכ'
ולא היו מגיעות לארץ אם גבוהות מן הארץ שלשה טפחים פסולה
פחות מיכן כשרה היו הדפנות דבוקות בארץ ולא היו מגיעות לסכך
אם גבוהות עשרה טפחים אע"פ שהן רחוקים מן הגג כמה אמות
כשרה ובלבד שיהיו הדפנות מכוונות תחת שפת הגג הרחיק את הגג
מן הדופן שלשה טפחים פסולה פחות מיכן כשרה תלה מחיצה שגבוהה
ארבעה ומשהו באמצע בפחות משלשה סמוך לארץ ובפחות משלשה
סמוך לגג הרי זה כשרה   העושה סוכתו בין האילנות והאילנות
דפנות אם היו חזקים או שקשר אותם וחזק אותם עד שלא תהיה הרוח
המצויה מנידה אותם תמיד ומילא בין האמירים בתבן ובקש כדי שלא
תניד אותם הרוח וקשר אותם הרי זו כשרה שכל מחיצה שאינה יכולה
לעמוד ברוח מצויה של יבשה אינה מחיצה   העושה סוכתו בראש
העגלה או בראש הספינה כשרה ועולין לה ביום טוב בראש האילן או על גבי
הגמל כשרה ואין עולין לה ביום טוב לפי שאסור לעלות בראש באילן
או על גב בהמה היו מקצת הדפנות עשויות בידי אדם ומקצתן אילנות
רואין כל שאילו ניטלו האילנות היא יכולה לעמוד בדפנות שבידי אדם
עולין לה ביום טוב   סוכה שאין לה גג פסולה כיצד כגון שהיו הדפנות
דבוקות זה בזה כמין צריף או שסמך ראש דופן הסוכה לכותל ואם היה

לי לתקנה לי לנעה בעבודת נאמנה וקנעה לי עבס

לה גג אפילו טפח או שהגביה הדופן הסמוך לכותל מן הקרקע טפח א
הרי זו כשרה   סוכה עגולה אם יש בהקיפה כדי לרבע בה שבע'
טפחים על שבעה טפחים אע"פ שאין לה זוית הרי זו כשרה   סיכך
על גבי אכסדרה שיש לה פצימין בין שהיו נראין מבפנים ואין נראין מ
מבחוץ בין שהיו נראין מבחוץ ואין נראין מבפנים כשרה לא היו לה
פצימין פסולה מפני שהיא סוכה העשויה כמבוי שהרי אין לה אלא שני
צדי האכסדרה ואמצעי האכסדרה אין בו כותל ושכנגדו אין בו פצימין
סיכך על גבי מבוי שיש לו לחי או על גבי באר שיש לה פסין א
הרי זו סוכה כשרה לאותה שבת שבתוך החג בלבד מתוך שלחי זה ופסין
אלו מחיצות לענין שבת נחשוב אותן כמחיצות לענין סוכה
נעץ ארבעה קונדיסין על ארבע זויות הגג וסיכך על גבן הואיל והקונ'
על שפת הגג כשרה ורואין את המחיצות התחתונות כאילו הן עולות
למעלה עד שפת הסכך   סוכה שיש לה פתחים רבים ויש בכתליה
חלונות הרבה הרי זו כשרה ואע"פ שפרוץ מרובה על העומד ובלבד ש
שלא יהיה שם פתח יתר על עשר אבל אם היה בה פתח יתר על עשר
אע"פ שיש לה צורת פתח צריך שלא יהיה הפרוץ מרובה על העמוד
סוכה שאוירה גבוה מעשרים אמה ומיעטה בכרים וכסתות א
אינו מיעוט ואפילו בטלם מיעטה בתבן ובטלו הרי זה מיעוט ואין צריך
לומר עפר ובטלו אבל בעפר סתם אינו מיעוט היתה גבוהה מעשרים
והוצין יורדין לתוך עשרים אם היתה צלתן מרובה מחמתן יחשבו כגג
עבה וכשרה   בנה אצטבה בה כנגד דופן האמצעית על פני כולה
אם יש באצטבה שיעור רוחב הסוכה כשרה בנה אצטבה מן הצד אם
יש משפת אצטבה ולכותל ארבע אמות פסולה פחות מארבע אמות
כשרה בנה אצטבה באמצע אם יש משפת אצטבה ולכותל ארבע אמות
לכל רוח פסולה פחות מארבע אמות כשרה ואילו המחיצות עולות באצטבה
והרי מן האצטבה עד הסיכוך פחות מעשרים בנה בה עמוד ויש בו
הכשר סוכה פסולה שאין אילו מחיצות הניכרות ונמצא על גב העמוד
סכך כשר בלא דפנות   היתה פחותה מעשרה וחקק בה להשלימה
לעשרה אם יש משפת חקק ולכותל שלשה טפחים פסולה פחות מיכן כשר'
שכל פחות משלשה הרי הוא כלבוד כמו שביארנו בהלכות שבת:

ספנו

דפני סוכה כשרים מכל דבר הכל שאין אנו צריכין לא מ
מחיצה מכל מקום ואפילו מבעלי חיים ועושה אדם את חבירו דופן
ביום טוב כדי שיאכל וישתה ויישן בסוכה כשרה שחבירו דופן לה
והוא שלא יעשה אותו לדעת זה שנעשה דופן אבל אם עשהו לדעת כך
אסור ביום טוב ומותר בשאר ימי החג וכן עושה בכלים דופן רביעית
ביום טוב אבל דופן שלישית לא יעשה אותה בכלים ביום טוב לפי שהוא
מכשיר הסוכה ואין עושין אהל עראי ביום טוב

פרק חמישי

הסכך של סוכה אינו כשר מכל דבר אין מסככין לא בדבר שגדולו מן הארץ שנעקר
מן הארץ ואינו מקבל טומאה ואין ריחו רע ואינו נושר ונובל תמיד
סיכך בדבר שאין גדולו מן הארץ או במחובר או בדבר
שמקבל טומאה פסולה. אבל אם עבר וסיכך בדבר הנובל או בדבר
שריחו רע כשרה. שלא אמרו אין מסככין באלו לא כדי שלא יניח
הסוכה ויצא וצריך להזהר שלא יהיו העלין של סכך יורדין לתוך
עשרה טפחים כדי שלא יצר לו בישיבתו סיככה במיני מתכות
או בעצמות ועורות פסולה מפני שאין גדולי קרקע הדלה עלי גפנים
וכיוצא בה עד שעשו סוכה פסולה שהרי לא נעקרו סיככה בכלי תשמיש
ובמחצלות העשויות לשכיבה וכיוצא בהן פסולה מפני שהן מקבלין טומ'
וכן אם סיככה בשברי כלים ובלויותיהן פסולה הואיל והיו מקבלין טומאה
שמא יסכך בשברים שעדיין לא טהרו סיככה באכלים פסולה מפני
שהן מקבלין טומאה סוכי תאנים ובהן תאנים פרכנין ובהן ענבים מכבדות
ובהן תמנים תמרים וכן כל כיוצא בהן רואין אם פסל מרובה על האוכלין
מסככין בהן ואם לאו אין מסככין בהן סיכך בהן קודם שאם יבשו בלו ולא
ישאר בהן ממש אע"פ שהן עתה לחין הרי מקומן נחשב כאילו הוא אויר
וכאילו אינם סיככה בפשתי העץ שלא דק אותן ולא נפצן כשרה
שעדיין עץ הוא ואם דק ונפץ אותו אין מסככין בו מפני שנשתנת צורתו
וכאילו אינו מגדולי קרקע ומסככין בחבלים של סיב ושל חלף וכיוצא בהן שהרי
צורתן עומדת ואין החבלים כלים סיככה בחיצים בזכרים כשר'
בנקבות פסולה אע"פ שהוא עשוי להתמלאות בברזל בית קבול הוא ומקבל
טומאה ככל כלי קיבול מחצלת קנים או מחצלת גמי או חלף קטנה

סתמה לשכיבה לפיכך אין מסככין בה אלא אם כן עשה אותה לסכוך ~
גדולה סתמה לסכוך לפיכך מסככין בה אלא אם כן עשה אותה לשכיבה
ואם יש לה קיר אפילו גדולה אין מסככין בה שהרי היא ככלי קבול ואם
ניטל הקיר שלה אין מסככין בה מפני שהיא משברי כלים
נסרים שאין ברחבן ארבעה טפחים מסככין בהן אע"פ שהן משופין א
ואם יש ברחבן ארבעה אין מסככין בהן ואע"פ שאינן משופין גזרה שמא
ישב תחת התקרה וידמה שהיא סוכה נתן עליה נסר אחד שיש ברחבו
ארבעה טפחים כשרה ואין ישנין תחתיו והישן תחתיו לא יצא ידי חובתו
היו נסרים שיש ברחבן ארבעה ואין בעביין ארבעה והפכן על צדיהן
שאין בהן ארבעה וסכך בהן הרי זו פסולה שזה הנסר פסול בין שסכך
ברחבו בין שסכך בעביו   תקרה שאין עליה מעזיבה שהיא הטיט
והאבנים אלא נסרים תקועין בלבד הרי זו פסולה שהרי לא נעשו לשם
סוכה אלא לשם בית לפיכך אם פקפק הנסרים והניד המסמרים לשם
סוכה הרי זו כשרה ובלבד שלא יהיה בכל נסר רוחב ארבע טפחים
וכן אם נטל אחד מבנתים והניח במקומו סכך כשר לשם סוכה הרי זה
כשרה   סוכה שנעשית כהלכתה מכל מקום כשרה אע"פ שלא
נעשית לשם מצוה והוא שתהיה עשויה לצל כגון סוכת גויים וסוכת
בהמה וכיוצא בהן אבל סוכה שנעשית מאליה פסולה לפי שלא
נעשית לצל וכן החוטט בגדיש ועשהו סוכה אינה סוכה שהרי לא נעשה
גדיש זה לצל לפיכך אם עשה בתחלה חלל טפח במשך שבעה לשם ~
סוכה וחטט בה אחרי כן והשלימה לעשרה כשרה שהרי נעשה סכך שלה
לצל   חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין אין מסככין בהן גזרה
שמא יעשה אדם חבילות על גגו כדי ליבשם וימלך וישב תחתיהן לשם ~
סוכה והוא מתחלה לא עשה סכך זה לצל ונמצאת סוכה שנעשית מ
מאליה ואם התירן כשרות ואין חבילה פחותה מעשרים וחמשה בדים
חבילות קטנות שאגדו אותן למנין מסככין בהן וכן החותך ראשי
הדקל והחריות מגודות בו מסככין בו שאיגד בידי שמים אינו חבילה
ואפי' קשר ראשי החריות כולן כנגד האחד שנמצאו כחבילה אחד ~
משני ראשיה אחד ביד שמים ואחד בידי אדם מסככין בה שהאגוד
עץ אחד אינו חבילה וזו כעץ אחד הוא שהרי מגודה בידי שמים וכן כל

אגד

אבל שאינו עשוי לטלטלו אינו אבד   העושה סוכתו תחת האילן
כאילו עשויה בתוך הבית. הדלה עליה עלי האילנות ובדיהן וסכך עליהן
ואחר כך קצצן אם היה הסיכוך הרבה מהן כשרה ואם לא היה הסיכוך
שהיה כשר מתחלתו הרבה מהן צריך לנענע אותם אחר קצירתן כדי
שתהיה עשויה לשם סוכה: עירב דבר שמסככין בו בדבר שאין מסככין
בו וסיכך בשניהם אע״פ שהכשר יתר על הפסול פסולה. סיכך בזה לעצמו
וזה לעצמו זה בצד זה אם יש בסכך פסול שלשה טפחים במקום אחד
בין באמצע בין מן הצד הרי זו פסולה. במה דב׳ אמו׳ בקטנה אבל בסוכה
גדולה סכך פסול באמצע פוסל בארבעה טפחים פחות מיכן כשרה ומן
הצד פוסל בארבע אמות ופחות מכן כשרה.   כיצד בית שנפחת
באמצעו וסיכך על מקום הפחת וכן חצר המוקפת אכסדרה שסיכך
עליה וכן סוכה גדולה שהקיפוה בדבר שאין מסככין בו בצד הדפנות
מלמעלה אם יש משפת הסכך הכשר ולכותל ארבע אמות פסולה
פחות מיכן רואין כאילו הכותל נעקם ויחשב זה הסכך הפסול מן גוף
הכותל וכשרה ודבר זה הלכה למשה מסיני   ואי זו היא סוכה
קטנה כל שאין בה אלא שבעה טפחים על שבעה טפחים וגדולה כל
שיש בה יתר על הסכך הפסול שבעה טפחים על שבעה טפחים
סכך כשר   סיכך בדבר פסול ודבר כשר זה בצד זה ואין במקו׳
אחד מסכך הפסול רוחב שלשה טפחים אלא פחות אם היה כל הסכך
הכשר יתר על כל הסכך הפסול כשרה ואם היה זה כמו זה בצמצום אע״פ
שאין במקום אחד שלשה הרי זו פסולה מפני שסכך פסול כפרוץ הוא
נחשב   פרש עליה בגד מלמעלה או שפרש תחתיה מפני הנשר
פסולה פרשו כדי לנאותה כשרה וכן אם סיככה כהלכתה ועיטרה במיני
פירות ובמיני בגדים וכלים שתלאן בה בין בכתליה בין בסכך כדי לנאותה
כשרה   נויי סוכה אין ממעטין בגובהה ברחבה. היה נויי הסוכה מופלגין   אבל ממעטין
מגגה ארבעה טפחים או יתר פסולה שנמצא היושב שם כאילו אינו תחת
הסכך אלא תחת הנויי שהוא אוכלים וכלים שאין מסככין בהן: סכך שהיו
בו חלונות חלונות שהאויר נראה מהן אם יש בכל האויר ככל המקום המסוכך
הרי זו פסולה מפני שחמתה תהיה מרובה על צלתה וכל שחמתה מרובה
על הצל אינו סכך ואם היה הסיכוך רב על האויר כשרה.   בתלד׳

אמו׳ בשלא היה במקום אחד אויר שלשה טפחים אבל אם היה אויר שלשה
טפחים בין באמצע בין מן הצד הרי זו פסולה עד שימעטנו משלשה
מיעטו בדבר פסול כגון כלים וכסות אם סוכה גדולה היא כשרה ואם
בסוכה קטנה פסולה עד שימעטנו בדבר שמסככין בו היה רוב הסכך
צלתו מרובה מחמתו ומיעוטו חמתו מרובה מצלתו הואיל וצלת הכל
מרובה מחמת הכל כשרה   דרך הסיכוך להיות קל כדי שיראו
ממנו הכוכבים הגדולים היתה מעובה כמין בית אע״פ שאין הכוכבים
נראין מתוכה כשרה היה הסיכוך מדובלל והוא הסכך שיהיה מקצתו
למעלה ומקצתו למטה כשרה ובלבד בין העולה והיורד שלשה טפחים (שלא יהיה)
ואם היה ברוחב זה העולה טפח או יתר אע״פ שהוא גבוה יתר משלשה
טפחים רואין אותו כאילו ירד למטה ונגע בשפת זה היורד והוא
שיהיה מכוון כנגד שפת היורד   העושה סוכה על גבי סוכה
התחתונה פסולה כמי שעשה סוכה בתוך הבית והעליונה כשרה
במה דב׳ אמו׳ שהתחתונה פסולה בשהיה גובה העליונה עשרה טפחים
או יתר והיה גג התחתונה יכול לקבל כרים וכסתות של עליונה
אפילו על ידי הדחק אבל אם אין גובהה של עליונה עשרה או
שלא היתה התחתונה יכולה לקבל כרים וכסתות של עליונה אפילו
על ידי הדחק אף התחתונה כשרה והוא שלא יהיה גובה שתיהן
יתר על עשרים שהתחתונה בסכך העליונה היא ניתרת
מיטה שבתוך הסוכה אם גבוהה עשרה טפחים היושב תחתיה לא
יצא ידי חובתו מפני שהיא כסוכה בתוך סוכה וכן כילה שיש לה
גג אפילו טפח אם גבוהה עשרה טפחים אין ישנין בה בסוכה וכן
המעמיד ארבעה עמודים ופרש סדין עליהן אם גבוהין עשרה
הרי זו כסוכה בתוך סוכה   אבל שני עמודים שפרש עליהן
סדין וכן כילה שאין בגגה טפח אפילו גבוהין כל שהוא מותר לישן
תחתיהן בסוכה שאינן כסוכה בתוך סוכה מפני שאין להן גג
סוכה שאולה כשרה וכן הגזולה כשרה כיצד אם תקף על חבירו
והוציאו מסוכתו וגזלה וישב בה יצא שאין הקרקע נגזלת ואם גזל
עצים ועשה מהן סוכה יצא תקנת חכמים היא שאין לבעל העצים
אלא דמי העצים בלבד ואפילו גזל נסרים והניחן ולא שינה בהן כלום (ולא חיברן)

יצא

יצא. העושה סוכה ברשות הרבים הרי זו כשרה

פרק ששי

נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה טומטום ואנדרוגינוס חייבין
מספק וכן מי שחציו עבד וחציו בן חורין חייב קטן שאינו צריך לאמו
שהוא כבן חמש כבן שש חייב בסוכה מדברי סופרים כדי לחנכו
במצות. חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה ולא חולה שיש
בו סכנה אלא אפילו חש בראשו ואפילו חש בעיניו מצטער פטור מן
הסוכה הוא ולא משמשיו ואי זה הוא מצטער זה שאינו יכול לישן
בסוכה מפני הרוח או מפני הזבובין והפרעושין וכיוצא בהן או מפני
או מפני הריח. האבל חייב בסוכה. חתן והשושבינין וכל
בני חופה פטורין מן הסוכה כל שבעת ימי המשתה. שלוחי
מצוה פטורין מן הסוכה בין ביום בין בלילה הולכי דרכים ביום
פטורין מן הסוכה ביום וחייבין בלילה הולכי דרכים בלילה פטורין מן
הסוכה בלילה וחייבין ביום שומרי העיר ביום פטורין מן הסוכה
ביום וחייבין בלילה שומרי העיר בלילה פטורין מן הסוכה בלילה
וחייבין ביום שומרי גנות ופרדסין פטורין בין ביום בין בלילה שאם
יעשה השומר סוכה ידע הגנב שיש לשומר מקום קבוע ויבוא ויגנוב
מן המקום האחר. כיצד היא מצות הישיבה בסוכה שיהיה אוכל
ושותה ודר בסוכה כל שבעת הימים בין ביום בין בלילה כדרך שהוא
דר בביתו בשאר ימות השנה וכל שבעת הימים עושה אדם ביתו
עראי וסוכתו קבע שנ' בסוכות תשבו שבעת ימים. כיצד כלים הנאים
ומצעות הנאות בסוכה וכלי שתיה כגון אשישות וכוסות בסוכה
אבל כלי אכילה כגון קדרות וקערות חוץ לסוכה המנורה בסוכה ואם
היתה סוכה קטנה מניחה חוץ לסוכה. אוכלין ושותין וישנין
בסוכה כל שבעה בין ביום בין בלילה ומותר לאכול סעודה חוץ לסוכה
כל שבעה לא אם כן אכל אכילת עראי כביצה או פחות או יתר מעט
ואין ישנין חוץ לסוכה ואפילו שינת עראי ומותר לשתות מים ולאכול פירות
חוץ לסוכה ומי שיחמיר על עצמו ולא ישתה חוץ לסוכה אפילו מים
הרי זה משובח. אכילה בליל יום טוב הראשון בסוכה חובה
אפילו אכל כזית פת יצא ידי חובה מיכן ואילך רשות רצה לאכול

סעודה מועד בסוכה רצה אינו אוכל כל שבעה אלא פירות או קליות
חוץ לסוכה אוכל כדין מצה כזית   מי שהיה ראשו ורובו א
בסוכה ושולחנו בתוך הבית או חוץ לסוכה ואכל הרי זה אסור ואילו
לא אכל בסוכה עד שיהיה שולחנו בתוך הסוכה גזרה שמא ימשך
אחר שולחנו ואפילו בסוכה גדולה   כל שבעת הימים קורא בתוך
הסוכה וכשמבין ומדקדק במה שיקרא יבין חוץ לסוכה כדי שתהיה א
דעתו מיושבת עליו המתפלל רצה להתפלל בסוכה או חוץ לסוכה

ירדו גשמים הרי זה נכנס לתוך הבית מאימתי מותר לפנות
משירדו גשמים לתוך הסוכה טיפות שאם יפלו לתוך התבשיל יפסד
אפילו תבשיל של פול היה אוכל בסוכה וירדו גשמים ונכנס לביתו ו
ופסקו הגשמים אין מחייבין אותו לחזור לסוכה עד שיגמור סעודתו
היה ישן וירדו גשמים בלילה ונכנס לתוך הבית ופסקו הגשמים אין מ
מטריחין אותו לחזור לסוכה כל אותו הלילה אלא יישן בביתו עד שיעלה
עמוד השחר   גמר מלאכול ביום השביעי בשחרית לא יתיר
סוכתו ~~אבל~~ אבל מוריד הוא את כליו ומפנה אותה מן המנחה ולמעלה
אין לו מקום לפנות פוחת בה ארבעה על ארבעה ואם הוצרך לסעוד
בשאר היום צריך לאכול בסוכה שמצותה כל שבעה: כל זמן שיכנס א
לישב בסוכה כל שבעה מברך קודם שישב בא׳ את׳ יי׳ אלה׳ מל׳ העו׳ אשר
קד׳ במצו׳ וצו׳ לישב בסוכה ובליל יום טוב הראשון מברך על הסוכה ו
ואחר כך מברך על הזמן ומסדר כל הברכות על הכוס נמצא מקדש מ
מעומד ומברך לישב בסוכה ויושב ואחר כך מברך על הזמן וכזה היה
מנהג רבותי ורבי ספרד לקדש מעומד בליל ראשון של חג הסוכות כמו
שביארנו   בזמן הזה שאנו עושין שני ימים יושבין בסוכה שמונה
ימים וביום השמיני שהוא יום טוב ראשון של שמיני עצרת יושבין
בה ואין מברכין לישב בסוכה וכן טומטום ואנדרוגינוס לעולם אין מברכין
לישב מפני שהן חייבין מספק ואין מברכין מספק   גמר מלאכול א
ביום השמיני מוריד כליו ומפנה אותה אין לו מקום להוריד את כליו אם
היתה קטנה מכניס לה מנורה ואם היתה גדולה מכניס לה מנו קדרות
וקערות וכיוצא בהן כדי להכיר פיסולה ושכבר נגמרה מצותה מפני ש
שהוא יום טוב ואינו יכול לפחות בה ולבטלה   מי שלא עשה סוכה

בין

בין בשוגג בין במזיד עושה סוכה בחולו של מועד אפילו בסוף
יום שביעי עושה סוכה שמצותה כל שבעה. עצי סוכה
אסורין כל שמונת ימי החג בין עצי דפנות בין עצי סכך אין נאותין
מהן לדבר אחר כל שמונת הימים מפני שיום שביעי כולו הסוכה
מוקצת עד בין השמשות והואיל והוקצת לבין השמשות של שמיני
הוקצת לכל היום. וכן אוכלין ומשקין שתולין בסוכה כדי
לנאותה אסור להסתפק מהן כל שמונה. ואם התנה עליהן בשעה
שתלין ואמר איני בודל מהן כל בין השמשות הרי זה מסתפק מהן
בכל עת שירצה שהרי לא הקצה אותם ולא חלה עליהן קדושת הסוכה
ולא נחשבו כמותה.

פרק שביעי

כפות תמרים האמורות בתורה הן חריות של דקל כשיצמחו קודם
שיתפרדו העלין לכאן ולכאן אלא כשיהיה כמו שרביט והוא הנקרא
לולב. פרי עץ הדר האמור בתורה הוא אתרוג. וענף עץ עבות
האמור בתורה הוא ההדס שעליו חופין את עצו כגון שיהיו שלשה
עלין או יותר על כן בגבעול אחד. אבל אם היו שני העלין בשורה
זה כנגד זה והעלה השלישי למעלה מהן אין זה עבות אבל נקרא
הדס שוטה. ערבי נחל האמורות בתורה אינן כל דבר הגדל
על הנחל אלא מין ידוע הוא הנקרא ערבי נחל עלה שלו משוך
ופיו חלק וקנה שלו אדום וזה הוא הנקרא ערבה ורוב מין זה גדל
על הנחלים לכך נאמר ערבי נחל ואפילו היה גדל במדבריות בהרים
כשר. ויש מין אחר דומה לערבה אלא שעלה שלו עגול
ופיו דומה למסר וקנה שלו אינו אדום וזה הוא הנקרא צפצפה והיא
פסולה. ויש שם מין ערבה שאין פי העלה שלה חלק ואינו כמסר אלא
יש בו תלמים קטנים עד מאד כמו פי מגל קטן וזה כשר וכל הדברים
האלו מפי השמועה ממשה רבינו נתפרשו. ארבעה מינין
אלו מצוה אחת הן ומעכבין זה את זה וכולן נקראין מצות לולב
ואין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן ואם לא נמצא אחד מהן אין
מביאין תחתיו מין אחר הדומה לו. מצוה מן המובחר לאגוד
לולב והדס וערבה ולעשות שלשתן אגודה אחת וכשהוא נוטל

לצאת בהן מברך תחלה על נטילת לולב הואיל וכלן מצווין לו ואחר
כך נוטל האגודה הזאת בימינו והאתרוג בשמאלו ונוטל דרך גדילתן
שיהיו עקריהן למטה לארץ וראשיהן למעלה לאויר ואם לא אגדן
ונטלן אחד אחד יצא והוא שיהיו ארבעתן מצויין אצלו אבל אם לא
היה לו אלא מין אחד או שחסרו מין אחד לא יטול עד שימצא השאר
כמה נוטל מהן לולב אחד ואתרוג אחד ושני בדי ערבה
ושלשה בדי הדס ואם רצה להוסיף בהדס כדי שתהיה אגודה
גדולה מוסיף ונוי מצוה הוא אבל שאר המינין אין מוסיפין על מ
מנינם ואין גורעין מהן ואם הוסיף או גרע פסול כמה שיעור
אורך כל מין מהן לולב אין פחות מארבעה טפחים ואם היה ארוך
כל שהוא כשר ומדידתו משדרו בלבד לא מראש העלין והדס וערבה
אין פחות משלשה טפחים ואם היו ארוכין כל שהן כשרין ואפילו אין
בכל בד ובד אלא שלשה עלין לחין כשר והוא שיהיו בראש הבד ואם
אגד הלולב צריך שיהיה שדרו של לולב יוצא מן ההדס והערבה
טפח או יתר ושיעור אתרוג אין פחות מכביצה ואם היה גדול כל
שהוא כשר משיגביה ארבעה מינין אלו בין שהגביהן כאחת
בין בזה אחר זה בין בימין בין בשמאל יצא והוא שיגביהן דרך גדילתן
אבל אם הגביהן שלא דרך גדילתן לא יצא ומצוה כהלכתה שיגביה
אגודה של שלשה מינין בימין ואתרוג בשמאל ויוליך ויביא ויעלה
ויוריד וינענע הלולב שלשה פעמים בכל רוח ורוח כיצד מוליך
ומנענע ראש הלולב שלשה פעמים בכל רוח ורוח ומביא ומנענע
ראש הלולב שלשה פעמים וכן בעליה וירידה והיכן מוליך ומביא
בשעת קריאת הלל בהודו לי"י תחלה וסוף ובאנא י"י הושיעה נא וכל
היום כשר לנטילת לולב ואינו ניטל בלילה עשה לאגודה
זו נימון של כסף ושל זהב או שכרך עליה סודרין ונטלה יצא לקיחה
על ידי דבר אחר שמה לקיחה והוא שיהיה דרך כבוד ודרך הידור
שכל שהוא לנאותו אינו חוצץ אבל אם נתן את המינין האלו בעציץ
או בקדרה ונטלה לא יצא ידי חובתו אגד את הלולב עם ההדס
והערבה והבדיל בין הלולב ובין ההדס במטלית וכיוצא בה הרי זה
חוצץ הבדיל ביניהן בעלי הדס אינו חוצץ שמין במינו אינו חוצץ

ויש

ויש לו לאגוד את הלולב בחוט או במשיחה ובכל מין שירצה הואיל
ואין אגודתו מעכבת   מצות לולב להנטל ביום הראשון
שלחג בלבד בכל מקום ובכל זמן ואפילו בשבת שנ' ולקחתם לכם ביום
הראשון ובמקדש לבדו נוטלין אותו בכל יום ויום משבעת ימי החג שנ'
ושמחתם לפני יי' אלהיכם שבעת ימים חל יום השבת להיות בתוך ימי
החג אינו ניטל בשבת גזרה שמא יוליכנו בידו ארבע אמות ברשות
הרבים כמו שגזרו בשופר   ולמה לא גזרו גזרה זו ביום הראשון
מפני שהוא מצוה מן התורה ואפילו בגבולין נמצא שאין דינו ודין
שאר הימים שוה שבשאר ימי החג אין אדם חייב ליטול לולב אלא
במקדש   משחרב בית המקדש התקינו שיהיה לולב ניטל
בכל מקום כל שבעת ימי החג זכר למקדש וכל יום ויום מברך עליו
אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב מפני שהיא מצוה מדברי'
סופרים ותקנה זו עם כל התקנות שהתקין רבן יוחנן בן זכאי משחרב
המקדש כשיבנה בית המקדש יחזרו הדברים לישנן   בזמן
שבית המקדש קיים היה לולב ניטל ביום ראשון שחל להיות בשבת וכן
בשאר המקומות הרחוקים שלא היו יודעין בקביעת ראש חודש לא היו
נוטלין הלולב מספק   ומשחרב המקדש אמרו חכמים לא יטלו
את הלולב בשבת ביום הראשון ואפילו בני ארץ ישראל שקדשין את החודש
מפני בני הגבולין הרחוקים שאינן יודעין בקביעת החודש כדי שיהיו הכל
שוין בדבר זה ולא יהיו אלו נוטלין בשבת ואלו אין נוטלין הואיל וחיוב
יום ראשון בכל מקום אחד הוא ואין שם מקדש להתלות בו
ובזמן הזה שהכל עושין על החשבון נשאר הדבר כמות שהיה שלא
ינטל לולב בשבת כלל לא בגבולין ולא בארץ ישראל ואפילו ביום ראשון
ואע"פ שהכל יודעין בקביעת החודש וכבר ביארנו שעיקר האיסור
בנטילת לולב בשבת גזרה שמא יעבירנו ארבע אמות ברשות הרבים
כל שחייב בשופר ובסוכה חייב בנטילת לולב וכל הפטור משופר
וסוכה פטור מלולב קטן היודע לנענע חייב בלולב מדברי סופרים
כדי לחנכו במצות   הלכה למשה מסיני שמביאין במקדש
ערבה אחרת חוץ מערבה שבלולב ואין אדם יוצא ידי חובתו בערבה
שבלולב ושיעורה אפילו עלה אחד בבד אחד   כיצד היתה

מצוה בכל יום ויום משבעת הימים היו מביאין מורביות של ערבה
וזוקפין אותן על צדדי המזבח וראשיהן כפופין על גבי המזבח ובעת
שהיו מביאין אותה ופודרין אותה תוקעין ומריעין ותוקעין חל יום ~
שבת להיות בתוך החג אין זוקפין ערבה אלא אם כן חל יום שביעי להיות
בשבת זוקפין אותה בשבת כדי לפרסמה שהיא מצוה   כיצד היו
עושין מביאין אותה מערב שבת למקדש ומניחין אותה בגיגיות של
זהב כדי שלא יכמשו העלין ולמחר זוקפין אותה על גבי המזבח ובאין
העם ולוקחין ממנה ונוטלין אותה כדרך שעושין בכל יום וערבה זו הואיל
ואינה בפירוש בתורה אין נוטלין אותה כל שבעת ימי החג זכר למקד"ש
אלא ביום השביעי בלבד הוא שנוטלין אותה בזמן הזה כיצד עושה
לוקח בד אחד או בדין הרבה חוץ מערבה שבלולב וחובט בה על הקרקע
או על הכלי פעמים או שלשה בלא ברכה שדבר זה מנהג נביאים
הוא   בכל יום ויום היו מקיפין את המזבח בלולביהן בידיהם
פעם אחת ואומרים אנא יוי הושיעה נא אנא יוי הושיעה נא וביום
השביעי מקיפים את המזבח שבע פעמים וכבר נהגו ישראל בכל או
המקומות להניח תיבה באמצע בית הכנסת ומקיפין אותה בכל יום
כדרך שהיו מקיפין את המזבח זכר למקדש   כך היה המנהג בירושל'
יוצא אדם מביתו שחרית ולולבו בידו ונכנס לבית הכנסת ומתפלל
ולולבו בידו ויוצא לבקור חולים ולולבו בידו ולנחם אבלים והוא בידו
וכשיכנס למדרש משלחו לביתו ביד בנו או ביד עבדו
מקבלת אשה הלולב מיד בנה או מיד בעלה ומחזירתו למים בשבת
בזמן שהיו נוטלין לולב בשבת וביום טוב מוסיפין על המים ובמועד
מחליפין המים   הדס שבלולב אסור להריח בו מפני שאינו ראוי
אלא לריח והואיל והוקצה למצוה הריה אסור להריח בו אבל אתרוג מותר
להריח בו שהרי הוקצה למצוה מאכילה   ואסור לאכול אתרוג כל
יום השביעי מפני שהוקצה למקצת היום הוקצה לכולו ובשמיני מותר
באכילה ובזמן הזה שאנו עושין שני ימים מספק שאין נוטלין לולב ~
בשמיני האתרוג אסור בשמיני כדרך שהיה אסור בשביעי בזמן שהיו
עושין שני ימים מפני הספק שהוא ספק שביעי הפריש שבעה אתרוגין
לשבעה ימים כל אחת ואחת יוצא בה ליומה ואוכלה למחר ~

פרק שמיני

ארבעה מינין אלו שהן לולב והדס וערבה ואתרוג שהיה אחד מהן
יבש או גזול או גנוב אפילו לאחר יאוש או שהיה מאשרה הנעבדת ~
אע״פ שבטלה האשרה מלעבדה או שהיה של עיר הנדחת הרי זה ~
פסול היה אחד מהן של ע״ז לא יטול לכתחלה ואם נטל יצא היה כמוש
ולא גמר ליבש כשר ובשעת הדחק או בשעת הסכנה לולב היבש כשר
אבל לא שאר המינין   אתרוג של ערלה ושל תרומה טמאה ושל
טבל פסול של דמאי כשר שאפשר שיפקיר נכסיו ויהיה עני שמותר לו
לאכול דמאי אתרוג של תרומה טהורה ושל מעשר שני בירושלם לא
יטול שמא יכשירו לטומאה ואם נטל כשר   לולב שנקטם ראשו
פסול נסדק אם נתרחקו שני פרקיו זה מזה עד שיראו כשנים פסול היה
עקום לפניו שהרי שדרו כגב בעלי חטורת פסול היה לאחריו כשר שזו היא
בריתו נעקם לאחד משני צדדיו פסול נפרדו עליו זה מעל זה ולא נדלדלו
כעלי החרות כשר נפרצו והוא שידלדלו משדרו שללולב כעלי החרות
פסול   בריית עלין שללולב קריא כשהן גדלין שנים שנים
ודבוקין מגבן וגב כל שני עלין הדבוקין הוא הנקרא תיומת נחלקה התיומת
פסול היו עלין אחת אחת מתחלת ברייתו ולא היה להם תיומות פסול לא
היו עליו זה על גב זה כדרך כל הלולבין אלא זה תחת זה אם ראש זה
מגיע לעיקר שלמעלה ממנו שנמצא כל שדרו שללולב מכוסה ~
בעלין כשר ואם אין ראשו שלזה מגיע לצד עיקרו של זה פסול
הדס שנקטם ראשו כשר נשרו רוב עליו אם נשתיירו ~
שלשה עלין בקן אחד כשר היו ענביו מרובות מעליו אם ירוקות
כשר ואם היו אדומות או שחורות פסול ואם מיעטן כשר ואין מ
ממעטין אותן ביום טוב לפי שהוא כמתקן עבר וליקטן או שליקטן
אחר לאכילה הרי זה כשר: ערבה שנקטם ראשה כשרה נפרצו
עליה פסולה   אתרוג שניקב נקב מפולש כל שהוא פסול ~
ונקב שאינו מפולש אם היה כאיסר או יתר פסול חסר כל שהוא פסול
ניטל דדו והוא הראש הקטן שעושנתו בו פסול ניטל העקץ שהוא תלוי
בו באילן מעיקר האתרוג ונשאר מקומו גומא פסול עלת חזזית עליו
אם בשנים ושלשה מקומות פסול ואם במקום אחד אם עלת על

רובו פסול ואם עלתה על דד אפילו כל שהוא פסול נקלף החיצון
שלו שאינו מחסרו אלא ישאר ירוק כמות שהוא ברייתו אם נקלף כולו
פסול ואם נשאר ממנו כל שהוא כשר   אתרוג שהוא תפוח כרוח
בצבע שלוק שחור לבן מנומר ירוק ככרתי פסול גדלו בדפוס ועשהו
כמין בריה אחרת פסול עשהו כמו ברייתו אע״פ שעשהו דפין דפין כשר
הכושי והבוסר כשר מקום שהאתרוגין שלהן כעין שחורות מעוטה פה
כשרין ואם היו שחורין ביותר כאדם כושי הרי זה פסול בכל מקום
כל אלו שאמרנו שהן פסולין מפני מומין שביארנו או מפני גזל
וגנבה ביום טוב ראשון בלבד אבל ביום טוב שני עם שאר הימים
הכל כשר והפסלנות שהיא משום ע״ז או מפני שאותו אתרוג אסור
באכילה בין ביום טוב ראשון בין בשאר הימים פסול   אין אדם
יוצא ביום טוב ראשון שלחג בלולבו שלחבירו שישאלנו ממנו עד
שיתננו לו במתנה נתנו לו על מנת להחזירו הרי זה יוצא בו ידי חובתו
ומחזירו שמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה ואם לא החזירו לא יצא
שנמצא כגזול ואין נותנין אותו לקטן שהקטן קונה ואינו מקנה לאחרים
מן התורה ונמצא שאם החזירו לו אינו חוזר ואחד הלולב ואחד כל מין ומין
מארבעת מינין שבו אם היה אחד מהן שאול אין יוצאין בו ביום טוב ראשון
שותפין שקנו לולב או אתרוג בשותפות אין אחד מהן יוצא בו ידי
חובתו בראשון עד שיתן לו חלקו במתנה   האחים שקנו אתרוגין מתפיסת
הבית ונטל אחד מהן אתרוג ויצא בו אם יכול לאכלו ואין האחין מקפידין
בכל יצא ואם היו מקפידין לא יצא עד שיתנו לו חלקם מתנה ואם קנה זה
אתרוג וזה פריש או שקנו כאחד אתרוג ורמון או פריש מתפיסת הבית
אינו יוצא באתרוג עד שיתן לו חלקו מתנה ואע״פ שאם אכלו אין מקפידין
עליו   אע״פ שכל המועדות מצוה לשמוח בהם בחג הסוכות היתה
שם במקדש שמחה יתירה שנ׳ ושמחתם לפני יי׳ אלהיכם שבעת ימים
וכיצד היו עושין ערב יום טוב הראשון היו מתקנין במקדש מקום לנשים
מלמעלה ולאנשים מלמטה כדי שלא יתערבו אילו עם אילו ומתחילין
לשמוח ממוצאי יום טוב הראשון וכן בכל יום ויום מימי חולו שלמועד
מתחילין מאחר שיקריבו תמיד של בין הערבים לשמוח שאר היום
עם כל הלילה   והיאך היתה שמחה זו החליל מכה ומנגנין בכנור
ובנבלים

ובנבלים ובמצלתים וכל אחד ואחד בכל' שיר שהוא יודע לנגן בו'
ומי שיודע בפה בפה ורוקדין ומספקין ומטפחין ומפזזין ומכרכרין
כל אחד ואחד כמו שיודע ואומרין דברי שיר ותושבחות ושמחה
זו אינה דוחה לא את השבת ולא את יום טוב מצוה להרבות
בשמחה זו ולא היו עושין אותה עמי הארץ וכל מי שירצה אלא גדולי
חכמי ישרא' וראשי הישיבות והסנהדרין והחסידים והזקנים ואנשי
מעשה הם שהיו מרקדין ומספקין ומנגנים ושמחים במקדש בימי
חג הסוכות אבל כל העם האנשים והנשים כולן באין לראות ולשמוע
השמחה שישמח אדם בעשיית המצות ובאהבת האל
שצוה בהם עבודה גדולה היא וכל המונע עצמו משמחה זו ראוי
להפרע ממנו שנ' תחת אשר לא עבדת את יי' אלהיך בשמחה ובטוב
לבב וכל המגיס דעתו וחולק כבוד לעצמו ומתכבד בעיניו במקומות
אלו חוטא ושוטה ועל זה הזהיר שלמה ואמר אל תתהדר לפני מלך
וכל המשפיל עצמו ומקל גופו במקומות אלו הוא הגדול המכובד
העובד מאהבה וכן דוד מלך ישרא' אומר ונקלותי עוד מזאת והייתי
שפל בעיני ואין הגדולה והכבוד אלא לשמוח לפני יי' שנ' והמלך דוד
מפזז ומכרכר לפני יי' בריך רחמנא דסייען

הלכות שקלים

מצות עשה אחת והיא ליתן כל איש מישרא' מחצית השקל בכל שנה
וביאור מצוה זו בפרקים אלו

פרק ראשון

מצות עשה מן התורה שיתן כל איש מישרא' מחצית השקל בכל שנה
ושנה אפילו עני המתפרנס מן הצדקה חייב ושואל מאחרים או מוכר
כסות שעל כתיפו ונותן מחצית השקל שנ' העשיר לא ירבה והדל
לא ימעיט וגו' ואינו נותנו בפעמים רבות היום מעט ולמחר מעט
אלא נותנו כולו כאחת בפעם אחת מניין כסף האמור בתורה
באונס ומפתה ומוציא שם רע והורג עבד הוא כסף הוא השקל האמור
בכל מקום בתורה ומשקלו שלש מאות ועשרים שעורה וכבר הוסיפו
חכמים עליו ועשו משקלו כמשקל המטבע הנקרא סלע בזמן בית שני
וכמה הוא משקל הסלע שלש מאות וארבעה ושמונים שעור בינוניות

סלע היה ארבעה דינרין והדינר שש מעין ומעה היא הנקרא
בימי משה רבינו גרה ומעה היתה שני פונדיונין ופונדיון שני איסרין
ואיסר שני מסמסין ומסימס שני קונטרקין וקונטרק שני פרוטות נמ
ופרוטה אחד משמונה באיסר נמצא משקל המעה והיא הגרה שש
עשרה שעורות ומשקל הפונדיון ח' שעורות ומשקל האיסר ד' שעורות
ומשקל המסימס שני שעורות ומשקל הקונטרק שעורה ומשקל הפרוטה
חצי שעורה ועוד מטבע אחר היה שם שהיה משקלו
שתי סלעים והוא היה נקרא דרכון ואלו המטבעות כולן שאמרנו וב
ובארנו משקל כל אחד מהן הן שמשערין בהן בכל מקום וכבר ביארנו וכ
כדי שלא אהיה צריך לפרש משקלם בכל מקום מחצית השקל א
זו מצוה שיתן מחצית מטבע של אותו הזמן אפילו היה אותו מטבע
גדול ממשקל הקודש ולעולם אינו שוקל פחות ממחצי השקל שהיה בימי
משה רבינו שהוא משקלו מאה ושש(ים) שעורה בזמן שהיה
המטבע של זמן דרכונות היה כל אחד ואחד נותן במחצית השקל שלו
סלע ובזמן שהיה המטבע סלעין היה כל איש נותן במחצית שקל שלו חצי
סלע שהוא שני דינרין ובזמן שהיה המטבע חצי סלע היה כל אחד ואחד נותן
במחצית השקל אותו חצי סלע ומעולם לא שקלו ישראל במחצית השקל א
פחות ממחצי שקל של תורה הכל חייבין ליתן מחצית השקל כהני'
כהנים לוים וישראלים גרים ועבדים משוחררים אבל לא נשים ולא עבדי'
ולא קטנים ואם נתנו מקבלין מהן אבל הגויים שנתנו מחצית השקל אין
מקבלין מהן קטן שהתחיל אביו ליתן עליו מחצית השקל שוב אינו פוסק
לא נותן עליו כל שנה ושנה עד שיגדיל ויתן על עצמו
השקלים אין נוהגין לא בפני הבית ובזמן שהמקדש קיים נותנים את
השקלים בין בארץ בין בחוצה לארץ ובזמן שהוא חרב אפילו בארץ ישראל
אין נוהגין באחד באדר משמיעין על השקלים כדי שיכין כל אחד
ואחד מחצית השקל שלו ויהיה נכון ליתן בחמשה עשר בו ישבו השלחנין
בכל מדינה ומדינה ותובעין בנחת כל מי שיתן להם יקבלו ממנו ומי שלא
נתן אין כופין אותו ליתן בחמשה ועשרים בו ישבו במקדש לגבות ומיכן
ואילך כופין את מי שלא נתן עד שיתן וכל מי שלא יתן ממשכנין אותו
ולוקחין עבוטו בעל כרחו ואפילו כסותו כל מי שאינו חייב בשקלים

אעפ

אע"פ שדרכו ליתן או הוא עתיד ליתן אין ממשכנין אותו ואין ממשכנין את הכהנים לעולם מפני דרכי שלום אלא כשיתנו מקבלין מהם ותובעין אותן עד שיתנו

פרק שני

כיצד כונסין השלחנין את השקלים בכל מדינה ומדינה מניחין כיצד לפניהם שתי תיבות שולי התיבה רחבין מלמטה ופיה צר מלמעלה כמין שופר כדי שישליכו לתוכן ולא יהיה אפשר ליקח מהן בנחת ולמה עושין שתי תיבות אחת שמשליכין בה שקלים של שנה זו והשנייה מניחין בה שקלי שנה שעברה שגובין ממי שלא שקל בשנה שעברה: ובמקדש היו לפניהם תמיד שלש עשרה תיבות כל תיבה כמין שופר ראשונה לשקלי שנה זו שניה לשקלי שנה שעברה שלישית לכל מי שיש עליו קרבן שתי תורים או שני בני יונה אחד עולה ואחד חטאת משליך דמיהן לתיבה זו רביעית לכל מי שיש עליו עולת העוף בלבד משליך דמיה לתיבה זו חמישית למי שהתנדב מעות לקנות בהן עצים למערכה ששית למי שהתנדב מעות ללבונה שביעית למי שהתנדב זהב לכפורת שמינית למותר חטאת כגון שהפריש מעות לחטאתו ולקח חטאת והותיר מן המעות ישליך השאר לתיבה תשיעית למותר אשם עשירית למותר קני זבים וזבות ויולדות אחת עשרה למותר קרבנות נזיר שתים עשרה למותר אשם מצורע שלש עשרה למי שהתנדב מעות לעולת בהמה ושם כל דבר שיהיו מעותיו בתוך התיבה כתוב על התיבה מבחוץ ותנאי בית דין הוא על כל המותרות שיקרבו עולות בהמה נמצאת למד שכל המעות הנמצאות בשש התיבות האחרונות לעולת בהמה ועורותיהן לכהנים כשאר כל העורות וכל המעות שבתיבה שלישית ילקח בהן עופות חציין עולות וחציין חטאות ושברביעית כולן עולת העוף בכל מדינה ומדינה כשגובין השקלים משלחין אותן ביד שלוחים למקדש ויש להם לצרף אותן בדינרי זהב מפני משוי הדרך והכל מתקבץ למקדש ומניחין אותו בלשכה אחת מן הלשכות שבמקדש וסוגרין דלתותיה במפתחות וחותמין עליה בחותמות ומוציאין מכל השקלים שיתקבצו שם שלש קופות גדולות שיעור כל קופה כדי שתכיל תשעה סאין והשאר מניחין אותו שם בלשכה וזה שבתוך הקופות הוא הנקרא תרומת הלשכה וזה שנשאר שם יותר על מה שיש בקופות הוא הנקרא שירי הלשכה:

בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה בראש חודש ניסן
ובראש חודש תשרי קודם יום טוב או אחריו וקודם עצרת בחמשה עשר
יום וכיצד תורמין אותה אחד נכנס לפנים מן הלשכה והשומרים שומרים
בחוץ והוא אומר להם אתרום והן אומרין לו תרום תרום תרום שלש פעמים
ואחר כך ממלא שלש קופות קטנות כל קופה מהן מכילה שלש סאין מאותן
השלש קופות הגדולות ומוציאין לחוץ כדי להסתפק מהן עד שיכלו
וחוזר וממלא אותן השלש קופות הקטנות מן השלש הגדולות פעם שניה
קודם עצרת ומסתפקין מהן עד שיכלו וחוזר וממלא אותן פעם שלישית
מן השלש קופות הגדולות בתשרי ומסתפקין מהן עד שיכלו עד ראש
חודש ניסן ובראש חודש ניסן תורמין מתרומה חדשה לא הספיקו להן
השקלים שבשלש קופות הגדולות וכלו עד שלא הגיע ניסן חוזרין ותורמין
משירי הלשכה   שלש קופות הקטנות שהוא תורם בהן ומוציאין
לחוץ כתוב עליהן אלף בית גימל כדי שיסתפק מן הראשונה עד שתכלה
ואחר כך מסתפקין מן השניה ואחר כך מסתפקין מן השלישית והורם
ראשונה מהקופה האחת הגדולה ומחפה אותה הגדולה במטפחת ותורם השניה
מהקופה הגדולה השניה ומחפה אותה במטפחת ותורם השלישית מהקופה
הגדולה השלישית ואינו מחפה אותה כדי שתהיה ניכרת שבה פייס ויתחיל
ממנה בתחלה בפעם שניה כשיכנס קודם עצרת ותורם ראשונה מן הגדולה
שהיתה מגולה ומחפה אותה ותורם השניה מן הגדולה שתרם ממנה
בראשנה תחלה ומחפה אותה ותורם השלישית מן הגדולה המכוסה לה
ואינו מחפה אותה כדי שיתחיל ממנה בתחלה בפעם שלישית כשיכנס
בתשרי עד שנמצא תורם ראשונה ושניה ושלישית הקטנות מכל אחת
ואחת מן הגדולות   כשהוא תורם שלש קופות אלו תורם את הראשונה
לשם ארץ ישראל והשניה לשם הכרכין המוקפין לה ולשם כל ישראל והשלישית
לשם בבל ולשם מדי ולשם המדינות הרחוקות ולשם שאר כל ישראל
כשהוא תורם מתכוון לתרום על הגבוי שיש בלשכה ועל הגבוי שעדיין
לא הגיע ללשכה ועל העתיד לגבות כדי שיהיו אלו השקלים שהוציאו
להסתפק מהן כפרה על כל ישראל וכאלו הגיעו כל שקליהן ללשכה א
ונתרמה מהן תרומה זו   כשיכנס התורם לתרום לא יכנס בבגד
שאפשר להחבות בו כסף ולא במנעל ולא בסנדל ולא בתפלה ולא בקמיע
שמא

שמא יחשדו אותו העם ויאמרו העשירו ממעשה הלשכה. תחתיו ע
בשתרם ומדברים היו עמו משעה שיכנס ועד שעה שיצא כדי ש
שלא יתן לתוך פיו ואעפ״י שנזהרין כל כך עני או מי שהוא כבה להן
לא יתרום מפני החשד שנ׳ והייתם נקיים מה׳ ומישראל

פרק שלישי

חצאי השקלים הכל צריכין להם כדי שיתן כל אחד ואחד חצי שקל ש
שהוא חייב לפיכך כשהיה אדם הולך אצל השולחני ומצרף שקל ש
בשני חצאין יתן לו תוספת על השקל ואותה התוספת נקראת קולבון
לפיכך שנים שנתנו שקל על שניהם חייבין בקולבון

כל מי שאינו חייב בשקלים כגון שתי נשים או שני עבדים שנתנו ש׳
שקל פטורין מן הק׳לבון וכן אם היה אחד חייב ואחד פטור ונתן החייב
על יד הפטור כגון איש שנתן שקל עליו ועל אשה או עבד פטור מן
הק׳לבון וכן הכהנים פטורין מן הק׳לבון והשוקל על יד הכהן פטור מ
מן הק׳לבון: הנותן עליו ועל העני או על שכינו או על בן עירו אם נתנו
להם מתנה פטור מן הק׳לבון שהרי נתן חצי שקל מתנה כדי להרבות ש
בשקלים ואם נתן להם הלואה חצי שקל על ידם דרך הלואה עד שיחזירו לו כשי
כשתמצא ידם חייב בק׳לבון   האחים שעדיין לא חלקו מה שהניח
להן אביהם וכן השותפין שנתנו שקל על ידי שניהם פטורין מן הקולבון
במה דברים אמורים בשותפין שנשאו ונתנו במעות השותפות ונשתנה עין המעות
אבל אם הביא זה מעותיו וזה מעותיו ועירבום ועדיין לא נשתנו המעות
ולא הוציאום הרי אלו חייבין בקולבון נשאו ונתנו ולאחר זמן חלקו וחזרו
ונשתתפו חייבין בק׳לבון עד שישאו ויתנו בשותפות זו האחרונה וישתנו
המעות   האחים והשותפין שהיה להם בהמה וכספים וחלקו בכספים
חייבין בק׳לבון אעפ״י שעדיין לא חלקו הבהמה חלקו הבהמה ולא חלקו הכ׳
הכספים פטורין מן הקולבון עד שיחלקו הכספים שאין אומרין הרי הן כ
עומדין לחלוקה   הנותן שקל להקדש כדי שיחשב לו מחצית ה
השקל שהוא חייב בה ויטול חצי שקל ממה שנתן מן המותר חייב שני
קולבונות שאילו היה השקל כולו לשקלים היה חייב קולבון אחד
כמה הוא שיעור הק׳לבון בזמן שהיו נותנין במחצית השקל שני דינרים
היה הקולבון חצי מעה שהוא אחד משנים עשר בדינר ומעולם לא

נותן הקולבון פחות מזה. והקולבונות אינן כשקלים לא מניחין אותן
השולחנים בפני עצמן עד שיסתפק מהן ההקדש. מי ששלח
שקלו חייב באחריותו עד שימסרנו לגזבר. בני העיר ששלחו את
שקליהם ביד שליח ונגנבו או אבדו אם שומר חנם הוא הרי זה
נשבע להם ונפטר כדין כל שומרי חנם והן חוזרין ונותנין שקליהם
פעם שנייה. ואם אמרו אנשי העיר הואיל ואנו משלמין אין רצוננו
שישבע השליח שהוא נאמן לנו אין שומעין להם תקנת חכמים
היא שאין הקודש יוצא בלא שבועה. נמצאו השקלים הראשונים א
אחר שנשבע השליח אלו ואלו שקלים ואין עולין להן לשנה אחרת
והראשונים יפלו לשקלי השנה והאחרונים יפלו לשקלי שנה שעברה.
שלחו את שקליהם ביד שומר שכר שהרי הוא חייב בגנבה
ואבדה ואבדו ממנו באונס כגון שלקחום ליסטים מזויינין שהוא
פטור רואין אם אחר שנתרמה התרומה נאנס נשבע השליח לגזברין
ובני העיר פטורין שתורם תורם על הגבוי ועל העתיד לגבות וברשות
הקדש הן ובני העיר מה היה להם לעשות הרי לא מסרום לא לשומר
שכר שהוא חייב בגנבה ואבדה אבל האונס אינו מצוי ואם אבדו
קודם שנתרמה התרומה עדיין ברשות בני העיר הן והשליח נשבע
לבני העיר והן משלמין נשבע ונתנו שקלים שנית ואחר כך החזירום
הלסטים אלו ואלו שקלים ואין עולין להם לשנה אחרת והשניים
יפלו לשקלי שנה שעברה. יש מי שאומר שהשקלים הראשונים
שיפלו לשקלי השנה הן השקלים שנגנבו בתחלה ואבדו או נאנסו וחזרו
ויש מי שאומר שהשקלים הראשונים הן שהגיעו ליד הגזבר תחלה.
הנותן חצי שקל לחבירו להוליכו לשלמו לשקול אותו על ידו א
הלך ושקלו על ידי עצמו כדי שלא ימשכנו אותו אם נתרמה התרומה
מעל השוקל שזה השקל ברשות הקודש הוא שכבר תרמו על העתיד
לגבות ונמצא זה הציל עצמו בממון ההקדש ונהנה בזה השקל ואם
לא נתרמה התרומה לא מעל והוא חייב ליתן לחבירו חצי שקל שנתן
לו. וכן הגוזל או הגונב חצי שקל ושקלו יצא והוא חייב לשלם
לבעלים שנים או להוסיף חומש. הנותן מחצית השקל מן ההקדש א
ונתרמה התרומה כשיתפקו ממנו יתחייב במעילה ויצא ידי מחצית

השקל

השקל שנתנו ממעות מעשר שני יאכל כנגדו בירושלם מדמי שביעי׳
יאכל כנגדו מפירות בקדושת שביעית היה של עיר הנדחת לא עשה כ
לום המפריש שקלו ומצא שהוא חייב בו ונמצא שאינו חייב
לא קדש הפריש שנים ונמצא שאינו חייב אלא אחד אם בזה אחר זה
האחרון לא קדש ואם בבת אחת האחד שקלים והשני מותר שקלים המפריש
שקלו ומת יפול לנדבה הלוקח מעות בידו ואמר אלו לשקלי או
שהיה מלקט מעה מעה או פרוטה פרוטה ומשהתחיל ללקט אמר הריני מלקט
מעות לשקלי אפילו לא ליקט מלא כיס נותן מהן חצי שקל שהוא חייב
בו והשאר חולין שמותר השקלים חולין מעות שנמצאו בין
תיבה של שקלים לתיבה של נדבה קרוב לשקלים יפלו לשקלים קרוב
לנדבה יפלו לנדבה מחצה למחצה יפלו לנדבה מפני שהנדבה כולה
עולות לאשים והשקלים מסתפקין מהן לעולות ולדברים אחרים
וכן כל המעות הנמצאים בין כל תיבה ותיבה יפלו לקרוב נמצאו מחצה
למחצה אם בין עצים ללבונה נמצאו יפלו ללבונה בין קינים לגוזלי
עולה יפלו לגוזלי עולה זה הכלל הולכין אחר הקרוב בכולן מחצה למחצה
להחמיר וכל המעות הנמצאות בהר הבית חולין שאין הגזבר
מוציא מעות מתרומת הלשכה עד שהוא מחללן על הבהמות שלוקח
לקרבנות

פרק רביעי

תרומת הלשכה מה יעשה בה לוקחין ממנה תמידין של כל יום והמוספין
וכל קרבנות הצבור ונסכיהן והמלח שמולחין בו כל הקרבנות וכן העצים
אם לא הביאו עצים ולא מצאו אלא בדמים והקטורת ושכר עושיה ולחם
הפנים ושכר עושה לחם הפנים והעומר ושתי הלחם ופרה אדומה
ושעיר המשתלח ולשון של זהורית שקושרין בין קרניו כולן באין
מתרומת הלשכה אבל פר העלם דבר של צבור ושעירי ע״ז
בתחלה גובין להן ואינן באין מתרומת הלשכה פרכות של היכל ותחת בנין
עשויות ואינן באין מתרומת הלשכה אלא מקדשי בדק הבית אבל
פרכות של שערים באין מתרומת הלשכה המנורה וכלי שרת מצותן
שיבואו ממותר הנסכים וכן כל כלי המקדש והעובדים בו ויתבאר
מה הוא מותר הנסכים ואם לא היה להן מותר נסכים יביאו מותר

מתרומת הלשכה בגדי כהונה בין בגדי כהן גדול בין בשאר בגדי
כל הכהנים שעובדין בהן במקדש הכל מתרומת הלשכה.
כל הבהמות הנמצאות בירושלם או חוצה לה בקרוב ממנה הבאות
עולות כמו שיתבאר בפסולי המוקדשין נסכיהן באין מתרומת הלשכ'
וכן גוי ששלח עולתו ממדינה אחרת ולא שלח עמה דמי נסכים
יביאו נסכיה מתרומת הלשכה. גר שמת והניח זבחים אם יש לו
נסכים קריבין משלו ואם לאו באין מתרומת הלשכה כהן גדול שמת
ולא מינו אחר תחתיו מקריבין את החבתין מתרומת הלשכה
מבקרי מומין שבירושלם ותלמידי חכמים המלמדים הלכות
שחיטה לכהנים והמלמדים להם הלכות קמיצה ונשים המגדלות בניהם
לפרה אדומה כולן נוטלין שכרן מתרומת הלשכה וכמה הוא שכרן
כדי שיספיקו להם בית דין בשנת שמטה שהיא הפקר שוכרין
בית דין שומרים שישמרו מקצת הספיחים שבשמטה כדי שיביאו מ
מהן העומר ושתי הלחם שאינן באין אלא מן החדש ואלו השומרין נ
נוטלין שכרן מתרומת הלשכה מי שהתנדב לשמור בחנם אין
שומעין לו גזרה משום בעלי זרוע שמא יבואו ויטלו מהן לפיכך תקנו
להם חכמים שיטלו שכר מן הלשכה כדי שיפרשו הכל מאותו המקום
שאלו שומרין אותו מגיהי ספרים שבירושלם נוטלין שכרן
מתרומת הלשכה דיינין שדנין את הגזלנין בירושלם נוטלין שכרן מ
מתרומת הלשכה וכמה היו נוטלין תשעים ותשעה מנה בכל שנה
ואם לא הספיקו להן מוסיפין להן אע"פ שלא רצו מוסיפין להן כדי
צרכן הן ונשיהם ובניהם ובני ביתן כבש היו בונין מהר הבית
להר המשחה שעליו מוציאין פרה אדומה וכן היו עושין כבש
שמוציאין עליו שעיר המשתלח ושניהן נעשין משירי הלשכה א
וכן מזבח העולה וההיכל והעזרות באין משירי הלשכה אמת המים
שבירושלם וחומת ירושלם וכל מגדלותיה וכל צרכי העיר באין
משירי הלשכה וגוי שהתנדב מעות לדברים האלו או שהתנדב
לעשות עמהן בחנם אין מקבלין ממנו ואפילו גר תושב שנ' לא לכם
ולנו לבנות בית אלהינו ונאמ' ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלם
מותר תרומת הלשכה וכן מותר שירי הלשכה לוקחין בו

זכרים ויקרבו כולן עולות שתנאי בית דין הוא על כל המותרות שיקרבו
עולות בבהמה אבל לא עולת העוף שאין בקרבנות הצבור עוף
ואילו העולות הבאים ממותר השקלים הן הנקראין קיץ המזבח:
שקלים שלא הספיקו להן לכל קרבנות הצבור מוציאין את הראוי להן
מקדשי בדק הבית אבל אין בדק הבית מוצי את הראוי לו מקדשי
המזבח משיגיע ראש חודש ניסן אין מקריבין קרבנות
הצבור אלא מתרומה חדשה ואם לא באה החדשה לוקחין מן הישנה
לפיכך אם הגיע ראש חודש ניסן ויש עמהן בהמות לתמידין מתרומה
ישנה פודין אותן ויוצאין לחולין אעפ שהן תמימין ויפלו דמיהן לתרומ'
ישנה שמקדישין בהמות המזבח שתנאי בית דין הוא על כל הבהמות שלוקחין
לתמידין שאם לא יהיו צריכין להן יצאו לחולין וכך היו עושין
במותר הקטרת משיגיע ראש חודש ניסן מחללין אותו על שכר האומנין
וחוזרין מעות השכר לקיץ המזבח ונוטלין האומנין מותר הקטורת בשכרן
וחוזרין ולוקחין הקטורת מהן מתרומה חדשה כדי להקריבה ממעות תרומה
חדשה ואם אין להן תרומה חדשה מקטירין אותה מתרומה ישנה

בריך רחמנא דסייען

הלכות קדוש החודש

מצות עשה אחת והיא לחשב ולידע ולקבוע באי זה יום הוא תחלת כל
חודש וחודש מחדשי השנה וביאור מצוה זו בפרקים אילו

פרק ראשון

חדשי השנה הן חדשי הלבנה שנ' עולת חודש בחדשו לחדשי השנה ונאמ'
החודש הזה לכם ראש חדשים כך אמרו חכמים הראה לו הקב"ה למשה
במראה הנבואה דמות לבנה ואמר לו כזה ראה וקדש והשנים שאנו
מחשבין הם שני החמה שנ' שמור את חודש האביב
וכמה יתירה שנת החמה על שנת הלבנה קרוב מאחד עשר יום לפיכך
כשיתקבץ מן התוספת הזאת כמו שלשים יום או פחות מעט או יתר מעט
מוסיפין חודש אחד ועושין אותה שנה של שלשה עשר חודש והיא נקראת
שנה מעוברת שאי אפשר להיות השנה שנים עשר חודש וכך וכך
ימים שנ' לחדשי השנה חדשים אתה מונה לשנה ואין אתה מונה ימים
הלבנה נסתרת בכל חודש וחודש ואינה נראת כמו שני ימים

או פחות או יותר כמו יום אחד קודם שתדבק בשמש בסוף החודש וכמו
יום אחד אחר שתדבק בשמש ותראה במערב בערב ובליל שתראה
בערב אחר שנסתרה הוא תחלת החודש ומונין מאותו היום תשעה
ועשרים יום ואם יראה הירח ליל שלשים יהיה יום שלשים ראש החודש
ואם לא יראה יהיה ראש החודש יום אחד ושלשים ויהיה יום שלשים
מחודש שעבר ואין נזקקין לירח בליל אחד ושלשים בין שנראה בין שלא
נראה שאין לך חודש לבנה יותר על שלשים יום חודש שיהיה
תשעה ועשרים יום ויראה הירח בליל שלשים נקרא חודש חסר ואם
לא יראה הירח ויהיה החודש שעבר שלשים יום נקרא חודש מעובר
ונקרא חודש מלא וירח שיראה בליל שלשים הוא הנקרא ירח שנראה
בזמנו ואם נראה בליל אחד ושלשים ולא נראה בליל שלשים הוא הנקרא
ירח שנראה בליל עיבורו אין ראיית הירח מסורה לכל אדם כמו
שבת בראשית שכל אחד מונה ששה ושובת בשביעי אלא לבית דין הדבר
מסור עד שיקדשוהו בית דין ויקבעו אותו היום ראש חודש הוא שיהיה
ראש חודש שנאמר החודש הזה לכם עדות זו תהיה מסורה לכם
בית דין מחשבין בחשבונות כדרך שמחשבין האצטגנינין שיודעין מקומות
הכוכבים ומהלכן וחוקרין ומדקדקין עד שידעו אם אפשר שיראה הירח
בזמנו שהוא ליל שלשים או אין אפשר אם ידעו שאפשר שיראה יושבין
ומצפים לעדים כל היום כולו שהוא יום שלשים אם באו עדים ודרשום
וחקרום כהלכה ונאמנו דבריהם מקדשין אותו ואם לא נראה ולא באו
עדים משלימין שלשים ויהיה חודש מעובר ואם ידעו בחשבון שאין
אפשר שיראה אין יושבין יום שלשים ואין מצפים לעדים ואם באו
עדים יודע בודאי שהן עדי שקר או שנראת להן דמות לבנה מן
העבים ואינה הלבנה הודאית מצות עשה מן התורה על
בית דין שיחשבו וידעו אם יראה הירח ואם לא יראה ושידרשו את
את העדים עד שיקדשו את החודש וישלחו ויודיעו את שאר העם
באיזה יום הוא ראש חודש כדי שידעו באיזה יום הן המועדות
שנאמר אשר תקראו אותם מקראי קודש ונאמר ושמרת את החוקה הזאת
למועדה אין מחשבין וקובעין חדשים ומעברים שנים אלא
בארץ ישראל שנאמר כי מציון תצא תורה ודבר יי' מירושלים ואם היה

אדם

אדם גדול בחכמה ונסמך בארץ ישראל ויצא לחוצה לארץ ולא הניח
בארץ ישראל כמותו הרי זה מחשב וקובע חדשים ומעבר שנים בחוצה
לארץ ואם נודע לו שנעשה בארץ ישראל אדם גדול כמותו ואין צריך
לומר גדול ממנו הרי זה אסור לקבוע ולעבר בחוצה לארץ ואם
עבר וקבע ועבר לא עשה כלום

פרק שני

אין כשר לעדות החודש אלא שני אנשים כשרים הראויין להעיד בכל
דבר ודבר אבל נשים ועבדים הרי הן כפסולי עדות ואין מעידין
אב ובנו שראו את הירח ילכו לבית דין להעיד לא מפני שעדות החודש
כשרה בקרובין אלא שאם ימצא אחד מהן פסול מפני שהוא גזלן וכיוצא
בזה משאר הפסלנות יצטרף השני עם אחר ויעיד וכל הפסול לעדות
מדברי סופרים אע״פ שהוא כשר מן התורה פסול לעדות החודש

דין תורה שאין מדקדקין בעדות החודש אפילו קדשו את החודש
על פי עדים ונמצאו זוממין בעדות זו הרי זה מקודש לפיכך היו בראשונה
מקבלין עדות החודש מכל אדם מישראל שכל ישראל בחזקת כשרות
עד שיודע לך שזה פסול משקלקלו המינים והיו שוכרין אנשים להעיד
שראו והן לא ראו התקינו שלא יקבלו בית דין עדות החודש אלא מעדים
שמכירין בית דין אותם שהן כשרים ושיהיו דורשין וחוקרין בעדותן

לפיכך אם לא יהיו בית דין יודעין את העדים שראו את הירח
משלחין אנשי העיר שנראה בה עם העדים שראו עדים אחרים שמזכין
אותם לבית דין ומודיעין אותן שאלו כשרים הן ואחר כך מקבלין מהן

בית דין בדרכים שהאצטגנינין מחשבין בהן יודעין הלבנה כשתראה
בחודש זה אם תהיה בצפון השמש או בדרומה ואם תהיה רחבה או
קצרה ולהיכן יהיו ראשי קרניה נוטים וכשיבואו העדים להעיד בודקין
אותם כיצד ראיתם אותה בצפון או בדרום להיכן היו קרניה נוטות כמה
היתה גבוהה בראיית עיניכם וכמה היתה רחבה אם נמצאו דבריהם
מכוונים למה שנודע בחשבון מקבלין אותם ואם לא נמצאו דבריהם
מכוונים אין מקבלין אותם אמרו העדים ראינוהו במים או
בעבים או בעששית או שראו מקצתו ברקיע ומקצתו בעבים או במים
או בעששית אין זו ראיה ואין מקדשין על ראיה זאת אמר אחד ראיתיו

גבוה בעיני כמו שתי קומות ואמר השני כמו שלש קומות היה ג
גבוה מצטרפין ומצטרף האחד מהן עם שני שיעיד כמותן או יהיה [בכיוס]
קורא אחת אמרו ראינוה בלא כוונה וכיון שהתבוננו בו [וכוונו]
ונתכוונו לראותו להעיד שוב לא ראינוהו אין זו עדות ואין מקדשין
עליה שמא עבים נתקשרו ונראו כלבנה וכלו והלכו להן ///////////
אמרו העדים ראינוהו ביום תשעה ועשרים שחרית במזרח קודם
שתעלה השמש וראינוהו ערבית במערב בליל שלשים הרי א
אלו נאמנין ומקדשין על ראיה זו שהרי ראוהו בזמנו אבל הראיה
שאמרו שראוהו בשחרית אין נזקקין לה שאין אנו אחראין לראיית
שחרית ובידוע שהעבים הם נתקשרו ונראו להם כלבנה וכן אם [ראוהו]
בזמנו ובליל עבורו לא נראה הרי אלו נאמנין שאין אנו אחראין אא
אחראין אלא לראייתו ליל שלשים בלבד כיצד מקבלין עדות
החודש כל מי שראוי להעיד שראה את הירח בא לבית דין ובית דין
מכניסין אותם כולם למקום אחד ועושין להן סעודות גדולות כדי שיהיו
העם רגילין לבוא וזוג שבא ראשון בודקין אותו ראשון בבדיקות [שאמרנו]
מכניסין את הגדול ושואלין אותו נמצאו דבריו מכוונים לחשבון [מכניסין]
את חבירו נמצאו דבריהם מכוונים עדותן קיימת ושאר כל הזוגות
שואלין אותן ראשי דברים לא שצריכין להן אלא כדי שלא יצאו ב
בפחי נפש כדי שיהיו רגילין לבוא ואחר כך אחר שמתקיים
העדות ראש בית דין אומר מקודש וכל העם עונין אחריו מקודש
מקודש ואין מקדשין את החודש אלא בשלשה ואין מחשבין אלא בשלש[ה]
ואין מקדשין אלא חודש שנראה בזמנו ואין מקדשין אלא ביום ואם א
קדשוהו בלילה אינו מקודש אפילו ראוהו בית דין וכל ישראל
ולא אמרו בית דין מקודש עד שחשיכה ליל אחד ושלשים או [שנחקרו]
העדים ולא הספיקו בית דין לומר מקודש עד שחשיכה ליל אחד [ושלשים]
אין מקדשין אותו ויהיה החודש מעובר ולא יהיה ראש החודש א
אלא יום אחד ושלשים אעפ שנראה בליל שלשים שאין הראיה [קובעת]
אלא בית דין שאמרו מקודש הם שקובעין ראוהו בית דין א
עצמן בסוף יום תשעה ועשרים אם עדיין לא יצא כוכב בליל [שלשים]
בית דין אומרין מקודש שעדיין יום הוא ואם ראוהו בליל

[illegible]

שלשים

שלשה אחר שראוהו שני כוכבים למחר משיבין שני דיינין אבל אחד
מהם ויעידו השנים בפני השלשה ויקדשוהו השלשה.
בית דין שקדשו את החודש בין שוגגין בין מוטעין בין אנוסין הרי
זה מקודש וחייבין הכל לתקן המועדות על יום שקדשו בו אע״פ שזה
ידע שטעו חייב לסמוך עליהם שאין הדבר מסור אלא להם ומי שצ
שצוה לשמור את המועדות הוא צוה לסמוך עליהם שנ׳ אשר תקראו
אותם

פרק שלישי

עדים שראו את החודש אם היה ביניהם ובין מקום שיש בו בית דין
מהלך לילה ויום או פחות הולכין ומעידין ואם היה ביניהם יתר על כן לא ילכו
שאין עדותן אחר יום שלשים מועלת שכבר נתעבר החודש
עדים שראו את החודש הרי אלו הולכין לבית דין להעיד ואפילו היה
שבת שנ׳ אשר תקראו אותם במועדם וכל מקום שנ׳ מועד דוחה את
השבת לפיכך אין מחללין אלא על ראש חודש ניסן ועל ראש חודש תשרי
בלבד מפני תקנת המועדות ובזמן שבית המקדש קיים מחללין על
כולן מפני קרבן מוסף שבכל ראש חודש שהוא דוחה שבת
כשם שמחללין העדים שראו את החודש את השבת כך מחללין עמהם
העדים שמזכים אותם לבית דין אם לא היו בית דין מכירין את
הרואין ואפילו היה זה שמודיע אותן לבית דין עד אחד הרי זה
הולך עמהן ומחלל מספק שמא ימצא אחר ויצטרף עמו
היה העד שראה את החודש בליל השבת חולה מרכיבין אותו על החמור
ואפילו במטה ואם יש להן אורב בדרך לוקחין העדים בידם כלי זיין
ואם היתה דרך רחוקה לוקחין עמהן מזונות ואפילו ראוהו גדול ונראה
לכל לא יאמרו כשם שראינוהו אנחנו ראוהו אחרים ואין אנו צריכין
לחלל את השבת אלא כל שיראה החודש והיה ראוי להעיד וביניו ובין
המקום שקובע בו בית דין לילה ויום או פחות מצוה עליו לחלל את
השבת ולילך להעיד   בראשונה היו מקבלין עדות החודש כל
יום שלשים פעם אחת נשתהו העדים מלבוא עד בין הערבים
ונתקלקלו במקדש ולא ידעו מה יעשו אם יעשו עולה של בין הערבים
שמא יבואו העדים ואי אפשר שיקריבו מוסף היום אחר תמיד של בין
הערבים עמדו בית דין והתקינו שלא יהו מקבלין עדות החודש אלא עד

המנחה כדי שיהא שהות ביום כדי להקריב מוספין ותמיד של בין
הערבים ונסכיהם ... ואם הגיע מנחה ולא באו עדים עושין
תמיד של בין הערבים ואם באו עדים מן המנחה ולמעלה נוהגין אותו
היום קודש ולמחר קודש ומקריבין מוסף למחר לפי שלא היו מקדשין
אותו אחר מנחה משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי ובית
דינו שיהו מקבלין עדות החודש כל היום כולו ואפילו באו עדים
יום שלשים בסוף היום משתשקע החמה מקבלין עדותן ומקדשין
יום שלשים בלבד ... כשמעברין בית דין את החודש מפני שלא
באו עדים ביום שלשים היו עולין למקום מוכן ועושין בו
סעודה ביום אחד ושלשים שהוא ראש חודש ואין עולין לשם בלילה
אלא בנשף קודם עלות השמש ואין עולין לסעודה זו פחות מעשרה
ואין עולין לה אלא בפת דגן וקטנית ואוכלין בעת הסעודה וזו היא
סעודת מצוה של עיבור החודש האמורה בכל מקום
בראשונה כשהיו בית דין מקדשין את החודש היו משיאין משואות בראשי
ההרים כדי שידעו הרחוקים משקלקלו הכותים שהיו משיאין משואות
כדי להטעות את העם התקינו שיהיו שלוחים יוצאים ומודיעים
לרבים ושלוחים אלו אינן מחללין לא את יום טוב ואין צריך לומר שבת
שאין מחללין את השבת לקיימו אלא לקדשו בלבד ... על ששה חדשים
היו שלוחין יוצאין על ניסן מפני הפסח ועל אב מפני התענית ועל
אלול מפני ראש השנה כדי שישבו מצפים ביום שלשים לאלול אם
נודע להם שקדשו בית דין יום שלשים נוהגין אותו היום קודש
בלבד ואם לא נודע להם נוהגין יום שלשים קודש ויום אחד ושלשים
קודש עד שיבואו להם שלוחי תשרי ועל תשרי מפני תקנת המועדות
ועל כסלו מפני חנוכה ועל אדר מפני הפורים ובזמן שבית המקדש
קיים יוצאין אף על אייר מפני פסח קטן ... שלוחי ניסן ושלוחי
תשרי אין יוצאין אלא ביום ראש חודש אחר שתעלה השמש עד שישמעו
מפי בית דין מקודש ואם קדשו בית דין בסוף יום תשעה ועשרים
כמו שאמרנו ושמעו מפי בית דין מקודש יוצאין מבערב ושלוחי
שאר הששה חדשים יש להן לצאת מבערב אחר שנראה הירח אע"פ
שעדיין לא קדשו בית דין את החודש הואיל ונראה החודש יצאו

ויצאו שהרי למחר בודאי מקדשין אותו בית דין   כל מקום
שהיו השלוחין מגיעין היו עושין את המועדות יום טוב אחד ככתוב
בתורה ומקומות הרחוקות שאין השלוחין מגיעין אליהם היו עושין
שני ימים מפני הספק לפי שאינן יודעין יום שקבעו בו בית דין
ראש חודש אי זה יום הוא   יש מקומות שהיו מגיעין להם
שלוחי ניסן ולא היו מגיעין להן שלוחי תשרי ומן הדין היה שיעשו פסח
יום טוב אחד שהרי הגיעו להן שלוחין וידעו באי זה יום נקבע ראש
חודש ויעשו יום טוב של חג הסוכות שני ימים שהרי לא הגיעו להם
שלוחין וכדי שלא לחלוק במועדות התקינו חכמים שכל מקום שאין
שלוחי תשרי מגיעין לו עושין שני ימים אפילו יום טוב של עצרת :
וכמה בין שלוחי ניסן לשלוחי תשרי שני ימים שלוחי תשרי
אין מהלכין באחד בתשרי מפני שהוא יום טוב ולא בעשירי בו מפני
שהוא יום הכפורים   אין השלוחין צריכין להיות שנים אלא
אפילו אחד נאמן ולא שליח בלבד אלא אפילו תגר משאר העם שבא
בדרכו ואמר אני שמעתי מפי בית דין שקדשו את החודש ביום פלוני
נאמן ומתקנין את המועדות על פיו שדבר זה דבר העשוי להגלות
הוא ועד אחד כשר נאמן עליו   בית דין שישבו כל יום שלשים
ולא באו עדים והשכימו בנשף ועברו את החודש כמו שביארנו בפרק
זה ואחר ארבעה או חמשה ימים באו עדים רחוקים והעידו שראו
את החודש בזמנו שהוא ליל שלשים ואפילו באו בסוף החודש מאיימין
עליהם איום גדול ומטריפין אותם בשאילות ומטריחין עליהם בבדיקות
ומדקדקין בעדותן ומשתדלין בית דין שלא יקדשו חודש זה הואיל ויצא
שמו מעובר   ואם עמדו העדים בעדותן ונמצאת מכוונת
והרי העדים אנשים ידועים ונבונים ונחקרה העדות כראוי מקדשין
אותו וחוזרין ומונין לאותו החודש מיום שלשים הואיל ונראה הירח
בלילו   ואם הוצרכו בית דין להניח חודש זה מעובר כשהיה קודם
שיבואו אלו העדים מניחין וזה הוא שאמרו מעברין את החודש לצורך
ויש מן החכמים הגדולים מי שחולק בדבר זה ואומר לעולם אין מעברין
את החודש לצורך והואיל ובאו עדים מקדשין ואין מאיימין עליהם
יראה לי שאין מחלוקת החכמים בדבר זה אלא בשאר החדשים

חוץ מנס̈ ותשרי או בעידי ניסן ותשרי שבאו אחר שבאו שעברו הרגלים
שכבר נעשה מה שנעשה ועבר זמן הקרבנות וזמן המועדות אבל אם
באו העדים בניסן ותשרי קודם חצי החודש מקבלין עדותן ואין מאמינין
עליהם כלל שאין מאמינין על העדים שהעידו על החודש שראוהו
בזמנו כדי לעברו אבל מאמינין על עדים שנתקלקלה עדותן
והרי הדבר נוטה שלא יתקיים העדות ויתעבר החודש מאמינין עליהם
כדי שתתקיים העדות ויתקדש בזמנו וכן אם באו עדים להזים את
העדים שראוהו בזמנו קודם שיקדשוהו בית דין הרי אלו נאמנין
על המזימין עד כדי שלא תתקיים ההזמה ויתקדש החודש בזמנו

פרק רביעי

שנה מעוברת היא השנה שמוסיפין בה חודש ואין מוסיפין לעולם
אלא אדר ועושין אותה שנה שני אדרין אדר ראשון ואדר שני ומפני מה
מוסיפין חודש זה מפני זמן האביב כדי שיהיה הפסח באותו זמן שנ'
שמור את חודש האביב שיהיה חודש זה בזמן האביב ולולי הוספת את
החודש הזה היה הפסח בא פעמים בימות החמה ופעמים בימות
הגשמים על שלשה סימנין מעברין את השנה על התק
התקופה ועל האביב ועל פירות האילן כיצד בית דין מחשבין את
ויודעים אם תהיה תקופת ניסן בששה עשר בניסן או אחר זמן זה מעברין
את אותה השנה ויעשו אותו ניסן אדר שני כדי שיהיה הפסח בזמן האביב
ועל סימן זה סומכין ומעברין ואין חוששין לסימן אחר וכן אם
ראו בית דין שעדיין לא הגיע האביב לא עדיין אפל הוא ולא צמחו את
פירות האילן שדרכן לצמוח בזמן הפסח סומכין על שני סימנין אלו
ומעברין את השנה ואע"פ שהתקופה קודם לששה עשר בניסן
הרי הן מעברין כדי שיהיה האביב מצוי להקריב ממנו עומר התנופה
בששה עשר בניסן וכדי שיהיו הפירות צומחין כדרך כל זמן האביב
ועל שלש ארצות היו סומכין באביב על ארץ יהודה
ועל עבר הירדן ועל הגליל אם הגיע האביב בשתי ארצות מאלו
ובאחת לא הגיע אין מעברין ואם הגיע באחת מהן ולא הגיע בשתים לא
הגיע מעברין אם עדיין לא צמחו פירות האילן ואלו הן הדברים שהן
העיקר שמעברין בשבילן כדי להיות השנים שני החמה:

ויש

ויש שם דברים אחרים שהיו בית דין מעברין בשבילן מפני
הצורך ואלו הן מפני הדרכים שאינם מתוקנין ואין העם יכולין
לעלות מעברין את השנה עד כדי שיפסקו הגשמים ויתקנו הדרכים
ומפני הגשרים שנהרסו ונמצאו הנהרות מפסיקין ומונעים
את העם או מסכנין בעצמן ומתים מעברין את השנה עד
שיתקנו הגשרים ומפני תנורי פסחים שאבדו בגשמים ואין להם
מקום לצלות את פסחיהם מעברין את השנה עד שיבנו התנורים
וייבשו ומפני גליות ישראל שנעקרו ממקומן ועדיין לא הגיעו לירושלים
מעברין את השנה כדי שיהיה להן פנאי להגיע   אבל אין
מעברין את השנה לא מפני השלג ולא מפני הצנה ולא מפני
גליות ישראל שעדיין לא נעקרו ממקומן ולא מפני הטומאה כגון
שהיו רוב הקהל או רוב הכהנים טמאים אין מעברין את השנה כדי
שיהיה להן פנאי לטהר ויעשו בטהרה לא יעשה בטומאה ואם עיברו
את השנה מפני הטומאה הרי זו מעוברת   יש דברים שאין
מעברין בשבילן כלל אבל עושין אותן סעד לשנה שצריכה עיבור
מפני התקופה או מפני האביב ופירות האילן ואלו הן מפני הגדיים
והטליים שעדיין לא נולדו או שהם מעט ומפני הגוזלות שלא פרחו
אין מעברין בשביל אלו כדי שיהיו הגדיים והטליים מצויין לפסחים
והגוזלות מצויין לראייה או למי שנתחייב בקרבן העוף אבל עושין
אותן סעד לשנה   כיצד עושין אותן סעד לשנה אומרין
שנה זו צריכה עיבור מפני התקופה שמשכה או מפני האביב
ופירות האילן שלא הגיעו ועוד שהגדיים קטנים והגוזלות רכים
אין מעברין את השנה אלא במזומנין לה כיצד יאמר ראש
בית דין הגדול לפלוני ופלוני מן הסנהדרין היו מזומנים למקום פלוני
שנחשוב ונראה ונדע אם שנה זו צריכה עיבור או אינה צריכה
ואותן שזומנו בלבד הן שמעברין אותה ובכמה מעברין אותה מתחילין
בשלשה דיינין מכלל סנהדרי גדולה מהם שסמכו אותן אמרו שנים
לא נשב ולא נראה אם צריכה עיבור אם לאו ואחד אמר נשב ונבדוק
מוסיפין שנים מן המזומנים ונושאין ונותנין בדבר   שנים
אומרין צריכה עיבור ושלשה אומרין אינה צריכה בטלו שנים

[illegible]

במיעוטן שלשה אומרין צריכה ושנים אומרין אינה צריכה מוסיפין
שנים מן המוסיפין לה ונושאין ונותנין עמהם ואומרין בשבעה. אם
גמרו כולן לעבר או שלא לעבר עושין כמה שגמרו ואם נחלקו
הולכין אחר הרוב בין לעבר בין שלא לעבר וצריך שיהיה ראש
בית דין הגדול שהוא ראש ישיבה של שבעים ואחד מכלל השבעה
ואם גמרו בשלשה לעבר הרי זו מעוברת והוא שיהיה הנשיא
עמהן או שירצה. ובעיבור השנה מתחילין מן הצד ולקידוש החודש
מתחילין מן הגדול. אין מושיבין לעבור השנה לא מלך ולא
כהן גדול מלך מפני חיילותיו ומלחמותיו שמא דעתו נוטה בשביל
לעבר או שלא לעבר וכהן גדול מפני הצנה שמא לא תהיה דעתו
נוטה לעבר שלא יבוא תשרי בימי הקור והוא טובל ביום הכפורים חמש טבילות
היה ראש בית דין הגדול והוא הנקרא נשיא בדרך רחוקה אין מעברין
אותה אלא על תנאי אם ירצה הנשיא בא הנשיא ורצה הרי זו מעוברת
לא רצה אינה מעוברת. ואין מעברין את השנה אלא בארץ יהודה
שהשכינה בתוכה שנ׳ לשכנו תדרשו ואם עברוה בגליל מעוברת ואין
מעברין אלא ביום ואם עברוה בלילה אינה מעוברת. יש לבית
דין לחשב ולידע אי זו שנה תהיה מעוברת בכל עת שירצו אפילו
כמה שנים אבל אין אומרין שנה פלונית מעוברת אלא אחר ראש
השנה הוא שאומרין שנה זו מעוברת ודבר זה מפני הדוחק אבל
אחר ראש השנה שלא בשעת הדוחק אין מודיעין שהיא מעוברת אלא
אלא באדר הוא שאומרין שנה זו מעוברת וחודש הבא אינו ניסן אלא
אדר שני אמרו לפני ראש השנה שנה זו שתכנס מעוברת אינה הוי
מעוברת באמירה זו. הגיע יום שלשים באדר ולא עברו עדיין
השנה לא יעברו אותה כלל שאותו היום ראוי להיות ראש חודש ניסן
ומשיכנס ניסן ולא עברו אינן יכולין לעבר ואם עברוה ביום שלשים
של אדר הרי זו מעוברת באו עדים אחר שעברוה והעידו על הירח
הרי אלו מקדשין את החודש ביום שלשים ויהי ראש חודש אדר
שני ואלו קדשוהו קודם שיעברו את השנה שוב לא היו מעברין ש
שאין מעברין בניסן. אין מעברין את השנה בשנת רעבון ש
שהכל רצין לבית הגרנות לאכול ולחיות ואי אפשר להוסיף להן זמן ש

לאכול

נאסור החדש ואין מעברין בשביעית שיד הכל שולטת על הספיחים
ולא ימצאו לקרבן העומר ושתי הלחם ורגילים היו לעבר ערב שביעית
יראה לי שזה שאמרו חכמים אין מעברין בשנת רעבון א
ובשביעית שלא יעברו בהן מפני הצורך אבל אם היתה השנה ראויה
להתעבר מפני התקופה או מפני האביב ופירות האילן מעברין לעולם
בכל זמן כשמעברין בית דין את השנה כותבין אגרות לכל המ
המקומות הרחוקים ומודיעים אותם שעברוה ומפני מה עברוה ועל
לשון הנשיא נכתבות ואומר להם שהסכמתי אני וחברי והוספנו על
שנה זו כך וכך רצו תשעה ועשרים יום רצו שלשים יום שהחדש העיבור
הרשות לבית דין להוסיפו מלא או חסר לאנשים הרחוקים שמודיעים
אותם אבל הם לפי הראיה הן עושים אם מלא אם חסר

פרק חמישי

כל שאמרנו מקביעת ראש החודש על הראיה ועבור השנה מפני
הזמן או מפני הצורך אין עושין אותו אלא סנהדרין שבארץ ישראל
או בית דין הסמוכין בארץ ישראל שנתנו להן הסנהדרין רשות שכך
נאמר למשה ולאהרן החדש הזה לכם ראש חדשים ומפי השמועה
למדו איש מאיש מפי משה רבינו שכך הוא פירוש הדבר עדות זו א
תהיה מסורה לכם ולכל העומד אחריהם במקומן אבל בזמן שאין שם
סנהדרין בארץ ישראל אין קובעין חדשים ואין מעברין שנים אלא
בחשבון זה שאנו מחשבין בו היום ודבר זה הלכה למשה מסיני
הוא שבזמן שיש סנהדרין קובעין על הראיה ובזמן שאין שם סנהדרין
קובעין על חשבון זה שאנו מחשבין בו היום ואין נזקקין לראיה אלא א
פעמים שיהיה יום שקובעין בו בחשבון זה הוא יום הראיה או קודם
לו ביום או אחריו ביום וזה שיהיה אחר הראיה ביום פלא הוא ובארצות
שהן למערב ארץ ישראל ומאימתי התחילו כל ישראל לחשב בחשבון
זה מסוף חכמי התלמוד בעת שחרבה ארץ ישראל ולא נשאר שם בית דין
קבוע אבל בימי חכמי משנה וכן בימי חכמי תלמוד עד ימי אביי ורבא
על קביעת ארץ ישראל היו סומכין כשהיתה סנהדרין קיימת
והיו קובעין על הראיה היו בני ארץ ישראל וכל המקומות שמגיעין א
אליהם שלוחי תשרי עושין ימים טובים יום אחד בלבד ושאר המקומות

הרחוקות שאין שלוחי תשרי מגיעין אליהם היו עושין שני ימים מספק
לפי שלא היו יודעין יום שקבעו בו בני ארץ ישראל את החודש
בזמן הזה שאין שם סנהדרין ובית דין שלארץ ישראל קובעין על חשבון
זה היה מן הדין שיהו כל המקומות עושין יום טוב אחד אפילו המקומות
הרחוקות שבחוצה לארץ כמו בני ארץ ישראל שהכל על חשבון אחד סומכין
וקובעין אבל תקנת חכמים היא שיזהרו במנהג אבותיהם שבידיהם:
לפיכך כל מקום שלא היו שלוחי תשרי מגיעין אליו כשהיו
השלוחין יוצאין יעשו שני ימים ואפילו בזמן הזה כמו שהיו עושין
בזמן שבני ארץ ישראל קובעין על הראייה ובני ארץ ישראל בזמן הזה
עושין יום אחד כמנהגן שמעולם לא עשו שני ימים נמצא יום טוב
שני שאנו עושין בגלות בזמן הזה מדברי סופרים שתקנו דבר זה
יום טוב של ראש השנה בזמן שהיו קובעין על הראייה היו ר
רוב בני ארץ ישראל עושין אותו שני ימים מספק לפי שלא היו יודעין
יום שקבעו בו השנה בית דין את החודש שאין השלוחים יוצאין ביום
טוב ולא עוד אלא אפילו בירושלם עצמה שהוא מקום בית דין ר
פעמים רבות היו עושין יום טוב של ראש השנה שני ימים שאם לא
באו עדים כל יום שלשים היו נוהגין באותו היום שמצפים לעדים קודש
ולמחר קודש והואיל והיו עושין אותו שני ימים ואפילו בזמן הראייה
התקינו שיהו עושין אפילו בני ארץ ישראל אותו תמיד שני ימים בזמן הזה ש
שקובעין על החשבון הנה למדת שאפילו יום טוב שני של ראש השנה
בזמן הזה מדברי סופרים אין עשיית יום אחד תלויה בקריבת
המקום כיצד אם יהיה בינו ובין ירושלם מקום מהלך חמשה ימים או פחות
שבודאי אפשר שיגיעו להן שלוחים אין אומרין שאנשי מקום זה עושין
יום טוב אחד יום שמא ואמר לנו שהיו שלוחים יוצאין למקום זה שמא לא
היו שלוחין יוצאין למקום זה מפני שלא היו שם ישראל ואחר שחזרו לקבוע
על החשבון ישבו שם ישראלים שהן חייבין לעשות שני ימים או מפני ר
שהיה חרום בדרך כדרך שהיה בין יהודה וגליל בימי חכמי משנה או מפני
שהיו הגויים מונעים את השלוחים לעבור ביניהם ואילו הדבר היה
תלוי בקריבת המקום היו כל בני מצרים עושין יום אחד שהרי אפשר
שיגיעו להן שלוחי תשרי שאין בין ירושלם ומצרים על דרך אשקלון אלא

מהלך

מהלך שמונה ימים או פחות וכן רוב סוריא הם למדת שאין הדבר תלוי
בהיות המקום קרוב   נמצא עיקר דבר זה על דרך זו כך ה
הוא כל מקום שיש בינו ובין ירושלם מהלך יתר על עשרה ימים
גמורין עושין שני ימים לעולם כמנהגן מקדם שאין שלוחי כל תשרי
ותשרי מגיעין לא למקום שבינו ובין ירושלם מהלך עשרה ימים או
פחות וכל מקום שבינו ובין ירושלם מהלך עשרה ימים בשוה או פחות
שאפשר שיהיו שלוחין מגיעין אליו רואין אם אותו המקום מארץ ישראל
שהיו בה ישראל בשעת הראיה מבוא שני כגון אושה ושפרעם ולוד ויבנה
וטבריה וכיוצא בהן עושין יום אחד בלבד ואם אותו המקום מסוריא
כגון צור ודמשק ואשקלון וכיוצא בהן או מחוצה לארץ כגון מצרים
ועמון ומואב וכיוצא בהן עושין כמנהג אבותיהם שבידיהם אם יום
אחד יום אחד ואם שני ימים שני ימים   מקום שבינו ובין
ירושלם עשרה או פחות מעשרה והוא מסוריא או חוצה לארץ ואין להן
מנהג או שהיא עיר שנתחדשה במדבר ארץ ישראל או מקום שישבו
בו ישראל עתה עושין שני ימים כמנהג רוב העולם וכל יום שני
מדברי סופרים ואפילו יום טוב שני של ראש השנה שהכל עושין אותו בזמן
הזה   זה שאנו מחשבין בזמן הזה כל אחד ואחד בעירו ואומרין
שראש חודש יום פלוני ויום טוב ביום פלוני לא בחשבון שלנו אנו קובעין
ולא עליו אנו סומכין שאין מעברין שנים וקובעין חדשים בחוצה
לארץ ואין אנו סומכין לא על חשבון בני ארץ ישראל וקביעתם וזה
שאנו מחשבין לגלות הדבר בלבד כיון שאנו יודעין שעל חשבון זה הן קובעין
אנו מחשבין לידע יום שקבעו בו בני ארץ ישראל אי זה יום הוא ובקביעת
ובקביעת בני ארץ ישראל אותו הוא שיהיה ראש חודש או יום טוב
לא מפני חשבון שאנו מחשבין

פרק ששי

בזמן שעושין על הראיה היו מחשבין ויודעין שעה שיתקבץ בה
הירח עם החמה בדקדוק הרבה כדרך שהאיצטגנינין עושין כדי לידע
אם יראה הירח או לא יראה ותחלת אותו החשבון הוא חשבון שמחשבין
בקירוב ויודעין שעת קיבוצם בלא דקדוק ושעת קבוצם בלא דקדוק לא
במהלכם האמצעי הוא הנקרא מולד ועיקרו החשבון שמחשבין בזמן

שאין שם צורת דין שיקבעו על הראיה והוא חשבון שאנו מחשבין א
היום הנקרא עיבור אילו הן   היום והלילה ארבע ועשרים שעות
בכל זמן שתים עשרה ביום ושתים עשרה בלילה והשעה מחולקת
לאלף ושמונים חלקים ולמה חלקו השעה למנין זה לפי שמנין זה
יש לו חצי ורביע ושמין ושליש ושתות ותשיע וחומש ועישור והרבה
חלקים יש לכל אלו השמות   משיתקבץ הירח והחמה לפי
חשבון זה עד שיתקבצו פעם שנית במהלכם האמצעי תשעה
ועשרים יום ושתים עשרה שעות מיום שלשים מתחלת לילו וש
ושבע מאות שלשה ותשעים חלקים משעת שלש עשרה וזה הוא
הזמן שבין כל מולד ומולד וזה הוא חדשה שללבנה   שנה שללבנ׳
אם תהיה שנים עשר חודש מחדשים אלו יהיה כללה שלש מאות
יום וארבע׳ וחמשים יום ושמונה שעות ושמונה מאות וששה ושבעים
חלקים ואם תהיה מעוברת ותהיה השנה שלשה עשר חודש יהיה
כללה שלש מאות שלשה ושמונים יום ואחת ועשרים שעות וחמש
מאות תשעה ושמונים חלקים ושנת החמה היא שלש מאות חמשה
וששים יום ושש שעות נמצא תוספת החמה על שנת הלבנה עשרה
ימים ואחת ועשרים שעות ומאתים וארבעה חלקים
כשתשליך ימי חודש הלבנה שבעה שבעה שהן ימי השבוע ישאר
יום אחד ושתים עשרה שעות ושבע מאות ושלש ותשעים חלקים
סימן להם א׳ יב׳ תשצ״ג וזו היא שארית חודש הלבנה וכן כשתשליך ימי
שנת הלבנה שבעה שבעה אם שנה פשוטה היא ישאר ממנה א
ארבעה ימים ושמונה שעות ושמונה מאות וששה ושבעים חלקים
סימן להם ד׳ ח׳ תתע״ו וזו היא שארית שנה פשוטה ואם שנה מעוברת
היא תהיה שאריתה חמשה ימים ואחת ועשרים שעות וחמש מ
מאות תשעה ושמונים חלקים סימן להן ה׳ כ״א תקפ״ט   כשיהיה
עמך ידוע מולד חודש מן החדשים והוספת עליו א׳ יב׳ תשצ״ג יצא
מולד חודש שאחריו ותדע באי זה יום מימי השבוע ובאי זו שעה
ובכמה חלקים יהיה כיצד הרי שהיה מולד ניסן באחד בשבת בחמש
שעות ביום ומאה ושבעים חלקים סימן להם א׳ ה׳ ק״ע כשתוסיף עליו א
שארית חודש לבנה והוא א׳ יב׳ תשצ״ג יצא מולד אייר בליל שלישי

חמש

חמש שעות בלילה ותשע מאות חלקים סימן להם ג״ה תתק״ ועל
דרך זו עד סוף העולם חודש אחר חודש וכן כשיהיה לך
ידוע מולד שנה זו ותוסיף שאריתה על ימי המולד אם פשוטה היא
שארית הפשוטה ואם מעוברת שארית המעוברת יצא לך מולד
שנה שלאחריה וכן שנה אחר שנה עד סוף העולם והמולד הראשון
שממנו התחיל הוא מולד שהיה בשנה ראשונה של יצירה והוא היה
בליל שני חמש שעות ומאתים וארבעה חלקים סימן להם בהר״ד
וממנו הוא התחלת החשבון בכל החשבונות האלו שתדע מן
המולד כשתוסיף שארית עם שארית כשיתקבץ מן החלקים אלף ושמונים
תשליך שעה אחת ותוסיף אותה למנין השעות וכשיתקבץ מן השעות
ארבע ועשרים תשליך יום ותוסיף למנין הימים וכשיתקבץ מן הימים
יותר על שבעה תשליך שבעה מן המנין ותניח השאר שאין אנו
מחשבין לידע מנין הימים אלא לידע באי זה יום מימי השבוע ובאי זו
שעה ובאי זה חלק יהיה המולד כל תשע עשרה שנה שיהיו מהן
שבע שנים מעוברות ושתים עשרה פשוטות נקרא מחזור ולמה
סמכנו על מנין זה שבזמן שאתה מקבץ מנין ימי שתים עשרה שנה
פשוטות ושבע מעוברות ושעותיהם וחלקיהם ותשליך כל אלף ושמונים
חלקים שעה וכל ארבע ועשרים שעות יום ותוסיף למנין הימים תמצא
הכל תשע עשרה שנה משני החמה שכל שנה מהן שלש מאות וחמשה
וששים יום ושש שעות בשוה ולא ישאר ממנין ימי החמה בכלל
תשע עשרה שנה זו חוץ משעה אחת וארבע מאות ושמונים וחמשה
חלקים סימן להם אתפ״ה ונמצא במחזור שהוא בזה האחד שוים
כולן חדשי השנה הלבנה והשנים שני החמה והשבע שנים המעוברות
שבכל מחזור ומחזור לפי חשבון זה הם שנה שלישית מן המחזור וששית
ושמינית ושנת אחת עשרה ושנת ארבע עשרה ושנת שבע עשרה
ושנת תשע עשרה כשתקבץ שארית כל שנה משתים עשרה שנה
הפשוטות שהוא ד״ח תתע״ו ושארית כל שנה משבע שנים המעוברות
שהיא ה״כא תקפ״ט ותשליך הכל שבעה שבעה ישאר שני ימים ושש
עשרה שעות וחמש מאות וחמשה ותשעים חלקים סימן להם
ב״טז תקצ״ה וזו היא שארית המחזור כשיהיה לך ידוע מולד תחלת

מחזור ותוסיף עליו ב׳ ט״ו תקצ״ה יצא לך תחלת המחזור שאחריו וכן מולד
כל מחזור ומחזור עד סוף העולם וכבר אמרנו שמולד תחלת המחזור
הראשון היה בהר״ד ומולד השנה הוא מולד תשרי של אותה השנה.
ובדרך הזאת תדע מולד כל שנה שתרצה ומולד כל חודש וחודש שתרצה
משנים שעברו או משנים שעתידין לבוא כיצד תקח שני יצירה שעברו
וגמרו ותעשה אותן מחזורין של תשע עשרה תשע עשרה ותדע מנין
המחזורין שעברו ומנין השנים שעברו ממחזור שעדיין לא נשלם ותקח
לכל מחזור ומחזור ב׳ ט״ו תקצ״ה ולכל שנה פשוטה משני המחזור שלא
נשלם ד׳ ח׳ תתע״ו ולכל שנה מעוברת ה׳ כ״א תקפ״ט ותקבץ הכל ותשליך החלקים
שעות והשעות ימים והימים תשליכם שבעה שבעה והנשאר
מן הימים ומן השעות והחלקים הוא מולד שנה הבאה שתרצה לידע
מולדה ... מולד השנה שיצא בחשבון זה הוא מולד ראש חודש תשרי
ושתוסיף עליו א׳ י״ב תשצ״ג יצא מולד מרחשון ושתוסיף על מולד מרחשון
א׳ י״ב תשצ״ג יצא מולד כסליו וכן לכל חודש וחודש זה אחר זה עד סוף
העולם.

פרק שביעי

אין קובעין לעולם ראש חודש תשרי לפי חשבון זה לא באחד בשבת
ולא ברביעי בשבת ולא בערב שבת סימן להם אד״ו. לא כשיהיה
מולד תשרי באחד משלשה ימים אלו קובעין ראש החודש
ביום שלאחריו כיצד הרי שהיה המולד בראשון באחד בשבת
קובעין ראש חודש תשרי יום שני ואם יהיה המולד ברביעי קובעין
ראש החודש בחמישי ואם יהיה המולד בששי קובעין ראש החודש
בשביעי. וכן אם יהיה המולד בחצי היום או למעלה מחצי
היום קובעין ראש החודש ביום שלאחריו כיצד הרי שהיה המולד
ביום שני שש שעות ביום או יותר על שש שעות קובעין ראש חודש
בשלישי ואם היה המולד קודם חצי היום אפילו בחלק אחד קובעין
ראש החודש באותו יום המולד עצמו והוא שלא יהיה אותו היום
מימי אד״ו. כשיהיה המולד בחצי היום או אחר חצות ונדחה
ליום שלאחריו אם היה היום שלאחריו מימי אד״ו הרי זה נדחה
גם ליום אחר שלאחריו ויהיה ראש החודש קבוע בשלישי מיום המולד

כיצד

כיצד הרי שהיה המולד בשבת בחצות כימן זו״ח קובעין ראש החוד״ש
בשנה שמולדה כזה בשני בשבת ////// וכן אם היה המולד בשלישי
בחצות או אחר חצות קובעין ראש החודש בחמישי בשבת
מולד תשרי שיצא בחשבון זה בליל בליל שלישי בתשע שעות בלילה
ומאתים וארבעה חלקים משעה עשירית סימנה. ג״ט״ר״ד או יתר על
זה: אם היתה שנה פשוטה דוחין את ראש החודש ואין קובעין אותו
בשלישי בשנה זו אלא בחמישי בשבת וכן אם יצא מולד א
תשרי ביום שני בשלש שעות ביום וחמש מאות ושמונים ותשע
חלקים משעה רביעית קודם ס: בט״ו״תקפ״ט או יתר על כן אם היתה
אותה השנה מוצאי המעוברת שהיתה השנה הקודמת לה מעוברת
אין קובעין ראש החודש בשני בשנה זו אלא בשלישי
היה מולד השנה הפשוטה שאמרנו שהלכה לחמישי פחות חלק אחד
כגון שיצא סימנה ג״ט״ר״ג או פחות מזה קובעין אותה בשלישי וכן א
אם היה מולד מוצאי העיבור פחות חלק כגון שהיה סימנה בט״ו״תקפ״ח
או פחות מזה קובעין אותה בשני נמצא דרך קביעת ראש חודש
תשרי לפי חשבון זה כך הוא יחשב ויודע המולד באי זה יום יהיה ובכמה
שעות מן היום או מן הלילה ובכמה חלקים מן השעה ויום המולד
הוא יום הקביעה לעולם אלא אם כן היה באחד בשבת או ברביעי
או בערב שבת או אם היה המולד בחצות היום או אחר חצות או אם
היה במ״ח יס וארבעה חלקים משעה עשירית מליל שלישי או יתר על
זה והיתה שנה פשוטה. או שהיה המולד בחמש מאות ותשע ושמונים
חלקים משעה רביעית מיום שני והיתה השנה פשוטה שאחר המעוברת
שאם יארע הדבר זה אחד מארבעה דברים אלו אין קובעין ביום המולד
אלא ביום של אחריו או שלאחר אחריו כדרך שביארנו ומפני מה
אין קובעין בחשבון זה בימי אד״ו לפי שהחשבון הזה הוא לקבוץ הירח
והשמש בהלוכם האמצעי לא במקומם האמתי כמו שהודענו לפיכך
עשו יום קביעה ויום דחייה כדי לפגוע ביום הקבוץ האמתי כיצד
בשלישי קובעין ברביעי דוחין בחמישי קובעין בששי דוחין בשבת
קובעין באחד בשבת דוחין בשני קובעין ועיקר שאר הארבע
דחיות האלו הוא זה העיקר שאמרנו שהחשבון הזה במהלך האמצעי

וראיה לדבר שהרי המולד יהיה בליל שלישי וידחה לחמישי ופעמים רבות לא יראה ירח בליל חמישי ולא עוד אלא ולא בליל ששי מכלל שלא נתקבצו השמש והירח קיבוץ אמתי אלא בחמישי.

פרק שמיני

חדשה של לבנה תשע ועשרים יום ומחצה וחלקים כמו שבארנו. ואי אפשר לומר שראש החודש יהיה במקצת היום עד שיהיה מקצת היום מחודש שעבר ומקצתו מהבא שנ' עד חודש ימים מפי השמועה למדו שימים אתה מחשב לחודש ואי אתה מחשב שעות.

לפיכך עושין חדשי הלבנה מהם חודש חסר תשע ועשרים יום בלבד ולפי שחדשה של לבנה יתר על זה בשעות וחודש מלא משלשים יום ולפי שחדשה של לבנה פחות מזה בשעות כדי שלא לחשב שעות בחודש אלא ימים שלמים. אלו היה חדשה של לבנה תשע ועשרים יום ומחצה בלבד היו כל השנה חודש מלא וחודש חסר והיו ימי שנת לבנה שלש מאות וארבעה וחמשים ששה חדשים חסרים וששה מלאים. אבל מפני החלקים שיש בכל חודש וחודש יתר על חצי היום יתקבץ מהן שעות וימים עד שיהיו במקצת השנים חדשים חסרים יתר על המלאים ובמקצת השנים חדשים מלאים יתר על החסרים.

יום שלשים לעולם עושין אותו ראש חודש בחשבון זה. אם היה החודש שעבר חסר יהיה יום שלשים ראש החודש הבא ואם היה החודש שעבר מלא יהיה יום שלשים ראש חודש הואיל ומקצתו ראש חודש ויהיה תשלום החודש המלא שעבר ויהיה יום אחד ושלשים ראש החודש הבא וממנו הוא המנין והוא יום הקביעה ולפיכך עושין ראשי חדשים בחשבון זה חודש אחד יום אחד בלבד וחודש אחד שני ימים.

סדר החדשים המלאים והחסרים לפי חשבון זה כך הוא תשרי לעולם מלא וחודש טבת לעולם חסר שבט מלא אדר חסר ניסן מלא אייר חסר סיון מלא תמוז חסר אב מלא אלול חסר ובשנה המעוברת אדר ראשון מלא ואדר שני חסר.

נשארו שני החדשים שהן מרחשון וכסלו פ' פעמים יהיו שניהם מלאים ופעמים יהיו שניהם חסרים ופעמים יהיה מרחשון חסר וכסלו מלא ושנה שיהיו בה שני חדשים אילו מלאים

הוא

הוא שנקראו חדשיה שלמים ושנה שיהיו בה שני חדשים אלו חסרים
נקראו חדשיה חסרים ושנה שיהיה בה מרחשון חסר וכסלו מלא
נקראו חדשיה כסדרן   דרך ידיעת השנה אם חדשיה שלמים
או חסרים או כסדרן לפי חשבון זה כך הוא תדע תחלה יום שנקבעו בו ראש
השנה שתרצה לידע סדור חדשיה כמו שביארנו בפרק שביעי ותדע
יום שיקבעו בו ראש השנה של אחריה ותחשב מנין הימים שביניהם
חוץ מיום הקביעה של זו ושל זו אם תמצא ביניהם שני ימים יהיו חדשי
השנה חסרים ואם תמצא ביניהן שלשה ימים יהיו כסדרן ואם תמצא
ביניהן ארבעה יהיו שלמים   במה דברים אמורים כשהיתה השנה
שתרצה לידע סדור חדשיה פשוטה אבל אם היתה מעוברת אם
תמצא בין יום קביעתה ובין יום קביעת שנה שלאחריה ארבעה ימים
יהיו חדשי אותה השנה המעוברת חסרים ואם תמצא ביניהם חמשה
יהיו כסדרן ואם תמצא ביניהם ששה יהיו שלמים   כיצד הרי
שרצינו לידע סדור חדשי שנה זו והיה ראש השנה בחמישי והיא
פשוטה וראש השנה שלאחריה בשני בשבת נמצא ביניהם שלשה
ימים ידענו ששנה זו חדשיה כסדרן ואילו היה ראש השנה שלאחריה
בשלישי היו חדשי שנה זו שלמים ואילו היה ראש השנה בשנה זו בשבת
ובשנה שלאחריה בשלישי בשבת היו חדשי שנה זו חסרים ועל דרך
זו תחשב לשנה המעוברת כמו שאמרנו   יש שם סימנין שתסמוך
עליהם כדי שלא תטעה בחשבון סדור חדשי השנה והן בנויין על עיקרי
זה החשבון והקביעות והדחיות שביארנו דרכם ואלו הן כל שנה שיהיה
ראש השנה בה בשלישי תהיה לעולם כסדרן לפי חשבון זה בין בפשוטה
בין במעוברת ואם יהיה ראש השנה בשבת או בשני לא תהיה כסדרן
לעולם בין בפשוטה בין במעוברת ואם יהיה ראש השנה בחמישי א
אם פשוטה הוא אי אפשר שיהיו חדשיה חסרים לפי חשבון זה ואם מ
מעוברת הוא אי אפשר שיהיו חדשיה כסדרן לפי חשבון זה

פרק שמיני תשיעי

שנת החמה יש מחכמי ישראל שהוא אומר שהיא שלש מאות חמשה
וששים יום ורביע יום שהוא שש שעות ויש מהן שאומר שהיא פחות
מרביע היום וכן חכמי יון ופרס יש ביניהן מחלוקת בדבר זה

מי שהוא אומר שהיא ורביע היום ישאר מכל מחזור שלתשע
עשרה שנה שעה אחת וארבע מאות וחמשה ושמונים חלקים כמו
שאמרנו ויהיה בין תקופה לתקופה אחד ותשעים יום ושבע שעות וחצי
שעה. משתדע תקופה אחת באי זה יום ובאי זו שנה היא תתחיל למנות
ממנה לתקופה השנית שאחריה ומן השנית לשלישית עד סוף העולם:
תקופת ניסן היא השעה והחלק שיכנס בו השמש בתחלת מזל טלה ~
ותקופת תמוז היות השמש בראש מזל סרטן ותקופת תשרי היות השמש
בראש מזל מאזנים ותקופת טבת היות השמש בראש מזל גדי ותקופת
ניסן היתה בשנה ראשונה של יצירה לפי חשבון זה קודם מולד ניסן
בשבעה ימים ותשע שעות ושש מאות ושנים וארבעים חלקים סימנה
ז״ט תר״מב   דרך חשבון התקופה כך הוא תדע תחלה כמה מחזורין
שלמים משנת היצירה עד מחזור שתרצה וקח לכל מחזור מהן שעה
אחת ותפ״ה חלקים וקבץ כל החלקים שעות וכל השעות ימים ותגרע מן
הכל שבעה ימים ותשע שעות ושש מאות שנים וארבעים חלקים ~
והשאר תוסיף אותו על מולד ניסן של שנה ראשונה מן המחזור יצא
לך באי זו שעה ובכמה בחודש והיה תקופת ניסן של אותה השנה ~
הראשונה באותו מחזור וממנה תתחיל למנות אחד ותשעים יום ושבע
שעות ומחצה לכל תקופה ותקופה   ואם תרצה לידע תקופת ניסן
של שנה זו שהיא שנת כך וכך במחזור שאתה עומד בו קח לכל המחזורין
השלמים שעה ותפ״ה לכל מחזור ולכל השנים הגמורות שלמו מן המחזור
עשרה ימים ואחת ועשרים שעה ומאתים וארבעה חלקים לכל שנה
שנה וקבץ הכל ותדע ותגרע ממנו שבעה ימים ותשע שעות ושש
מאות שנים וארבעים חלקים והשאר תשליכם חדשי לבנה תשעה
ועשרים יום ושתים עשרה שעות ושבע מאות שלש ותשעים חלקים
והנשאר פחות מחודש לבנה תוסיף אותו על מולד ניסן של אותה השנה
ותדע זמן תקופת ניסן של אותה שנה בכמה יום בחודש ובכמה שעה
תקופת ניסן לפי חשבון זה אינה לעולם לא בתחלת הלילה או
בחצי הלילה או בתחלת היום או בחצי היום ותקופת תמוז לעולם
אינה לא, או בשבע שעות ומחצה או בשעה אחת ומחצה בין ביום
בין בלילה ותקופת תשרי לעולם אינה לא או בתשע שעות או בשלש

ששת

שעות בין ביום בין בלילה ותקופת טבת לעולם אינה לא או בשש
שעות ומחצה או בארבע ומחצה בין ביום בין בלילה.
אם תרצה לידע באי זה יום מימי השבוע ובאי זו שעה תהיה א
התקופה קח שנים גמורים שעברו משנת יצירה עד שנה שתרצה
והשלך הכל שמונה ועשרים שמונה ועשרים והנשאר פחות משמונה
ועשרים קח לכל שנה ושנה יום אחד ושש שעות וקבץ הכל והוסיף
עליו שלשה והשלך הכל שבעה שבעה והנשאר מן הימים ומן השעות
התחיל למנותו מתחלת ליל אחד בשבת ולאשר יגיע החשבון בו א
תהיה תקופת ניסן ולמה מוסיפין שלשה לפי שתקופה ראשונה של
שנת היצירה היתה בתחלת ליל רביעי   כיצד הרי שרצינו
לידע תקופת ניסן של שנת שלשים ותשע מאות וארבעת אלפים ש
ליצירה כשתשליך הכל שמונה ועשרים שמונה ועשרים תשאר שנה
אחת תקח לה יום אחד ושש שעות ותוסיף עליו שלשה כמצאת תקופת
ניסן בליל חמישי שש שעות בלילה וכשתוסיף עליה שבע שעות ומחצה
תהיה תקופת תמוז בשעה ומחצה מיום חמישי וכשתוסיף עליה שבע
שעות ומחצה תהיה תקופת תשרי בתשע שעות מיום חמישי וכשתוסיף
עליה שבע שעות ומחצה תהיה תקופת טבת בארבע שעות ומחצה
מליל ששי כשתוסיף עליה שבע ומחצה תהיה תקופת ניסן הבאה
בתחלת יום ששי ועל דרך זה עד סוף העולם תקופה אחר תקופה.
אם תרצה לידע בכמה יום בחודש תהיה תקופת ניסן שלשנה
זו תדע תחלה באי זה יום מימי השבוע תהיה ובאי זה יום יקבע ניסן
של שנה זו וכמה שנים גמורים עברו מן המחזור ותקח לכל שנה אחד
עשר יום ותוסיף על סכום הימים שבעה ימים בזמנים אלו והשלך
הכל שלשים שלשים והנשאר פחות משלשים תתחיל למנותו מראש
חודש ניסן אם יגיע ליום התקופה מטב ואם לאו הוסיף יום או שני ימים
או שלשה ימים על המנין עד שיגיע ליום התקופה ואם תהיה השנה
מעוברת תתחיל למנות מראש חודש אדר שני וליום שיגיע החשבון
באותו היום מן החודש תהיה התקופה   כיצד הרי שרצינו
לידע בכמה בחודש תהיה תקופת ניסן של שנת שלשים ותשע מאות
שהיא שנה תשיעית ממחזור ר״ס מצינו ראש חודש ניסן נקבע בה

בחמישי ותקופת ניסן בחמישי ולפי שהיתה שנה זו תשיעית למחזור
יהיו השנים הגשרות שמונה כשתקח לכל שנה מהן אחד עשר
יום יהיו כל הימים שמונה ושמונים תוסיף שבעה הרי הכל חמשה
ותשעים תשליך הכל שלשים נשארו חמשה ימים כשתתחיל למנות
חמשה ימים מראש חודש ניסן שהיה בחמישי יגיע החשבון ליום
שני וכבר ידענו שאין התקופה בשני בשבת אלא בחמישי לפיכך
תוסיף יום אחר יום עד שתגיע לחמישי שהוא יום התקופה נמצאת
תקופת ניסן בשנה זו ביום שמיני מחודש ניסן ועל הדרך הזאת
תעשה בכל שנה ושנה זה שאמרנו תוסיף יום אחר יום עד
שתגיע ליום התקופה לעולם לא תהיה צריך להוסיף אלא יום אחד
או שנים או שלשה ופלא גדול הוא שתהיה צריך להוסיף ארבעה
ואם מצאתה שאתה צריך להוסיף יתר על זה תדע שטעית בחשבון
ותחזור ותחשב בדקדוק

פרק עשירי

שנת החמה למי שהוא אומר שהיא פחות מרביע מחכמי ישראל
אומר שהיא שלש מאות חמשה וששים יום וחמש שעות ותשע
מאות שבעה ותשעים חלקים ושמונה וארבעים רגע והרגע אחד
משעה ושבעים בחלק ולפי חשבון זה תהיה תוספת שנת החמה
על שנת הלבנה עשרה ימים ואחת ועשרים שעה ומאה ואחד
ועשרים חלק ושמונה וארבעים רגע סימן להם יכא קכא מח ולא תמצא תוספת
במחזור של תשעה עשרה כלל אלא בכל מחזור מהם ישלמו שני החמה
עם שני הלבנה הפשוטות והמעוברות בין כל תקופה ותקופה
לפי חשבון זה אחד ותשעים יום ושבע שעות וחמש מאות ותשעה
עשר חלקים ואחד ושלשים רגע סימן להם צא ז תקיט לא ומשתדע
תקופה מן התקופות אימתי היתה תחשוב מאותו רגע מנין זה ותדע
תקופה שאחריה על הדרך שביארנו בתקופת השנה שהיא רביע
תקופת ניסן לפי חשבון זה היתה בשנה ראשונה של יצירה קודם
מולד ניסן בתשע שעות ושש מאות ושנים וארבעים חלקים סימן
להם ט תרמב וכן היא לעולם בכל שנה ראשונה של כל מחזור קודם
מולד ניסן בתשע שעות ושש מאות ושנים וארבעים חלקים

משתדע

כשתדע תקופת ניסן של שנה ראשונה מן המחזור בחשבון תחשוב ממנה אחד ותשעים יום ושבע שעות וחמש מאות ותשעה עשר חלקים ואחד ושלשים רגע לכל תקופה ותקופה עד סוף המחזור. אם תרצה לידע מתי תהיה תקופת ניסן לפי חשבון תדע תחלה שנים גמורות שעברו מן המחזור ותקח לכל שנה מהם תוספתה. וכא קבא מח ותקבץ כל הרגעים חלקים כל החלקים שעות וכל השעות ימים כדרך שתחשוב במולדות ותגרע מן הכל תשע שעות ושש מאות ושנים וארבעים חלקים והנשאר תשליכו חדשי לבנה והנשאר שאין בו חדש לבנה תוסיף אותו על מולד ניסן של אותה השנה וברגע שיגיע המנין בו תהיה תקופת ניסן של אותה השנה. נראין לי הדברים שעל חשבון תקופה זו היו סומכין לענין עבור השנה בעת שבית דין הגדול מצוי שהן מעברין מפני הזמן או מפני הצורך לפי שחשבון זה הוא אמת יותר מן הראשון והוא קרוב מדברים שנתבארו באצטגנינות יתר מן החשבון הראשון שהיתה בו שנת החמה שלש מאות וחמשה וששים יום ורביע יום. וחשבון שתי התקופות האלו שביארנו דרכם הכל בקירוב הוא ובמהלך השמש האמצעי לא במקומו האמתי אבל במקום השמש האמתי תהיה תקופת ניסן בזמנים אלו בכמו שני ימים קודם שני התקופות שיוצאין בחשבון זה בין בחשבון מי שמחשב רביע יום גמור בין למי שמחשב לפחות מרביע יום.

פרק אחד עשר

לפי שאמרנו בהלכות אלו שבית דין היו מחשבין בדקדוק ויודעין אם יראה הירח או לא יראה וידענו שכל מי שרוחו נכונה ולבו תאב לדברי החכמות ולעמוד על הסודות יתאוה לידע אותן הדרכים שמחשבין בהן עד שידע אדם אם יראה הירח בלילה זה או לא יראה.

ודרכי החשבון יש בהן מחלוקות גדולות בין חכמי הגויים הקדמונים שחקרו על חשבון התקופות והגימטריאות ואנשים חכמים גדולים נשתבשו בהן ונתעלמו מהן ונולדו להן ספיקות ויש מי שדקדק הרבה ולא נגע בדרך הנכונה בחשבון ראית הירח לא בלו במיב חדרים והעלה חרש בידו ולפי אורך הימים ורוב הבדיקות והחקירות

נודע למקצת החכמים דרכי חשבון זה ועוד שיש לנו בעיקרים
אלו קבלות מפי החכמים וראיות שלא נכתבו בספרים הידועים לכל
ומפני כל אלו הדברים כשר בעיני לבאר דרכי חשבון זה כדי שיהיה
נכון למי שימלאו לבו לקרבה למלאכה לעשות אותה ואל יהיו דרכים
אלו קלים בעיניך מפני שאין אנו צריכין להם בזמן הזה שאלו הדרכים
דרכים רחוקים ועמוקים והוא סוד העיבור שהיו החכמים הגדולים
יודעין אותו ואינן מוסרין אותו לכל אדם אלא לסמוכים נבונים אבל
זה החשבון שמחשבין בזמן שאין שם בית דין לקבוע על הראיה שאנו
מחשבין בו היום אפלו תינוקות של בית רבן מגיעין עד סופו בשלשה
ארבעה ימים שמא יתבונן חכם מחכמי האומות או מחכמי
ישראל שלמדו חכמות יון בדרכים אלו שאני מחשב בהן לראית הירח
ויראה קרוב מעט במקצת הדרכים ויעלה על דעתו שנתעלם ממנו
דבר זה ולא ידענו שיש באותה הדרך קירוב לא יעלה זה על דעתו אלא
כל דבר שלא דקדקנו בו מפני שידענו בעיקרי הגימטריאות בראיות
ברורות שאין דבר זה מפסיד בידיעת הראיה ואין חוששין לו ולפיכך
לא דקדקנו בו וכן כשיראה בדרך מן הדרכים חסרון
מעט מחשבון הראוי לאותה הדרך בכוונה עשינו זה לפי שיש
כנגדו יתרון בדרך אחרת עד שיצא הדבר לאמתו בדרכים קרובים
בלא חשבון ארוך כדי שלא יבהל האדם שאינו רגיל בדברים אלו
ברוב החשבונות שאין מועילין בראיית הירח העיקרים שצריך
אדם לידע אותן תחלה לכל חשבונות האצטגנינות בין לדרכי חשבון
הראיה בין לשאר הדברים אלו הן הגלגל מחולק בשלש מאות
וששים מעלות כל מזל ומזל שלשים מעלות והתחלת המזלות מתחלת מזל טלה
וכל מעלה ומעלה ששים חלקים וכל חלק וחלק ששים שניות וכל
שניה ושניה ששים שלישיות וכן תדקדק החשבון ויחלק כל זמן שתרצה
לפיכך אם יצא לך בחשבון שכוכב פלוני מקומו בגלגל בשבעי׳
מעלות ושלשים חלקים וארבעים שניות תדע שכוכב זה הוא במזל
תאומים בחצי מעלה אחת עשרה ממזל זה לפי שמזל טלה שלשים
מעלות ומזל שור שלשים נשאר עשר מעלות ומחצה ממזל
תאומים וארבעים שניות בחצי המעלה האחרון וכן אם יצא

מקומו

מקומו בגלגל בשלש מאות ועשרים מעלות ודע שכוכב זה במזל
דלי בעשרים מעלה בו ועל דרך זו בכל המניינות וסדר המזלות
כך הוא טלה שור תאומים סרטן אריה בתולה מאזנים עקרב קשת
גדי דלי דגים   בכל החשבונות כולם כשתקבץ שאריות
לשאריות או כשתוסיף מניין על מניין תקבץ כל מין עם מינו ה״ה
השניות עם השניות והחלקים עם החלקים והמעלות עם המעלות
וכל שיתקבץ מן השניות ששים תשים אותו חלק אחד ותוסיפנו על
החלקים וכל שיתקבץ מן החלקים ששים תשים אותו מעלה ותוסיף
אותה על המעלות וכשיתקבץ המעלות תשליך אותן שלש מאות וששים
שלש מאות וששים והנשאר משלש מאות וששים ולמטה הוא שתופסין
אותו לחשבון   בכל החשבונות כולן כשתרצה לגרוע מנין ממנין
אם יהיה זה שגורעין אותו יתר על זה שגורעין ממנו אפילו בחלק
אחד תוסיף על זה שגורעין ממנו שלש מאות וששים מעלות כדי
שיהיה אפשר לגרוע זה המניין ממנו   כיצד הרי שהצריכך
החשבון לגרוע מאתים מעלות וחמשים חלקים וארבעים שניות סימנם
רנ״מ ממאה מעלות ועשרים חלקים ושלשים שניות סימנם קכ״ל תוסיף על
המאה שלש מאות וששים ויהיו המעלות ארבע מאות וששים ותתחיל
לגרוע השניות מן השניות תבא לגרוע ארבעים משלשים אי אפשר
תרים חלק אחד מן עשרים החלקים ותעשה אותו ששים שניות ות׳
ותוסיף על השלשים ונמצאו השניות תשעים תגרע מהן הארבעים
ישאר חמשים שניות ותחזור לגרוע החמשים חלקים מתשעה עשר
חלקים שכבר הרימות מהן חלק אחד ועשיתו שניות ואי אפשר לגרוע
חמשים מתשעה עשר לפיכך תרים מעלה אחת מן המעלות ותעשה
אותה ששים חלקים ותוסיף על התשעה עשר ונמצאו החלקים תשעה
ושבעים תגרע מהם החמשים ישאר תשעה ועשרים חלקים ותחזור
לגרוע המאתים מעלות מן ארבע מאות ותשע וחמשים מעלות
שכבר הרימות מהם מעלה אחת ועשית׳ חלקים ישאר מאתים תשע ות׳
וחמשים מעלות ונמצא השאר ממנו רנ״ט כ״ט נ׳ ועל דרך זו בכל
גרעון וגרעון   השמש והירח וכן שאר השבעה כוכבים מהלך
כל אחד ואחד מהן בגלגל שלו מהלך שוה אין בו לא קלות ולא כבדות

לא כמו מהלכו היום כמו מהלכו אמש כמו מהלכו למחר כמו מהלכו בכל יום ויום וגלגל שלכל אחד מהן אינו שהוא מקיף את העולם אין הארץ באמצעו. לפיכך אם תערוך מהלך כל אחד מהן לגלגל המקיף את העולם שהארץ באמצעו שהוא גלגל המזלות ישתנה הלוכו ונמצא מהלכו ביום זה בגלגל המזלות פחות או יותר על מהלכו אמש או על מהלכו למחר. המהלך השוה שמהלך הכוכב או השמש או הירח בגלגלו הוא הנקרא אמצע המהלך והמהלך שיהיה בגלגל המזלות שהוא פעמים יתר ופעמים חסר הוא המהלך האמתי ובו יהיה מקום השמש או מקום הירח האמתי. כבר אמרנו שאלו הדרכים שאנו מבארים בהלכות אלו אינם אלא לחשבון ראיית הירח בלבד לפיכך עשינו העיקר שממנו מתחילין לעולם לחשבון זה מתחלת ליל חמישי שיומו יום שלישי לחדש ניסן משנה זו שהיא שנת שבע עשרה ממחזור רס שהיא שנת שמונה ושלשים ותשע מאות וארבעת אלפים ליצירה שהיא שנת תשע ושמונים וארבע מאות ואלף לשטרות שהיא שנת תשע ומאה ואלף לחרבן בית שני וזו השנה היא שאנו קוראין אותה שנת העיקר בחשבון זה. ולפי שהראיה לא תהיה אלא בארץ ישראל כמו שביארנו עשינו כל דרכי חשבון זה בנויים על שער ירושלם ושאר המקומות הסובבין אותה בכמו ששה שבעה ימים שבהן רואין את הירח ומעידין בבית דין ובמקום זה הוא נוטה מתחת הקו השוה המסבב באמצע העולם כנגד רוח צפונית בכמו שתים ושלשים מעלות עד חמש ושלשים ועד תשע ועשרים וכן הוא נוטה מאמצע הישוב כנגד רוח מערב בכמו ארבע ועשרים מעלות עד שבע ועשרים ועד אחת ועשרים

פרק שנים עשר

מהלך השמש האמצעי ביום אחד שהוא ארבע ועשרים שעות תשעה וחמשים חלקים ושמונה שניות סימנם נ"ט ח' נמצא מהלכה בעשרה ימים תשע מעלות ואחד וחמשים חלקים ושלש ועשרים שניות סימנו ט' נ"א כ"ג ונמצא מהלכה במאה יום שמונה ותשעים מעלות ושלשה ושלשים חלקים ושלש וחמשים שניות וסימנו צ"ח ל"ג נ"ג ונמצא שארית מהלכה באלף יום אחר שתשליך כל שלש מאות

ועשרים מעלות כמו שביארנו מאתים וחמש וששים מעלות ושמונה
ושלשים חלקים וחמשים שניות סימנם רס״ה ל״ח נ׳ ונמצא שארית מ
מהלכה בעשרת אלפים יום מאה שש ושלשים מעלות ושמונה ועשרים
חלקים ועשרים שניות סימנם קל״ו כ״ח כ׳: ועל הדרך הזאת תכפיל
ותוציא מהלכה לכל מנין שתרצה וכן אם תרצה לעשות סימנים
ידועה אצלך למהלכה לשני ימים ולשלשה ולארבעה עד עשרה
תעשה וכן אם תרצה להיות לך סימנים ידועים מוכנים למהלכה
לעשרים יום ולשלשים ולארבעים עד מאה תעשה ודבר זה גלוי
הוא וידוע מאחר שידעת מהלך יום אחד וראוי הוא להיות
מוכן וידוע אצלך מהלך אמצע השמש לתשעה ועשרים יום
ולשלש מאות וארבעה וחמשים יום שהן ימי שנת לבנה בזמן
שחדשיה כסדרן והיא הנקראת שנה סדורה שבזמן שיהיו לך מעלות
אלו מוכנים יהיה החשבון קל עליך לראות הירח לפי שתשעה ועשרים
יום גמורים מליל הראיה עד ליל הראיה של חודש הבא וכן בכל חד
חודש וחודש אין פחות מתשעה ועשרים יום ולא יותר שאין בכל חפצינו
בכל אלו החשבונות אלא לדעת הראיה בלבד וכן מליל הראיה
של חודש זה עד ליל הראיה לאותו החודש לשנה הבאה שנה סדורה או
שנה ויום אחד וכן בכל שנה ושנה ומהלך השמש האמצעי לתשעה
ועשרים יום שמונה ועשרים מעלות וחמשה ושלשים חלקים ושניה
אחת סימנם כ״ח ל״ה א׳ ומהלכה לשנה סדורה שלש מאות ושמונה וארבעים
מעלות וחמשה וחמשים חלקים וחמש עשרה שניות סימנם שמ״ח נ״ה ט״ו:

נקודה אחת יש בגלגל השמש וכן בשאר גלגלי השבעה כוכבים
בעת שיהיה הכוכב בה יהיה גבוה מעל הארץ כל מאודו ואותה הנקודה
של גלגל השמש ושאר הכוכבים חוץ מן הירח סובבת בשוה ומהלכה
בכל שבעים שנה בקירוב מעלה אחת ונקודה זו היא הנקראת גובה

גובה השמש מהלכו בכל עשרה ימים שניה אחת וחצי שניה
שהיא שלשים שלישיות ונמצא מהלכו במאה יום חמש עשרה שניות
ומהלכו באלף יום שני חלקים ושלשים שניות ומהלכו בעשרת אלפים
יום חמשה ועשרים חלקים ונמצא מהלכו לתשעה ועשרים יום א
ארבע שניות ומהלכו בשנה סדורה שלש וחמשים שניות

כבר אמרנו שהעיקר שממנו ההתחלה בחשבון זה הוא תחלת
ליל חמישי שיומו שלישי לחדש ניסן משנת שמונה ושלשים ותשע
מאות וארבע אלפים ליצירה ומקום השמש במהלכה האמצעי היה
בעיקר הזה בשבע מעלות ושלשה חלקים ושנים ושלשים שניות ממזל
טלה סימנם ז"ג ל"ב ומקום גובה השמש היה בעיקר זה בשש ועשרים
מעלות וחמשה וארבעה חלקים ושמונה שניות ממזל תאומים סימנם
כו מ"ה ח׳ כשתרצה לידע מקום השמש במהלכה האמצעי בכל
זמן שתרצה תקח מנין הימים שמתחלת יום העיקר עד היום שתרצה
ותוציא מהלכה האמצעי באותן הימים מן הסימנין שהודענו ותוסיף
הכל על העיקר ותקבץ כל מין עם מינו והיוצא הוא מקום השמש במהלכה
האמצעי לאותו היום כיצד הרי שרצינו לידע מקום השמש
האמצעי בתחלת ליל השבת שיומו ארבעה עשר יום לחודש תמוז
משנה זו שהיא שנת העיקר מצינו מנין הימים מיום העיקר עד ת
תחלת יום זה שאנו רוצים לידע מקום השמש בו מאה יום לקחנו א
אמצע מהלכה למאה יום שהוא צ"ח ל"ג נ"ג והוספנו על העיקר שהוא
ז"ג ל"ב יצא מן החשבון מאה וחמש מעלות ושבעה ושלשים חלקים וחמש
ועשרים שניות סימנם ק"ה ל"ז כ"ה ונמצא מקומה במהלך האמצעי
בתחלת ליל זה במזל סרטן בחמש עשרה מעלות בו ושבעה ושלשים
חלקים ממעלת שש עשרה זה האמצע שיצא בחשבון זה כמעט יהיה
לתחלת הלילה בשוה או קודם שקיעת החמה בשעה או אחר שקיעת החמה
בשעה ודבר זה לא תחוש לו בשמש בחשבון הראיה שהרי אנו משלימין
קירוב זה כשנחשב לאמצע הירח ועל הדרך הזאת תעשה
תמיד לכל עת שתרצה ואפילו אחר אלף שנים שתקבץ כל השארית
ותוסיף על העיקר יצא לך המקום האמצעי וכן תעשה באמצע הירח
ובאמצע כל כוכב וכוכב מאחר שתדע מהלכו ביום אחד כמה הוא
ותדע העיקר שממנו תתחיל תקבץ מהלכו לכל השנים והימים שתרצה
ותוסיף על העיקר ויצא לך מקומו במהלך אמצעו וכן תעשה בגובה
השמש תוסיף מהלכו באותן הימים או השנים על העיקר יצא לך מ
מקום גובה השמש לאותו היום שתרצה וכן אם תרצה
לעשות לך עיקר אחר שתתחיל ממנו חוץ מעיקר זה שהתחלנו מ

ממנו

ממנו בשנה זו כדי שיהיה אותו עקר בתחלת שנת מחזור ודוע
או בתחלת מאה מן המאות הראשות בידך ואם תרצה להיות
העיקר שתתחיל ממנו משנים שעברו קודם עיקר זה או לאחר
כמה שנים מעיקר זה הדרך ידועה   כיצד הוא הדרך
כבר ידעת מהלך השמש לשנה מדורה ומהלכה לתשעה ועשרים
יום ומהלכה ליום אחד ודבר ידוע שהשנה שחדשיה שלמים
היא יתרה על המדורה יום אחד והשנה שחדשיה חסרים היא
חסירה מן המדורה יום אחד והשנה המעוברת אם היו חדשיה
כסדרן תהיה יתרה על השנה המדורה שלשים יום ואם היו חדשיה
שלמים היא יתרה על המדורה תשע ועשרים יום
ומאחר שכל הדברים האלו ידועים תוציא מהלך אמצע השמ'
לכל השנים והימים שתרצה ותוסיף על העיקר שעשינו יצא
לך אמצעה ליום שתרצה משנים הבאות ותעשה אותו היום
עיקר או תגרע האמצע שהוצאת מן העיקר שעשינו ויצא
לך העיקר ליום שתרצה משנים שעברו ותעשה אותו אמצע עיקר
וכזה תעשה באמצע הירח ושאר הכוכבים אם יהיו ידועים לך
וכבר נתבאר לך מכלל דברינו שבשם שתדע אמצע השמש
לכל יום שתרצה מימים הבאים כך תדע אמצע' לכל יום שתרצה
מימים שעברו

פרק שלשה עשר

אם תרצה לידע מקום השמש האמתי בכל יום שתרצה תוציא
תחלה מקומה האמצעי לאותו היום על דרך שבארנו ותוציא גם
מקום גובה השמש ותגרע מקום גובה השמש ממקום השמש
האמצעי והנשאר הוא הנקרא מסלול השמש האמצעי
ותראה כמה מעלות הוא מסלול השמש אם היה המסלול פחות
ממאה ושמונים מעלות תגרע מנת המסלול ממקום השמש
האמצעי ואם יהיה המסלול יתר על מאה ושמונים מעלות עד
שלש מאות וששים תוסיף מנת המסלול על מקום השמש האמצעי
ומה שיהיה אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו הוא המקום האמתי
ודע שאם יהיה המסלול מאה ושמונים בשוה או שלש מאות

וששים בשוה אין לו מנה לא יהיה המקום האמצעי הוא המקום
האמתי וכמה היא מנת המבלול אם יהיה המבלול עשר מעל
מעלות תהיה מנתו עשרים חלקים: ואם יהיה עשרים מעלות תהיה
מנתו ארבעים חלקים: ואם יהיה שלשים מעלות תהיה מנתו שמונה
וחמשים חלקים: ואם יהיה ארבעים מעלות תהיה מנתו מעלה
אחת וט״ו חלקים: ואם יהיה חמשים מעלות תהיה מנתו מעלה אחת
ופ״ט חלקים: ואם יהיה ששים מעלות תהיה מנתו מעלה אחת ומ״א
חלקים: ואם יהיה שבעים מעלות תהיה מנתו מעלה אחת ונ״א חלקים: ואם
ואם יהיה שמונים מעלות תהיה מנתו מעלה אחת ונ״ז חלקים: ואם יהיה
תשעים מעלות תהיה מנתו מעלה אחת ונ״ט חלקים: ואם יהיה מאה תהיה
מנתו מעלה אחת ונ״ח חלקים ואם יהיה מאה ועשר תהיה מנתו מעלה
ונ״ג חלקים: אם יהיה מאה ועשרים תהיה מנתו מעלה אחת ומ״ה
חלקים: ואם יהיה מאה ושלשים תהיה מנתו מעלה אחת ול״ג חלקים:
ואם יהיה מאה וארבעים תהיה מנתו מעלה אחת וי״ט חלקים: ואם
יהיה מאה וחמשים תהיה מנתו מעלה אחת וחלק אחד: ואם יהיה מאה
וששים תהיה מנתו מ״ב חלקים: ואם יהיה מאה ושבעים תהיה מנתו כ״א
חלקים: ואם יהיה מאה ושמונים בשוה אין לו מנה כמו שבארנו לא מ
מקום השמש האמצעי הוא מקומה האמתי היה המבלול יתר על
מאה ושמונים מעלות תגרע אותו משלש מאות וששים מעלות
ותדע מנתו כיצד הרי שהיה המבלול מאתים מעלות תגרע אותו
משלש מאות וששים תשאר מאה וששים מעלות וכבר הודענו
שמנת מאה וששים מעלות מ״ב חלקים וכן מנת המאתים מ״ב חל
חלקים וכן אם היה המבלול שלש מאות מעלות תגרע
אותו משלש מאות וששים ישאר ששים וכבר ידעת שמנת ששים
מעלות מעלה אחת ואחד וארבעים חלקים וכן היא מנת השלש
מאות מעלות ועל דרך זו בכל מנין ומנין הרי שיהיה המבלול
חמש וששים מעלות וכבר ידענו שמנת הששים היא מעלה אחת
ומ״א חלק ומנת השבעים היא מעלה אחת ונ״א חלק נמצא בין שתי
המנות עשרה חלקים ולפי חשבון המעלות יהיה לכל מעלה חלק אחד
ויהיה מנת המבלול שהוא חמש וששים מעלה אחת ומ״ו חלקים:

וכן אילו היה המזלות שבע וששים היתה מגרע מעלה אחת
ומה חלקו ועל דרך זו תעשה בכל מזלות שיהיה במנינו אחדים עם
עם העשרות בין בחשבון השמש בין בשאר חשבונות הירח
כיצד הרי שרצינו לידע מקום השמש האמתי בתחלת ליל השבת
ארבעה עשר יום לחודש תמוז משנה זו הוציא אמצע השמש תחלה לעת
הזאת וסימנו קה׳ ל׳ ו׳ כה׳ כמו שביארנו והוציא מקום גובה השמש
לעת הזאת יצא לך בימנו פו׳ מה׳ כג׳ ותגרע מקום הגובה מן האמצע
יצא לך המזלות שמונה עשר מעלות ושנים וחמשים חלקים ושתי שניות
סימנו יח׳ נב׳ ב׳ ואל תפקיד בכל מזלות על החלקים אלא אם יהיו פחות
משלשים לא תפנה אליהם ואם היו שלשים או יותר תחשב אותם מעלה
אחת ותוסיף אותה על מנין מעלות המזלות לפיכך יהיה מזלות זה
תשעה עשר מעלות ותהיה מנתו על דרך שביארנו מ׳ ל׳ חלקים
ולפי שהמזלות הזה היה פחות ממאה ושמונים תגרע המנה עם
שהוא מ׳ ל׳ חלקים מאמצע השמש ישאר מאה וארבע מעלות ונט׳ שמונה ושלשים
חלקים וכה׳ שניות סימנם קד׳ נט׳ כה׳ ונמצא מקום השמש האמתי
בתחלת ליל זה במזל סרטן בט״ו מעלות בו פחות שניות ולא תפנה אלא
השניות כלל לא במקום השמש ולא במקום הירח ולא בשאר חשבונות
הראיה אלא תקפיד על החלקים בלבד ואם יהיו השניות קרוב לשלשים
עשה אותן חלק אחר והוסיפו על החלקים ומאחר שתדע את
מקום השמש בכל עת שתרצה תדע יום התקופה האמתי כל תקופה
שתרצה בין תקופות הבאות אחר עיקר זה שממנו התחלנו בין את
תקופות שעברו משנים קדמוניות

פרק ארבעה עשר

הירח שני מהלכים אמצעיים יש לו הירח עצמו מסבב בגלגל קטן
שאינו מקיף את העולם ומה לכו האמצעי באותו הגלגל הקטן נקרא
אמצע המזלות והגלגל הקטן עצמו מסבב בגלגל גדול המקיף
את העולם ומהלך אמצעי זה של גלגל הקטן באותו הגלגל הגדול
המקיף את העולם הוא הנקרא אמצע הירח מהלך אמצע
וחמש ושלשים הירח ביום אחד שלש עשרה מעלות ועשרה חלקים ול״ה שניות סימנם
יג׳ י׳ לה׳ נמצא מהלכו בעשרה ימים מאה ואחת ושלשים מעלות את

ומ״ה חלקים ונ׳ שניות סימנם קל״א מ״ה נ׳: ונמצא שארית מהלכו במאה
יום מאתים ושבע ושלשים מעלות ול״ח חלקים וכ״ג שניות סימנם
רל״ז ל״ח כ״ג: ונמצא שארית מהלכו באלף יום מאתים ושש עשרה
מעלות וכ״ג חלקים ול׳ שניות סימן רי״ו כ״ג ל׳: ונמצא שארית מהלכו א
בעשרת אלפים יום שלש מעלות ונ״ח חלקים וכ׳ שניות סימנם ג׳ נ״ח כ׳:
ונמצא שארית מהלכו בתשע׳ ועשרים יום שתים ועשרים מעלות
וששה חלקים ונ״ו שניות סימנם כ״ב ו׳ נ״ו: ונמצא שארית מהלכו בשנה א
סדורה שלש מאות וארבעים וארבע מעלות וכ״ו חלקים ומ״ג שניות סימן
להן שמ״ד כ״ו מ״ג ועל דרך זו תכפול כל מנין ימים או שנים שתרצה
ומהלך אמצע המסלול ביום אחד שלש עשרה מעלות ש
שלשה חלקים ונ״ד שניות סימנם י״ג ג׳ נ״ד: ונמצא מהלכו בעשרה ימים
מאה ושלשים מעלות ול״ט חלקים בלא שניות סימנם ק״ל ל״ט: ונמצא
שאר מהלכו במאה יום מאתים ושש ועשרים מעלות וכ״ט חלקים
ונ״ג שניות סימנם רכ״ו כ״ט נ״ג ונמצא שארית מהלכו באלף יום
מאה וארבע מעלות ונ״ח חלקים ונ׳ שניות וסימנם ק״ד נ״ח נ׳: ש
ונמצא שארית מהלכו בעשרת אלפים יום שלש מאות ותשע
ועשרים מעלות ומ״ה חלקים וכ׳ שניות סימנם שכ״ט מ״ה כ׳: א
ונמצא שארית מהלכו בתשע׳ ועשרים יום שמונה עשרה
מעלות ונ״ג חלקים וארבע שניות סימנם י״ח נ״ג ד׳: ונמצא שארית
מהלכו בשנה סדורה שלש מאות וחמש מעלות וי״ג שניות
בלא חלקים סימנם ש״ה י״ג   מקום אמצע הירח היה
בתחלת ליל חמישי שהוא העקר לחשבונות אלו במזל שור מעלה
אחת וארבעה עשר חלקים ומ״ג שניות סימנם א׳ י״ד מ״ג: ואמצע
ואמצע המסלול היה בעקר זה ארבע ושמונים מעלות א
וכ״ח חלקים ומ״ב שניות סימנם פ״ד כ״ח מ״ב: מאחר שתדע מהלך אמצע
הירח והאמצע שהוא העקר שעליו תוסיף תדע מקום אמצע
הירח בכל יום שתרצה על דרך שעשית באמצע השמש א
ואחר שתוציא אמצע הירח לתחלת הלילה שתרצה התבונן בשמש
ודע באי זה מזל היא.   אם היתה השמש מחצי מזל דג
דגים עד חצי מזל טלה תניח אמצע הירח כמות שהוא: ואם

תהיה

תהיה השמש מחצי טלה עד תחלת מזל תאומים תוסיף על אמצע
הירח חמשה עשר חלקים: ואם תהיה השמש מתחלת מזל תאומים
עד תחלת מזל אריה תוסיף על אמצע הירח שלשים חלקים: ואם
תהיה השמש מתחלת מזל אריה עד חצי מזל בתולה תוסיף על
אמצע הירח חמשה עשר חלקים: ואם תהיה השמש מחצי מזל
בתולה עד חצי מאזנים הנח אמצע הירח כמות שהוא
ואם תהיה השמש מחצי מאזנים עד תחלת מזל קשת תגרע
מאמצע הירח חמשה עשר חלקים ואם תהיה השמש מתחלת מזל
קשת עד תחלת מזל דלי תגרע מאמצע הירח שלשים חלקים:
ואם תהיה השמש מתחלת מזל דלי עד חצי דגים
תגרע מאמצע הירח חמשה עשר חלקים: ומה שיהיה האמצע
אחר שתוסיף עליו או תגרע ממנו או תניח אותו כמות שהוא הוא
אמצע הירח לאחר שקיעת החמה בכמו שליש שעה באותו ה
הזמן שתוציא האמצע לו וזה הוא הנקרא אמצע הירח לשעת
הראיה:

פרק חמשה עשר

אם תרצה לידע מקום הירח האמתי בכל יום שתרצה תוציא
תחלה אמצע הירח לשעת הראיה לאותו הלילה שתרצה וכן תוציא
אמצע המסלול ואמצע השמש לאותו העת ותגרע אמצע השמש
מאמצע הירח והנשאר תכפול אותו וזה הוא הנקרא מרחק הכפול
וכבר הודענו שלא בנו בכל אלו החשבונות שעשינו בפרקים
אלו לא לדעת ראיית הירח ולעולם אי אפשר שיהיה מרחק זה הכ
הכפול בליל הראיה שיראה בה הירח לא מחמש מעלות עד שתים
ושישים מעלות ואי אפשר שיוסף על זה ולא יגרע ממנו. והואיל
והדבר כן התבונן במרחק זה הכפול אם יהיה המרחק הכפול חמש
חמש מעלות או קרוב לחמש אין חוששין לתוספת ולא תוסיף כלום:
ואם יהיה המרחק הכפול משש מעלות עד אחת עשרה מעלות
תוסיף על אמצע המסלול מעלה אחת: ואם יהיה המרחק הכפול
משתים עשרה מעלות עד שמונה עשרה מעלות תוסיף על אמ
אמצע המסלול שתי מעלות: ואם יהיה המרחק הכפול מתשע

מתשע עשרה מעלות עד ארבעה ועשרים מעלות תוסיף על
אמצע המזל שלש מעלות ואם יהיה המרחק הכפול
מחמש ועשרים מעלות עד אחת ושלשים מעלות תוסיף על
אמצע המזל ארבע מעלות: ואם יהיה המרחק הכפול משתים
ושלשים מעלות עד שמונה ושלשים מעלות תוסיף על אמצע
המזל חמש מעלות: ואם יהיה המרחק הכפול מתשע ושלשים מעלות
עד חמש וארבעים מעלות תוסיף על אמצע המזל שש מעלות
ואם יהיה המרחק הכפול משש וארבעים מעלות עד אחת וחמשים
מעלות תוסיף על אמצע המזל שבע מעלות ואם יהיה
המרחק הכפול משתים וחמשים מעלות עד תשע וחמשים
מעלות תוסיף על אמצע המזל שמונה מעלות
ואם יהיה המרחק הכפול מששים מעלות עד שלש וששים מעלות
תוסיף על אמצע המזל תשע מעלות: ומה שיהיה אמצע המזל
אחר שתוסיף עליו מעלות אלו הוא הנקרא המזל הנכון
ואחר כך תראה כמה מעלות הוא המזל הנכון אם היה פחות
ממאה ושמונים מעלות תגרע מנת המזל הזה הנכון מאמצע
הירח לשעת הראיה ואם היה המזל הנכון יתר על מאה ושמונים
מעלות עד שלש מאות וששים מעלות תוסיף מנת זה המזל הנכון
על אמצע הירח לשעת הראיה ומה שיהיה האמצע אחר ש
שתוסיף עליו או תגרע ממנו הוא מקום הירח האמתי לשעת הראיה
ודע שאם יהיה המזל הנכון מאה ושמונים בשוה או שלש
מאות וששים בשוה אין לו מנה לא יהיה מקום הירח האמצעי לשעת
הראיה הוא מקומו האמתי וכמה הוא מנת המזל אם יהיה
המזל הנכון עשר מעלות תהיה מנתו חמשים חלקים: ואם יהיה
המזל הנכון עשרים מעלות תהיה מנתו מעלה אחת ול״ח חלקים:
ואם יהיה שלשים תהיה מנתו שתי מעלות וכ״ד חלקים: ואם יהיה ארבעים
תהיה מנתו שלש מעלות וששה חלקים: ואם יהיה חמשים
תהיה מנתו שלש מעלות ומ״ד חלקים: ואם יהיה ששים תהיה מנתו
ארבע מעלות וי״ו חלקים: ואם יהיה שבעים תהיה מנתו ארבע מעלות
ומ״א חלקים: ואם יהיה שמונים תהיה מנתו חמש מעלות: ואם יהיה

תשעים תהיה מנתו חמש מעלות וה׳ חלקים: ואם יהיה מאה תהיה מנתו
חמש מעלות ושמונה חלקים: ואם יהיה מאה ועשר תהיה מנתו ארבע
מעלות ונ״ט חלקים: ואם יהיה מאה ועשרים תהיה מנתו ארבע מעלות
ומ״ג חלקים: ואם יהיה מאה ושלשים תהיה מנתו ארבע מעלות וי״א
חלקים: ואם יהיה מאה וארבעים תהיה מנתו שלש מעלות ול״ג חלקים: ואם
יהיה מאה וחמשים תהיה מנתו שתי מעלות ומ״ח חלקים: ואם יהיה
מאה וששים תהיה מנתו מעלה אחת ונ״ו חלקים: ואם יהיה מאה וע׳
ושבעים תהיה מנתו נ״ט חלקים: ואם יהיה מאה ושמונים בשוה אין
לו מָנָה כמו שאמרנו שא מקום הירח האמצעי הוא המקום האמתי

ואם יהיה המסלול הנכון יתר על מאה ושמונים מעלות תגרע
אותו משלש מאות וששים ותדע מנתו כך כדרך שעשית במסלול השמש
////// וכן אם יהיו במנין מסלול אחדים עם העשרות תקח מן היתר
שבין שתי המנות כפי האחדים כדרך שביארנו במסלול השמש בש
במנות שלו כך תעשה במסלול הנכון במנות שלו   כיצד הרי
שרצינו לידע מקום הירח האמתי בתחלת ליל ערב שבת שיומו שני
לחודש אייר משנה זו שהיא שנת העקר ומנין הימים הגמורים מתחלת
ליל העקר עד תחלת ליל זה שאנו רוצים לידע מקום הירח האמתי
בו תשעה ועשרים יום   תוציא אמצע השמש תחלה ללילה זה יצא
לך אמצעה חמש ושלשים מעלות ול״ח חלקים ול״ג שניות סימנו ל״ה ל״ח
ל״ג: ותוציא אמצע הירח לשעת הראיה לשעה זו יצא לך אמצעו
שלש וחמשים מעלות ול״ו חלקים ול״ט שניות סימנם נ״ג ל״ו ל״ט:
ותוציא אמצע המסלול לשעה זו יצא לך מעלות אמצעו מאה ושלשים
מעלות וכ״א חלקים ומ״ו שניות סימנם קל״ג כ״א מ״ו: תגרע אמצע השמש
מאמצע הירח ישאר שבע עשרה מעלות ונ״ח חלקים ושש שניות
וזה הוא המרחק הכפול אותו יצא לך המרחק הכפול חמש ושלשים
מעלות ונ״ו חלקים וי״ב שניות סימנם ל״ה נ״ו י״ב: לפיכך תוסיף על אמצע
המסלול חמש מעלות כמו שהודענו ויצא לך המסלול הנכון מאה ול׳
ושמונה מעלות וכ״א חלקים ואין מקפידין על החלקים במסלול א
כדרך שביארנו בשמש   וצאנו לחקור על מנת זה המסלול הנכון
שהוא מאה ושמונה נמצא מָנָה שלו חמש מעלות וחלק אחד :

ואם [illegible] מעגל הצפון היה פחות מזה [illegible] ותגרע ה׳
הרם [illegible] חמש מעלות וחלק אחד [illegible] הירח ישאר
שמונה וארבעים מעלות ול״ב חלקים [illegible] ותעשה השניות
חלק ותוסיף על החלקים ונמצא [illegible] הירח האמתי בשעה זו
במזל שור בשמונה עשר מעלות [illegible] חלקים ממעלה [illegible]
בירוצו מתחלתו ועל הדרך הזאת [illegible] מקום הירח האמתי [illegible]
ראיה שתרצה מתחלת שנה זו היא העקר עד סוף העולם

פרק ששה עשר

העגולה שמובב בה הירח תמיד היא נוטה מעל העגולה שמובב
בה השמש תמיד חציה נוטה לצפון וחציה נוטה לדרום ושתי
נקודות יש בה זו כנגד זו שבהן נוגעות שתי עגולות זו בזו לפיכך
כשיהיה הירח באחת משתיהן נמצא מובב בעגולה של שמש כנגד
השמש בשוה ואם יצא הירח מאחת משתי הנקודות נמצא מהלך
לצפון השמש או לדרומה   הנקודה שממנה יתחיל הירח [illegible]
לנטות לצפון השמש היא הנקראת ראש והנקודה שממנה יתחיל
הירח לנטות לדרום השמש היא הנקראת זנב ומהלך שוה יש לזה
הראש שאין בו לא תוספת ולא גרעון והוא הולך במזלות אחורנית [illegible]
מטלה לדגים לדלי וכן הוא מובב תמיד   מהלך הראש האמצעי
האמצעי ביום אחד שלשה חלקים ואחת עשרה שניות נמצא [illegible]
מהלכו בעשרה ימים אחד ושלשים חלקים ומ״ז שניות ונמצא
מהלכו במאה יום חמש מעלות ול״ז חלקים ומ״ג שניות סימנם [illegible]
ה״ז מ״ג ונמצא מהלכו באלף יום שתים וחמשים מעלות ונ״ז [illegible]
שניות חלקים ועשר שניות סימנם נב״ז י׳ [illegible]
שארית מהלכו בעשרת אלפים מאה ושישים מעלות ול״א חלקים
ומ״ג שניות קס״ט ל״א מ״ג ונמצא מהלכו לתשעה ועשרים יום [illegible]
מעלה אחת ול״ב חלקים וט׳ שניות סימנם א״ל״ב ט׳ ונמצא מהלכו
לשנה סדורה שמונה עשרה מעלות ומ״ד חלקים ומ״ב שניות סימנם
י״ח מ״ד מ״ב ואמצע הראש בתחלת ליל חמישי שהוא העקר היה [illegible]
מאה ושמונים מעלות ושבעה וחמשים חלקים ושמונה ועשרים

שניות

הרי אנו לפני[illegible] התעניות אלו שגוזרין על הצבור מפני
הצרות אינן [illegible] אחר יום שאין רוב הצבור יכולין לעמוד
בדבר זה ואין גוזרין בתחלה תעניות אלא בשני בשבת ובחמישי
שלאחריו ובשני שלאחריו וכן על סדר זה שני וחמישי ושני עד ש
ירוחמו   אין גוזרין תענית על הצבור לא בשבתות ולא בימים
טובים וכן אין תוקעין בהן לא בשופר ולא בחצוצרות ולא זועקין ולא
ומתחננים בהן בתפלה אלא אם כן היתה עיר שהקיפוה גויים או
נהר או ספינה המטרפת בים אפילו יחיד הנרדף מפני גויים ולסטי
לסטים ומפני רוח רעה מתענין עליהן בשבת וזועקים ומתחננים
בתפלות אבל אין תוקעין אלא אם כן תקעו לקבץ העם לילך ולעזור
אותן ולהצילן   וכן אין גוזרין תענית בתחלה בראשי חדשים
או בחנוכה ובפורים [illegible]חולו של מועד ואם התחילו להתענות על
הצרה אפילו יום אחד [illegible] בהן יום מאלו מתענין ומשלימין היום
[illegible]ית   תעניות אלו שמתענין על הצרות אין מתענין בהן
לא עברות ולא מניקות ולא קטנים ומותרין לאכול בלילה אע"פ שהן
שמתענין למחר חוץ מתעניות המטר כמו שיתבאר וכל תענית
שאוכלין בה בלילה [illegible]בור בין יחיד הרי זה אוכל ושותה עד שיעלה
עמוד השחר והוא שלא ישן אבל אם ישן אינו חוזר ואוכל
כשם שצבור מתענים על צרתן כך היחיד מתענה על צרתו כיצד
הרי שהיה לו חולה או תועה במדבר או אסור בבית האסורים ישלו
להתענות עליו ולבקש רחמים בתפלתו ואומר עננו אבינו עננו בכל
תפלה שמתפלל ולא יתענה בשבתות ולא במועדות ולא בראשי חדשים
ולא בחנוכה ופורים   כל תענית שלא קבלה עליו היחיד מ
מבעוד יום אינה תענית כיצד מקבלה כשיתפלל תפלת המנחה
אומר אחר התפלה מחר בתענית וגומר בלבו להתענות למחר אע"פ
שהוא אוכל בלילה לא הפסיד כלום וכן אם גמר וקבל עליו להתענות
שלשה או ארבעה ימים זה אחר זה אע"פ שהוא אוכל בכל לילה ול
ולילה לא הפסיד תעניתו ואינו צריך כונה לכל יום ויום [illegible]
קבל עליו מבעוד יום להתענות למחר בלבד והתענה ו
ולילה ונמלך להתענות ביום שני אע"פ שלן בתעניתו אינה תענית

מפני שלא קבל עליו בתענית יום ולילה [illegible] אוכל א
ושותה בלילה והשכים בבקר ונמלך [illegible] אין זה תענית
כלל   הרואה חלום רע צריך להתענות למחר כדי שישוב
ויעור למעשיו ויחפש בהן ויחזור בתשובה ומתענה ואפילו
בשבת ומתפלל עננו בכל תפלה אע"פ שלא קבלה מבעוד יום
והמתענה בשבת מתענה יום אחר מפני שביטל עונג שבת
מתענה אדם שעות והוא שלא יאכל כלום שאר היום
כיצד הרי שהיה טרוד בחפציו ונתעסק בצרכיו ולא אכל עד
חצות היום או עד תשע שעות ונמלך להתענות בשעות
שנשארו מן היום הרי זה מתענה אותן שעות ומתפלל בהן עננו,
שהרי קיבל עליו התענית קודם שעת התענית וכן אם הושיבו
לאכול ולא אכל ושתה ואחר כך התחיל להתענות שאר היום הרי
זה תענית שעות   כל השרוי בתענית בין שהיה מתענה
על צרתו או על חלומו בין שהיה מתענה עם הצבור עמהם
הרי זה לא ינהג עדונין בעצמו ולא יקל ראשו ולא יהיה שמח
וטוב לב אלא דואג ואונן כענין שנאמר מה יתאונן אדם חי גבר על חטאיו
ומותר לו לטעום את התבשיל [illegible]
[illegible] שכח ואכל משלים תעניתו   יחיד שהיה מתענה
על החולה ונתרפא או על צרה ועברה הרי זה משלים תעניתו
ההולך ממקום שמתענין למקום שאין מתענין הרי זה מתענה
ומשלים והולך ממקום שאין מתענין למקום שמתענין הרי זה
מתענה עמהם שכח ואכל ושתה אל יתראה בפניהם ולא ינהג
עדונין בעצמו   צבור שהיו מתענים על הגשמים וירדו
להן גשמים קודם חצות לא ישלימו אלא אוכלין ושותין ומתכנסין א
ואומרין הלל הגדול שאין אומרין הלל הגדול אלא בנפש שבעה וכרס
מלאה [illegible] הואיל ועבר רוב היום בקדושה ישלימו
תעניתם וכן אם היו מתענים על צרה ועברה על שמד ובטל
[illegible] לא ישלימו ואם אחר חצות ישלימו   [illegible]
תענית שגוזרין על הצבור מפני הצרות בית דין והזקנים יושבין
בבית הכנסת ובודקין על מעשה אנשי העיר מאחר תפלת שחרית